

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

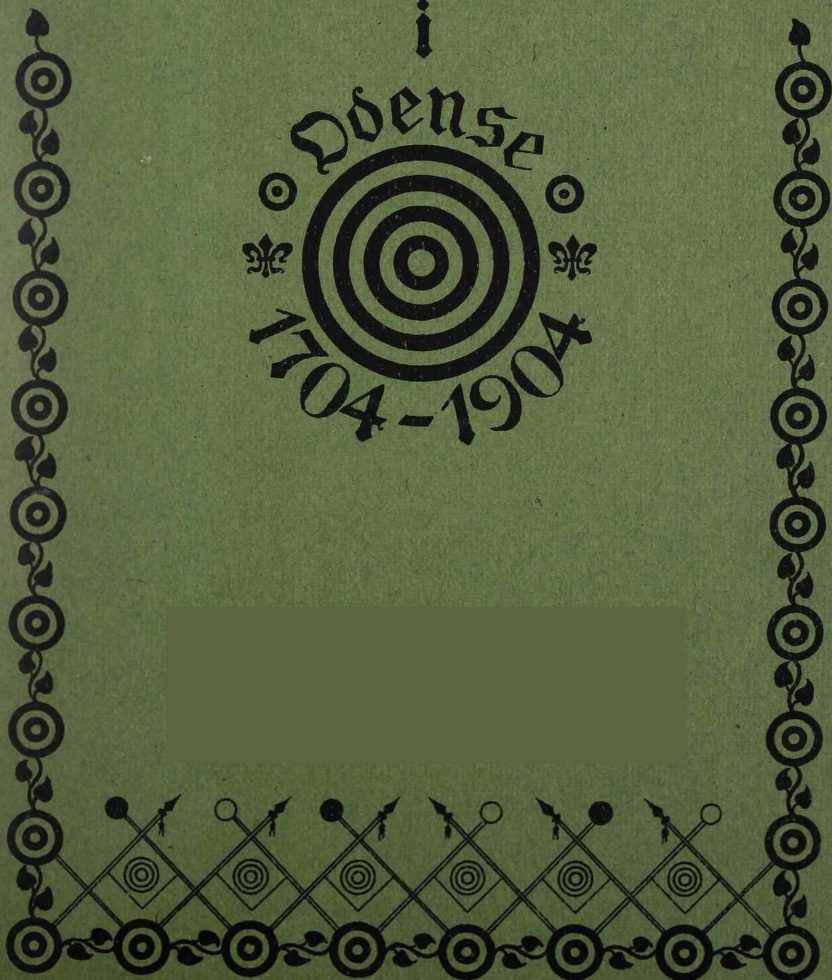
Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Det fgl: privilegerede
borgerlige Skuffelaug

i

ODENSE KONGELIG
PRIVILEGEREDE
BORGERLIGE
SKYTTELAV

1704—1904

ODENSE

FYENS' STIFTSBOGTRYKKERI (DREYER)

1904

INDHOLD

G. L. Wad:

	Side
SKYTTELAVETS OPRINDELSE OG ÆLDSTE HISTORIE.....	1

Holger Hansen:

ODENSE SKYTTELAV GENNEM TO HUNDREDE AAR.....	33
Digterne.....	73
Gods og Ejendele.....	82
Præses.....	89
Oldermændene.....	117

SKYTTELAVETS OPRINDELSE
OG ÆLDSTE HISTORIE

AF

G. L. WAD

Kong Frederik den Fjerde.

Tegnet af M. Høyer efter Naturen,
Kobberstik af Chr. Weigel.

I SIN »Odense Byes Historie« oplyser Engelstoft,¹ at det i Skiftet efter en Raadmand 1639 omtales, at han ejede et Hus paa Heden ved *Papegøjen*, hvilken Forfatteren formoder var bestemt til Fugleskydning, som andensteds saaledes ogsaa i Odense. Tidligere har Engelstoft ikke funden Papegøjen nævnt, og den var i Virkeligheden ogsaa en temmelig ny Institution.

I Kjøbenhavn havde det fra Middelalderen stammende Danske Kompagni, der endnu bestaar som det Kongelige danske Skydeselskab, bestandig været et Skyde- eller Papegøjeselskab, og dettes Ry kunde nok friste andre Kjøbstæder til Dannelsen af Papegøjeselskaber, selv om man ikke, som i Hovedstaden, kunde vente at se Kongehuset og mange højtstaaende Personer ved sine Fester. Og faktisk er det, at det var Exemplet fra Kjøbenhavn, der smittede Odense.

Den Mand, der overførte Papegøjeskydningen til Fyens Hovedstad, var *Hans Nielsen*, der kaldes med Tilnavnet *Chulenbrun*, *Chylenbrun* eller *Kølenbrun*. Han havde været Ridefoged paa Odensegaard og var 1615–30 Hospitalsmester,² men blev forøvrigt senere beskyldt for at have forerettet Hospitalet.³ I Efteraaret 1627 blev han Raadmand, i Juli 1634 valgtes han til Borgmester, tilmed første Borg-

mester, og Omstændighederne fjøede det saa, at han i en Aarrække endog var Byens eneste Borgmester indtil 1648. Desuden var han Landstings skriver, d. v. s. Retsskriver ved Landstinget, Fyens daværende Overret; men dette Embede maatte han 1636 opgive paa Kongens Bud, da Ingen maatte have med to Domstole — Landstinget og Raadstueretten — at bestille.⁴

Som Løn havde Kongen tillagt ham Tienden af Agedrup,⁵ som han senere ombyttede med Tommerup Kongetiende, da Ulrik Christian Gyldenløve skulde have Tienden af Agedrup, der laa nær ved Ulriksholm.⁶ Han fik derhos 1639⁷ Skattefrihed paa Livstid »for langsommelig Besværing samt flittige Tjeneste«. En Tid lang havde Hans Nielsen Privilegium paa at handle med Rhinskvind i Odense; ellers synes han mest at have handlet med Korn. I Udlandet havde han Handelsforbindelser i Hamborg, Lübeck, Cølln og Holland. Foruden en Del Smaahuse og Haver ejede han de to Gaarde, der laa, hvor nu Kongensgade udgaar fra Vestergade; i den ene af disse havde han sit smukt udstyrede Hjem, hvor der end ikke manglede en god Bogsamling; paa sit Bord kunde han sætte fem svære Sølvkander. Som Anerkjendelse af hans Omsorg for Byens »Poster og Render at bringe til Rette« gav Magistraten ham 1632, altsaa endnu som Raadmand, Tilladelse til uden Afgift, dog paa hans egen Bekostning, at lade lægge Vandledning ind i hans iboende Gaard, hvilken Herlighed altid skulde følge Gaarden.⁸

I det Hele gavnede han Odense paa mange Maader ved sin Omhu for forskellige Institutioner; bl. a. skyldes det ham, at Byen 1649 fik Landstingsret.⁹

Trods de forskellige Begunstigelser, han nød, gik det tilbage for Hans Nielsen i hans senere Aar. I en Ansøgning

til Kongen om Landgilden af sex Bønder i Fremmelev, som en tidligere Borgmester havde nydt, klager han 20. Oktober 1643 over, at hans Formue »møget er bleven svækket«, hvorfor han beder om, at denne Indtægt maa forundes ham, »mig fattige Mand, som Eders Majestæt udi adskillige Bestillinger udi 34 Aar haver tjent.« Lensmanden gav Ansøgningen sin bedste anbefaling; men af en eller anden Grund kom den ikke videre, thi den ligger den Dag idag i Provins-Arkivet.

Da Hans Nielsen døde i Maj 1651, havde hans Bo vel gode Aktiva, men dertil saa stor Gjæld, at der til hans Efterlevende kun blev ca. 1230 Daler til Deling, hvilket langt fra var Værdien af den Gaard, han havde beboet.¹⁰

Det var som Raadmand, at Hans Nielsen i Magistratens Forsamling 11. Juni 1632 stillede Forslag om at maatte paa et bekvemmeligt Sted uden Vesterport, det første muligt er, lade opbygge en Papegøjestang efter den Maner som den for Kjøbenhavn, og den øvrige Magistrat samtykkede beredvilligt med Tilføjende, at Bekostningen ved denne Indretning skulde godtgjøres ham af Byens Penge.¹¹ Hvor meget den har kostet, kan ikke oplyses, da Byens Regnskaber mangle for 1632–35; i Regnskabet 1635–36 anfører den ene Kæmner — der var den Gang to, som førte hver sit Regnskab —:

Laurs Smed givet til min Anpart for Jernet at gjøre til Papegøjen 2 Daler.

Ogsaa i de følgende Aar optræder denne nye kommunale Institution et Par Gange i Kæmner-Regnskaberne paa Udgiftssiden; 1642–43 hedder det:

Udgift Penge, som jeg paa Papegøjeskytteri haver bekostet. Haver jeg betalt Jep Kræmmer og Poul Madsen for tvende Gange de opbygged den Bod ved Papegøjen og igjen nedbrød — 2 Slettedaler.

Blev dertil sønderskaaren 6 store Lægter, Stykket 4 β , er Penge $1\frac{1}{2}$ fl . Blev sønderbrudt 2 Fyrddæler for $1\frac{1}{2}$ fl .

Givet af en Vogn, som aag Lægter, Dæler og andet, som til samme Bod blev forbrugt til Papegøjen, af 6 Læs, Læsset 6 β , er Penge 2 fl 4 β .

Summa Penge 2 Rdl 1 fl 4 β .

Og i sin Regnskabsbog fra St. Peders Dag (d: 29. April) 1646 til samme Dag 1647 skriver Kæmner Laurits Gaas under 19. Juli 1646:

Lod jeg den Bro fly ved Papegøjen; dertil blev forbrugt 8 7-Alen Træer, som jeg kjøbte af Hans Eggertsen for 1 Dlr. » fl » β

Gav jeg Rasmus Roed Tømmermand . . . » — 1 - 4 -

Nagletræ » — » - 4 -

Anders Drager » — » - 6 -

Siden vides ingen Bekostninger at være gjorte paa Skyttevæsenet. I et i Byens Regnskab 1649–50 optaget Inventarium opføres for første Gang:

en Bremertønde med Jern af Papegøjestangen, vogtilsammen $12\frac{1}{2}$ Lispund.¹²

Efter 1650 vil man forgjæves søge Papegøjen i Regnskaber og andre skriftlige Levninger fra det 17. Aarhundrede; efter en attenaarig Funktion er den nedtaget og dens Materiale gaaet ind i Magistratens Samlinger af gammelt Jern. Hvorfor den nu gaar ud af Sagaen, kan man kun gjette. Fjenden var ikke i Landet, der var ej heller Pest i det Aar, og at den københavnske Papegøjeskydning just samtidig synes at være gaaet i Staa,¹³ kan vanskelig tænkes at have bevæget Odense til ogsaa at indstille Skydningen. Man fristes til at formode, at den myndige Borgmester Hans Nielsen, der havde sat Skyttevæsenet i Gang og rimeligvis derefter ledet det, med Alderen er bleven træt af Ulejligh-

Hans Nielsen Chulenbrun,
Borgmester i Odense,
død 1651.

Efter Epitafium i St. Knuds Kirke.

heden og, da han maaske ikke gjerne saa nogen Anden indtage sin Plads, har faaet det hævet eller ladet det sygne hen af sig selv.

Han døde, som ovenfor nævnt, i 1651 i en fremrykket Alder, efterladende sig Enke og to Børn. Enken, Maren Poulsdatter, var en Datter af Præsten i Dalum, Hr. Poul Olsen, hvem Hans Nielsen satte en endnu bevaret Mindesten i Dalum Kirke; Børnene vare en Søn, der siden blev Borgmester i Assens, og en Datter Anna, gift med Dr. Niels Bang, der blev Fyens Biskop. Gjennem hende er den gamle Borgmester Stamfader til Stiftets nuværende Biskop.

Et synligt Minde om Borgmesteren og hans Hustru have vi i det smukke med Portraiter prydede Epitafium, han lod opsætte i St. Knuds Kirke, hvor det nu har sin Plads paa Hovedindgangens nordre Side.¹⁴

Mangen Odense-Borger har maaske savnet den Forlystelse, som Papegøjeskydningen utvivlsomt har været, især i Tider, da offentlige Sammenkomster vare sjeldne. Men de onde Aar, som snart efter fulgte med Pest, Krig og umaadelig økonomisk Elendighed, opfordrede ikke til at gjenoplive den Slags Adspredelser. Ved det syttende Aarhundredes Udgang var en ny Slægt opvoxet, og kun enkelte gamle Skatteborgere vare nu i Stand til at huske Skyttevæsenet i deres tidligste Ungdom. Da dukker med de bedre Tider Ønsket op hos Borgerskabet om igjen at samles til de muntre Skydeøvelser, og den 4. August 1703 indgive 26 næringsdrivende Borgere, af hvilke Ingen sad i Magistraten, »paa samtlig Borgerskabets Vegne« et Andragende til Kongen, saalydende:¹⁵

Stormægtigste, allernaadigste Arve-Konge og Herre!

Saasom man gjerne ønskede sig et Skyttelav her i Staden, som paa andre Steder er i Brug (og er en

Øvelse), vores Øvrighed og adskillige Borgere hertil ogsaa inklinerer, maatte det i Naade behage Eders Kongelige Majestæt at forunde os det, enten efter Kjøbenhavns eller andre Maader, hvilket og paa hvad Maade Eders Kongl. Majestæt det selv behager. Til den Ende haver vi underskrevne ydmyg anmodt Hs. Excell. Kongl. Majestæts Gehejmraad, Ridder og Stiftamtmand, Hr. Diderik Schult, om hans Paaskrift og gode Rekommodation til dette ydmygst at erlange, og forventer herom Eders Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, der vi altid forbliver Eders Kongl. Majestæts

tro edsvorne Borgere og Arve-Undersaatere.

(Underskrifterne).

Stiftamtmanden gav Ansøgningen følgende Paategning:

Som jeg ej andet befinder, end at jo Supplikanternes allerunderdanigste Ansøgning hensigter, at Hans Kongl. Majestæt ved saadan Øvelse kan udi Skyden have saa meget bedre et perfektioneret Borgerskab, som udi sin Tid kunde være hel gavnlig og tjenlig, thi kan jeg ikke andet end saadan deres allerunderdanigste Andragende til Hans Kongl. Majestæts højkongelig Naade og allernaadigst Resolution udi allerdybeste Underdanighed at indstille. Ste Hans Kloster den 9. Aug. 1703.

D. Schult.

Det var under Kong Frederik IV's Ophold i Odense i Sommeren 1703, da han holdt Mønstring over de fynske Regimenter, man havde Lejlighed til at overrække Majestæten Ansøgningen; og Kongen, som gjerne vilde glæde sine Undersaatere, lovede dem, at de skulde faa, hvad de ansøgte om. Men der var mange vigtigere Ting, der lagde Beslag paa hans Tanker, og Sagen kunde nær være gaaet i Glemme-

bogen, hvis ikke en af Underskriverne, Peter Jost, havde taget Mod til sig og under et Ophold i Kjøbenhavn den 14. Februar 1704 paa samtlige sine Medborgeres Vegne havde, som han siger, udi allerdybeste Underdanighed gjort bønlig Erindring om det kongelige Tilsagns Opfyldelse. Det hjalp; tolv Dage senere udfærdiges til Stiftamtmanden, Gehejmerraad Schult, det kongelige Reskript, der tillod Opretelsen af Odense Skyttelav, dette for Byens Borgerskab umistelige Dokument, hvis Original ligger til Beskuelse i Provins-Arkivets Montre. Det lyder in extenso og bogstavret saaledes:¹⁶

Friderich den fierte, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Hoisten, Stormarn og Dytmersken, Greve udi Oldenborg og Delmenhorst.

Wor synderlig Gunst tilforn. Vi lade dig hermed allernaadigst vide, at Vi, efter allerunderdanigste ansøgning og begiering allernaadigst haver bevilget, at Borgerskabet i Vor Kiøbsted Ottense maa have et Skiøtte Laug efter Kiøbenhavns maade; thi er Voris allernaadigste Villie og befaling, at du Borgerskabet der i Ottense det strax til efterretning tilkiende giver. Dermed skeer Vor Villie. Befalendes dig Gud. Skrevet paa Vort Slot Kiøbenhafn den 26 *Februarii* A^o 1704. Under vor Kongelig Haand og Signet.

Friderich R.

D. Wibe.

Til

Hr. *Diderich Schult* at give Ottense Borgerskab tilkiende, at dem er bevilget at have et Skiøttelaug efter Kiøbenhafns maade.

Nogen Tid hengik naturligvis endnu, inden Reskriptet kom Stiftamtmanden i Hænde; først den 19. April kunde han sende det videre til Magistraten, som den 30. s. M. oplæste det for det paa Raadhuset forsamlede Borgerskab. Med hvilken Jubel det blev modtaget, kan man tænke sig.

Nu var det første og vigtigste Skridt gjort, og samme Sommer skred man til Skyttelavets Indrettelse. En Protokol, indbunden i rødfarvet Pergament, blev anskaffet til Indførelse af Lavets Akter og Regnskaber; paa Bindets Forside er trykt:

SKØTTERNIS
LAUGS BOG I OTTENSE
PRIVELIGERET AF
[Kong Frederik IV's kronede Navnetræk]
ANNO 1704.

Paa Bagsiden:

WELL AT SKYDE
ER EY LYDE
HVO SOM TREFFER NEST
HAR GEWINSTEN BEST.

Paa Protokollens første Blad er, som det bør sig, indført det kongelige Privilegium; derefter følge Skyttelavets Love, der dog ikke synes strax at være blevne vedtagne, men først 1707 at have faaet Gyldighed. De lyde saaledes:¹⁷

Artikler,

som paa Skydebanen uden for Vesterport paa Heden af alle og en vedkommende skal iagttages og ubrødeligen holdes og efterleves, nemlig:

1. Artikel.

Udi dette Skytte Kompagni maa indtages alle ærlige Personer, af hvad Kondition de og ere, som

bygger og bor udi vor Kjøbsted Ottense med de Vilkaar, at enhver af dennem til Indgangs Penge, til Skytterredskabets Vedligeholdelse betaler og ved hver Aars Udgang til Gevinsterne Indkjøb og andre ved dette Skytteris fornøden Bekostning, hvilke Penge til Skrивeren skal leveres med en Bevis af følgende Indhold: Anno 17 . . . d. haver N. N. ladet sig antegne for at være delagtig udi Skytteri efter Skiven uden Vesterport paa Heden og derfor betalt Indskuds Penge, og til Gevinsterne og Skytteriets Indrettelse og Vedligeholdelses Bekostning, hvilket hermed under min Haand bekræftiges. Ottense ut supra. N. N. Derimod skal den, som beviser dette til Indskud at have betalt, og ellers ingen anden have Frihed paa Skydebanen lige med de andre at komme og saavel i Almindelighed som i Særdeleshed efter Gevinsterne at skyde.

2.

Skal der være en Direktør og fire Dommere, som skal sige Parterne imellem, naar Disput om det bedste Skud forefalder, hvilken Tjeneste de til sammen udi et Aar skal forestaa. Siden maa de tvende ældste derfra forloves og i deres Sted af samtlig Skytterne imellem sig selv tvende andre efter de fleste Stemmer udvælges, hvilket saaledes Aar efter Aar kontinuerer, og maa ingen, som saaledes udvalgt vorder, sig derfra uden vigtig Aarsag undskyldte. Der skal og ved samme Skytteri være en Skrивer, som bemeldte fire Dommere skulde gaa til Haande og udi en dertil forordnet Bog ved Dag og Datum antegne saavel deres Navne, som udi dette Skyttekompagni indtræder, som hvis andet ved Skytteriet pas-

serer og antegnes bør, efter den Ordre, han derom af Direktøren og Dommerne annammer.

3.

Skal der være et Skyde-Exercitie, nemlig at skyde efter Skiven, da samtlig at være tilstede, naar skydes skal, Direktøren og samtlig Dommerne om Sommeren Klokken, og Skytterne, som vil skyde den Dag, saa betimelig møde, at Klokken med Skyden kan begyndes. Kommer nogen Skytte efter Klokken, tilstedes hannem ej at skyde den Dag, med mindre han for sin Forsømmelse betaler Straf efter Dommernes Sigelse, og kontinueres med Skyden til Klokken Om Vinteren begyndes Klokken og endes Klokken Andre Dage maa ej paa Banen skydes.

4.

Ved Skiven skal der være tvende Markerer, som med den dertil forordnede Visestok redeligen skal vise Stedet i Skiven, hvor Kuglen slaar eller igjennem gaar, og ellers samme Skud rigteligen optegne, saa og eftersom Skuddene falder nær og langt fra, give Tegn, saa som naar nogen skyder næst Centrum; da svinger han den liden Fane, som i Nærværelsen ved Skiven er opsat, nogle Gange over hans Hoved. Men naar Skiven ikke træffes eller Skudden gaar langt fra Centrum, da svinger han Visestokken een Gang omkring hans Hoved. Græsser Kuglen og dog slaar op og gaar igjennem Skiven, da observerer Markererne det vel, og agtes saadanne Skud for intet. Skulde der og tvistes om Skuddene til Skiven, da skal de fire Dommere med en Cirkul rigtig maale Distancen imellem Centrum og

Skuddene, og om de vedkommende ej selv derom kan forenes, kjende paa, hvis Skud det bedste er, og hvad de enten samtlig eller i det mindste tvende af dennem kjender for Ret, skal Parterne uden Modsigelse eller Paaanke være fornøjet med. Ellers maa Ingen gaa til Skiven imidlertid dertil skydes, for enten at tale med Markererne eller at se deres Skud, med mindre der tvivles om Markerernes Visning og de fire Dommere tillader Skytten selv at gaa hen og se Skudden efter. Befindes det da, at Markererne ikke haver vist ret, da straffer Dommerne dennem efter Sagens Beskaffenhed. Skulde Markererne og være beskyldt for Uret, da bøde de, som dennem saaledes ubevisligen beskyldt haver, iligemaade efter Dommernes Sigelse.

5.

Skal Skytterne hinanden paa Skydebanen altid høflig begegne og imellem sig selv god Enighed holde, saa maa og Ingen lade sig høre med Sværgeren og Banden eller anden Guds Fortørnelse, alt under Straf efter Dommernes Sigelse.

6.

Førend Skytterne begynder at skyde og imidlertid der skydes maa der ikke tilstedes nogen Drik uden aleneste til Nødtørft, saa maa ej heller nogen Skytte paa Skydebanen skrue Laasen fra sin Bøsse for at gjøre den til Rette, ikke heller prøve sin Bøsesten, men alt sligt skal tilforn eller udenfor Skydebanen ske; der maa og paa Skydebanen ingen Ild slaas eller nogen brændende Lunte have, meget mindre nogen Tobak smøges, alt under vedbørlig Straf efter Dommernes Sigelse.

7.

Til bemeldte Skytteri maa bruges Flintbøsser til at skyde efter Skiven med og Kugler efter Proportion paa Skridt i Distance, og maa ingen Skytte nogen-sinde gjøre sit Skud med flere end een Kugle af Gangen, hvilken skal være glat og rund og ikke i tvende Stykker sammenstøbt, sammenlænket eller med nogen anden op-tænkelig Kunst indrettet; hvo herimod handler, straffes efter Dommernes Sigelse.

8.

Hvo som vil probere sin Bøsse, skal gaa uden for de tvende store røde Faner og der med Forsigtighed løsne sit Skydegevær, og skal alt Klatskyden paa Skydebanen alvorligen være forbuden; forser sig Nogen herimod, bøde til Skytteriets Betjente efter Dommernes Sigelse.

9.

Ingen, ihvo det være kan, maa uden Ejermandens Tilladelse tage i Haanden eller røre ved en anden Mands Bøsse, fra det første de kommer paa Skydebanen og til det sidste Skud er sket, under Straf til de fattige, som strax paa Stedet i Bøssen skal indlægges.

10.

Hver Skytte skal tage vel Vare paa sit Gevær og dermed paa ret Skydemaner forsigteligen omgaas, ikke holde det imod Nogen, enten den er ladt eller ej, men enten lige op i Vejret eller lige for sig ned til Jorden, og dersom noget Gevær uforsigteligen afgaar, enddog ingen Skade derved sker, skal den, som saa uforsigteligen dermed haver omgaaets, betale til de Fattige Men sker der Skade, staaes derfor til Rette efter Loven.

11.

Naar alle Skytterne ere forsamlede, skal dennem af Skrивeren Numerne præsenteres, hvoraf hver Skytte tager et, som han skal fæste uden paa sin venstre Arm, saa at det fuldkommen kan ses, og skal Skrивeren ved hvert Numer paa Listen tegne Skytternes Navne til Efterretning og anvise dennem Skiven og Skydemaalet; naar dette er sket, skal Skrивeren lydelig opraabe Skytterne hver efter sit Numer, indtil den sidste haver skudt, og og saaledes kontinueres dermed, saa længe Skydetiden varer.

12.

Den Skytte, som udi Skydehuset vil skyde til Skiven, skal, førend han lægger Bøssen til Øjet, til Tegn, at han er færdig at skyde, ringe med den der forefindende liden Klokke; efterlades det, giver den forsømmelige derfor til Skyttebetjenterne hver Gang

13.

Befindes nogen Skytte ikke at være beredt og færdig til at skyde, naar det hannem tilkommer og han paaraabes, bøde hver Gang til Skytteriets Betjente Skilling, som han skal betale, førend han maa tilstedes igjen at skyde; forsager Skyttens Bøsse, giver han til de Fattige første Gang, anden Gang Men sker det tredie Gang, haver han sit Skud i den Omgang forbrudt.

14.

Skytterne, som paa en Dag skyder, skulle forene sig om noget vist, som enhver skal tillægge, for at skyde om, og hvem som skyder det bedste Skud i

Skiven, haver vundet. Er det lige Skud, skyder de om igjen, indtil En vinder Gevinsten.

15.

Gevinsterne fremvises offentlig for dem alle, og naar der bliver befalet at skydes, skal Skriveren opraabe Skytterne efter deres Numer og efter Direktørens Anordning.

16.

Den første Gang om Aaret, der skydes til Skiven, skal disse Artikler, førend nogen Skyden sker, af Skriveren for alle Skytterne paa Skydebanen til deres Efterretning lydeligen oplæses, og ellers saa ofte det af Direktøren fornøden eragtes.

17.

Og er berammet en vis Skydedag om Aaret at skyde til Skiven, nemlig otte Dage efter Pintsedag, om Vejrlig eller andre nødvendige Aarsager det ej forhindrer. [Senere Tilføjelse: Skulde det hænde sig, at Skyttebrøderne ved den liden Lystighed, de samtlig gjør sig, efterat Skyden og alting er til Ende, opvække nogen Klammeri eller Ulystighed, skal de, foruden Hans Majestæts Præentioner efter Loven, bøde til Lavet 2 Rigsdaler eller og efter Sagens Beskaffenhed og Oldermændenes Kjendelse, saasom vi paa intet kjærere vil beflitte os end en god og kjærlig Omgjængelse.

Saasom det ofte hænder sig, at en og anden, som ej ere Borgere og lader kjende Lyst til at skyde med paa Banen, det og har hændet sig, at saadan en Person en af Gevinsterne ere tilfalden og Lavet siden aldrig har haft mere Nytte af samme Person, saa skal herefter ingen

Fremmed være tilladt at skyde med, med mindre han til Indgang betaler 2 Rigsdaler og siden pro quota med en af de andre, og som det og har hændet sig, at en Broder, straxen efter han en Gang eller 2 har skudt, frasiger sig Lavet, saa skal herefter ingen Skyttebroder sligt være tilladt, uden Alder og Svaghed dertil er Aarsag; dog dersom en af Brøderne ingen Lyst har mere paa Skydebanen at møde, er dennem tilladt at kvittere, naar de tilforn ved Aftrædelsen betaler i Steden for Indgangspenge 4 Rigsdaler, hvilket af os som vores stærkeste Forskrivning skal holdes og efterkommes].

Anno 1707 den 2. August haver disse foreskrevne Artikler lydeligen været bleven oplæst for samtlige tilstedeværende Skyttebrødere, udi Præsents højædle og velbaarne Hr. Stiftamtmand Pritzbuers Nærværelse, og haver de da samtlige været dermed tilfreds, og deres Hænders Underskrift og os. forbemeldte oplæste Artikler at vil lade være efterrettelig.

Øverst blandt Underskrifterne staar den daværende Stiftamtmand Joachim Pritzbuers Navn; efter ham et Par Officierer, Resten Navne paa Borgere i Staden.

Den første Skydning paa Skydebanen fandt Sted den 24. August 1704. Til Lavets Embedsmænd vare følgende valgte:

Direktør: Borgmester Jens Christensen; *Dommere:* Claus Nielsen, Jesper Rust, Thomas Christensen og Urban Farver; *Skriver:* Hans Richertz; *Markører:* Melchior Skrædder og Hendrik Rohrbach.

De første Skud bleve afgivne af Stiftamtmanden, Gehejmerraad Schult, der kun oplevede dette ene Skyttelav, da

han døde samme Efteraar. Foruden ham var der 99 Skytter, deriblandt Borgmester Jens Christensen og Byfoged Lars Høy.

Hvad der ellers passerede denne Dag, derom tier Protokollen. Derimod er Regnskabet for Festen indført meget nøjagtigt:

Udgift.

Til Lorentz Bogbinder for Skytternes Lavs- bog at indbinde, med Papir	1 Rd. 2 $\frac{1}{2}$ » β
Et Læs Maj	» — 2 - 8 -
Til Hans Flensborger 400 Brunsviger Søm	» — 3 - » -
For Lægter	» — 1 - » -
For $4\frac{1}{2}$ Pot Vinhagl	» — 5 - 10 -
Gudman Rebslager betalt for 100 Favne Meling til Distantts samt Hyssing og Sejlgarn, tilsammen	2 — 4 - » -
For Plakaterne	» — 2 - » -
Til Helle Kandestøber for en Tinskaal . . .	1 — » - » -
Til Marcus Snedker for Skiven, Pæle, Brædder og Stænger m. m., tilsammen	2 — 2 - » -
Til Christian Maler for Skiven at male med 3de Stryg	» — 2 - 8 -
Melcher Skrædder for Fanerne at sy med Silke, Søm at slaa fast med, og den liden Fane	» — 1 - 12 -
Til Hans Eriksen for Lægter og Leje deraf	» — 2 - 8 -
Til Sparebøssen betalt	» — 1 - » -
For 3 Tdr. Øl	8 — » - » -
For Extra til Arbejdsfolk	» — 3 - 6 -
For Tobak og Piber	1 — 1 - 4 -
Til fransk Brændevin og Brød	» — 1 - 2 -
For stemplet Papir, 2 Ark	» — 3 - » -
Nok slet Papir for	» — » - 6 -

Til Vognleje	» Rd. 4 Ɔ » β
Til Skytternes Betjenter Ludvig Nielsen for 2de Gange at tilsige Lavet med videre	» — 3 - » -
Til Frederik Knapmager og Peder Smed .	1 — 4 - » -
For 1 Klokke til Lavet	» — 2 - 8 -
Til Hans Poulsen for $4\frac{3}{4}$ Alen rødfarve Silkebast til Fanerne	4 — 2 - » -
Til Jesper Rust for et Sølvbæger og en dito Ske	8 — 1 - 4 -
	37 Rd. 1 Ɔ 12 β
Afgaar Indtægten af 78 Personer, som ha- ver skudt til Skiven à 2 Ɔ , tilsammen	26 — » - » -
Resterer til Udgifterne	11 Rd. 1 Ɔ 12 β

I Sparebøssen fandtes 4 Ɔ 4 β , som blev delt til Fattige.

Hvilke Ejendele Skyttelavet begyndte med, ses af dette

Inventarium,

som bliver i Behold til Skyttelavet og findes i Forvaring til Hans Richertz, som er

En Skyttelavs Bog, som er igjennemdraget og forseglet af Hans Excellence Hr. Stiftamtmanden,

2de røde Faner af Silkebast, en liden dito af Rask med en gul Skive udi,

2de Reb, 300 Alen; $1\frac{1}{2}$ hundrede Søm, 104 Stk. Hyssing, en Sparebøsse,

En Skive, som er skøt til, med en rød »Kritz« og Fod til,

En gammel dito med en sort »Kritz«,

10 Brædder med Plakater paa, som er »tryg«,

10 Pæler til Distanten,

1 Visestok, 1 Skydepæl, 1 Klokke,

Nok er til Inventarium given til Lavet 1 Tinskaal udaf Lavsbrøderne.

De nærmest paafølgende Aar holdtes Skyttelavsfesten, uagtet Artikel 17 havde fastsat den til 8 Dage efter Pintse-dag, til meget forskellige Tider: 1705 den 6. Oktober, 1706 den 30. August, 1707 den 6. August, 1708 den 25. Juni, 1709 den 26. Juli o. s. fr., indtil det 1729 vedtoges fremtidig at skyde aarlig Tirsdag efter Pintse — ikke Tirsdag i Pintse-ugen, hvilken Dag den Gang holdtes hellig, men Tirsdagen i den følgende Uge. Naar Engelstoft¹⁸ i den Omstændighed, at denne Dag er Tirsdag før Christi Legemsfest, vil søge en Forbindelse mellem Skyttelavet og et Gilde fra den katholske Tid, er det næppe med tilstrækkelig Grund; der er Intet i de fremdragne Akter angaaende Skyttelavets Stiftelse eller om Papegøjeskydningen, som antyder en saadan Sammenhæng.

Mærkeligt er det, at den Ufred og slette Tone, som i en stor Del af det 18. Aarhundrede raadede mellem Odense Borgerskab, hurtigt trængte ind i dette fredelige Selskab. Allerede 1706 klagedes der over, at Medlemmerne ikke vilde betale deres Skud, ja at adskillige, endog saadanne, der havde vundet de bedste Gevinster, gik ud af Lavet, saa man frygtede for, at det kunde blive nødt til at gaa ind.¹⁹

Som det sig burde, skjød den første Skytte for Kongen, hvilket besørgeades af Pritzbuer, saalænge han var Stiftamtmand. Hans Eftermand, Gehejmerraad og Admiral *Frederik Ejler Gedde*, der kun boede i Odense i fire Aar indtil sin Død 1717, var ved sin Embedstiltrædelse allerede en Mand paa 72 Aar, saa det er let forklarligt, at han ikke havde Lejlighed til at give Møde ved Skyttelavsfesterne, end sige til at vise sin Skydefærdighed. Han var desuden kun lidet afholdt af Odense Borgere, som, dog forhaabentlig med nogen Overdrivelse, beskyldte ham for mange slemme Ting; men det er sandsynligt nok, at Gedde fra sin Sømandstid —

han havde været med i Slaget paa Kjøge Bugt 1677 — havde beholdt adskillige Unoder og bestandig troede, at han kunde behandle Borgere som Baadsmænd.²⁰ Fra hans Side foreligger der ingen Beklagelse over Borgerne, hvorimod han ved Lejlighed i stærke Ord udtalte sig om de underordnede Embedsmænds Viderværtigheder, Opsætsigheder og Ulydighed.²¹ Hans Gravmæle med hans Portrætbuste staar den Dag idag i St. Hans Kirkes Kor.

Hans Efterfølger som Stiftamtmand var Gehejmeraad *Christian v. Lente*, ogsaa en gammel Mand, der nærmede sig Støvets Aar. Men i Modsætning til sin Forgjænger var han, trods mange huslige Sorger og trods sin Podagra, en munter og venlig Mand, der stillede sig i et godt Forhold til Borgerskabet. Han deltog ikke selv i Skydningen; men der blev ved Skyttelavsfesten altid skudt for ham. I Aaret 1721 kaldte Kongen ham til Kjøbenhavn for at indtræde i Konsejlet. I de faa Aar, han boede i Odense, greb han imidlertid Lejligheden til at vise sin Interesse for Skyttelavet, idet han, om end uden Held, søgte at skaffe Skyttekongen Skattefrihed. Anledningen hertil var tvende mærkelige Tilfælde, som kort efter hinanden satte Kongens tro Borgeres Sind i Bevægelse. I et Embedsbrev, dateret Odense den 27. Juli 1719, fortæller Lente Gehejmeraad Ditlev Wibe, Kongens højtbetroede Minister, om disse Tildragelser:²²

»Jeg maa ellers berette Eders Excellence, at for nogen Tid siden er denne Kasus forefalden her i Ottense, at da Graabrødre Kirkes Taarn og Spir af Blytækkeren blev repareret og Reparationen var færdig, er Blytækkeren opgangen til Fløjen eller Hænen paa Spiren og der staaende ved en Trompetes Klang og Lyd, som han selv havde med sig paa Spiren, ihukkommet Hans Kongelige Majestæts Skaal udi et Glas Vin, hvilket Glas

han nedkastede af Taarnet paa Kirkegaarden, som blev ganske ubeskadiget; mens da de omkringstaaende løb til og vil tage samme Glas, har en Dreng af Uforsigtighed stødt Foden af, hvortil jeg igjen lader gjøre en Sølvfod med Inskription paa til en Efterretning. Desforuden for en 14 Dage siden forefaldt og dette, at da Skyttelavet her udi Byen var ude, som aarlig sker, at skyde efter Skiven og Borgmester Andreas v. Bergen, som sædvanlig sker, skjød for Kongen, træffede han Centrummet midt i Skiven ved det første Skud, han gjorde, med en uriflet Bøsse, hvorfor Hans Kongelige Majestæt bekom den bedste Gevinst, som var et Sølvbægere, hvilket hos mig er i Forvaring indtil Kongelig allernaadigste Ordre. Disse tvende forefaldne Poster holder man for at være et godt Tegn. Og som det er andre Steder, hvor de have Skyttelav, brugelig, at hvem som faar den bedste Gevinst, anses for Lavets Konge det Aar og nyder derhos nogen Frihed, saa vilde Eders Excellence ved god Lejlighed forestille Hans Kongelige Majestæt disse tvende Passager, derhos udbede den kongelige Naade for dette indrettede Skyttelav, hvem der efterdags paa ovenmeldte Maade blev Skyttekonger, maatte være befriet for Kontributioner samt Byens Paalæg og Tyngde det ene Aar, hvilket kunde være liden Skade for Kongen og Byen, saasom de fleste ere fattige Indvaanere, mens enkuragerede en og anden at give sig i Lavet med, hvorved det blev formeret.«

Den Inskription, som Stiftamtmanden lod gjøre paa det ituslagne Glas, var forfattet af Stiftsprovsten, Lic. Matthias Bloch, der forevigele Begivenheden i følgende Rim:²³

Christian von Lente
til Sarhusen, Gehejmeraad, Stiftamtmand,
født 1649, død 1725.

Efter Kobberstik af Christopher Weigel.

Paa Knoppen af Graabrødre-Spir,
 hvis Kappe fik Forbedrings-Sir,
 af mig den Fjerde Fredriks Skaal
 blev drukket ud i fulde Maal.
 Fra den opsvinget Hanes Hald
 fik jeg saa sidt og dybt et Fald,
 men kom dog hel og vel til Jord,
 det spaar en Konges Held i Nord.
 En Dosmer tren mig paa min Taa,
 derfor jeg skal paa Sølvfod staa.

Foreløbig kom der nu ikke noget Svar paa Lentes Henvendelse, og medens den hvilede i Kancelliet, indtraadte der Forhold, som bevægede selve Magistraten i Odense til at rette en Supplik til Kongen om en Benaadning af betydelig større økonomisk Værd. Da Kongen nemlig ved den saakaldte Rytter- og Relutions-Kommission indrettede Rytterdistrikter af Krongodset med Kobler til Hestenes Græsning, blev der 1719 under St. Hans Klosters Enemærker inddraget nogle bekvemt beliggende Jorder, tilhørende Odense By — Ny Vognmands Løkke, Peder Dreyers Løkke, et Stykke af Smedehaven og en Ager, der kaldtes Ansgars Ager —, for hvilke Byen fik Erstatning i en af St. Knuds Klosters Løkker, Rødegaards Løkken paa Aaens søndre Side. Men da denne Jord, om den end i Størelse svarede til det exproprierede, var af ringe Bonitet og desuden belemret med mange Gjærder at vedligeholde, ansøgte Magistraten 7. Februar 1720 Kongen om, at han »af sær kongelig Naade for denne fattige By, der fremfor alle Kjøbstæder her i Landet (○: i Fyen) har intet eller ganske lidet at pløje og saa paa«, allernaadigst vilde tillade, at Resten af Rødegaards Løkken, tretten Agre, »som dog ikkun bestaa af bare Sand og Grus«, ogsaa maatte

blive Byen overladte. Samtidig anbefalede Magistraten sin Sag til Rentekammerets Velvillie, og den 12. s. M. meddelte den de Kommitterede ved Rytter- og Relutionskommissionen, at den havde indgivet ovennævnte Andragende og derfor endnu ikke havde udfærdiget Mageskiftebrevet.^{2 4}

Det traf sig nu saa heldigt, at Kongen i September Maaned samme Aar besøgte Odense. Denne gode Lejlighed blev ikke forsømt af Borgmester v. Bergen, som opsatte følgende nye Supplik, hvori han dog ikke glemte at bede om den personlige Begunstigelse for Skyttekongen:^{2 5}

Stormægtigste, allernaadigste Arve-Herre og Konge!

Som Eders Kongelige Majestæt ved allernaadigste Brev og Befalning af 26. Februar 1704 haver bevilget Borgerskabet her udi Ottense et Skyttelav og det fra den Tid har været en Sædvane, at en af Borgemesterne udi Eders Kongelige Majestæts høje Navn paa Skydebanen har gjort de trende første Skud, saa har jeg undertegnede, Eders Kongelige Majestæts allerunderdanigste Tjenere og Borgemester her ved Staden, haft den Ære og Lykke afvigte Aar i Eders Majestæts høje Navn ved det første Skud at erholde den første og bedste af de faa og ringe Gevinster, som til Borgerskabets Opmuntring aarlig opsættes. Thi bønfalder jeg ved denne Anledning udi allerdybeste Underdanighed til Eders Kongelige Majestæt og paa Skyttelavets Vegne allerunderdanigst beder, at Eders Kongelige Majestæt, der forhen har bevilget dette Lavs Rettighed, vilde endnu lægge denne høje Kongelige Naade dertil og allernaadigst bevilge, at hvem af Byens Indvaanere, der erholder den første og bedste Gevinst, maatte udi det samme Aar være fri for alle kongelige samt Byens ordinære og extraordinære Skatter og Udgifter, og til Lavets Opkomst

og nogle af de aarlige Gevinsters Anskaffelse allernaadigst skjænke Skyttelavet de endnu reserverte 13 Agre udi Rødegaardsløkken. Jeg kan allerunderdanigst forsikre Eders Kongelige Majestæt, at denne liden Frihed for Skatter (som dog ikkun en eneste Person nyder) og den aarlig visse Indkomst af ermeldte 13 Agre til nogle af Gevinsterne Bekostning mærkelig skal opmuntre Borgerskabet nu og Efterkommerne i Fremtiden altid i deres Exercitiis og andet at blive habil og til Eders Kongelige Majestæts og Byens Tjeneste at vise deres allerunderdanigste Pligt og Skyldighed og derhos blive et evigt Minde om Eders Kongelige Majestæts høje Naade, hvilken jeg saa meget mere paa Skyttelavets Vegne allerunderdanigst vil forvente, som Gud har velsignet Eders Kongelige Majestæts gloriøse Vaaben med mangfoldig Lykke og os alle samtlig under Eders Majestæts høje Forsørg med en ønskelig Fred. Jeg for min ringe Person udbeder mig Eders Kongelige Majestæts høje Naade og udi allerdybeste Underdanighed indtil min Død forbliver

Eders Kongelige Majestæts allerunderdanigste og troskyldigste Arve-Undersaat og Tjenere

Andreas von Bergen.

Ottense den 23. September 1720.

Stiftamtmand Lente overleverede Kongen det Sølvbæger, der var nedskudt til ham ved Skyttelavsfesten 1719, og derhos Borgmesterens Supplik, hvilken Hs. Majestæt i Naade optog, hvorefter han selv besaa de tretten Agre.

I November Maaned kom da fra Hovedstaden den glædelige Efterretning, at Kongen havde indvilget i at skjænke Skyttelavet Agrene til Gevinsters Anskaffelse. Om

Skattefriheden var der ikke Tale, hvorfor Borgmesteren endnu en Gang tillod sig at ansøge om denne i et saalydende Andragende:²⁶

Stormægtigste, allernaadigste Arve-Herre og Konge!

Som jeg af de Herrer Kommitterede ved Rytter- og Relutionskommissionen har fornummet, at Eders Kongelige Majestæt haver skjænket og foræret til Skyttelavet her udi Ottense de udi Rødegaardsløkken her for Byen beliggende 13 Agre til nogle af de aarlige Gevinsters Anskaffelse, saa takker jeg som Borgemester her ved Staden Eders Kongelige Majestæt paa Skyttelavets Vegne allerunderdanigst for samme Kongelige Naade, og som dette meget vil opmuntre Borgerskabet, bad jeg allerunderdanigst, at Eders Kongelige Majestæt efter der om paa Ste Hans Slot næstleden overleverte allerunderdanigste Supplik (hvor af her ved følger allerunderdanigst Kopi) vilde endnu lægge den Kongelige Naade der til, at den eneste Person af Byens Indvaanere, som paa Skydebanen erholder den første og bedste Gevinst, maatte udi det samme Aar være fri for alle kongelige samt Byens ordinære og extraordinære Skatter og Paabud, og at Skyttelavet om begge Dele, saa vel om de 13 Agre til nogle af Gevinsterens Anskaffelse som og om foranførte Skattefrihed for en eneste Person, ved Eders Kongelige Majestæts egen allernaadigste Brev og Bevilling maatte forsikres, paa det at samme høje Kongelige Benaading udi begge Dele kunde stedse være her ved Raadstuen blandt andre Byens Breve til et evigt Minde for Efterkommerne om Eders Kongelige Majestæts høje Naade for Skyttelavet, og til en varig Opmuntring for Borgerskabet baade nu og i Fremtiden. Jeg venter allerunderdanigst Eders Kongelige Majestæts allernaadigste Bønning, der jeg

udi allerdybeste Underdanighed indtil min Død er og forbliver

Eders Kongelige Majestæts allerunderdanigste og troskyldigste Arve-Undersaat og Tjenere

Andreas von Bergen.

Ottense den 23. November 1720.

Med Stiftamtmand Lentes varme Anbefaling²⁷ blev denne Supplik indsendt; men den vandt ikke Rentekammerets Bifald: Kammerets høje Herrer udbad sig Kongens Resolution for, at han skjænkede Skyttelavet Jorderne, der ved Salg ikke vilde kunde udbringes til højere Pris end 300 Rd. og som kun gave en aarlig Leje af 20 Rd.; hvad derimod Skattefriheden angik, fandt de, at Skyttelavet kunde lade sig nøje med Agrene, hvorhos en saadan Begunstigelse kun vilde foranledige andre Kjøbstæder til at gjøre Ansøgning om noget lignende.

Herefter resolverede da Kongen:²⁸

Vi bevilliger allernaadigst, at til Skyttelavet i Odense de 13 Agre maa skjænkes; men hvad Skattefriheden angaar for den, som gjør det bedste Skud, da kan sligt ikke akkorderes.

Friderichsborg den 27. Januari 1721.

Friderich R.

I Overensstemmelse med denne afgjørende Resolution tilskrev Rentekammeret 1. Febr. 1721²⁹ Magistraten, som den 5. næstefter takkede og fremdeles rekommenderede sig udi de højgunstige Herrer høje sædvanlige Bevaagenhed.³⁰

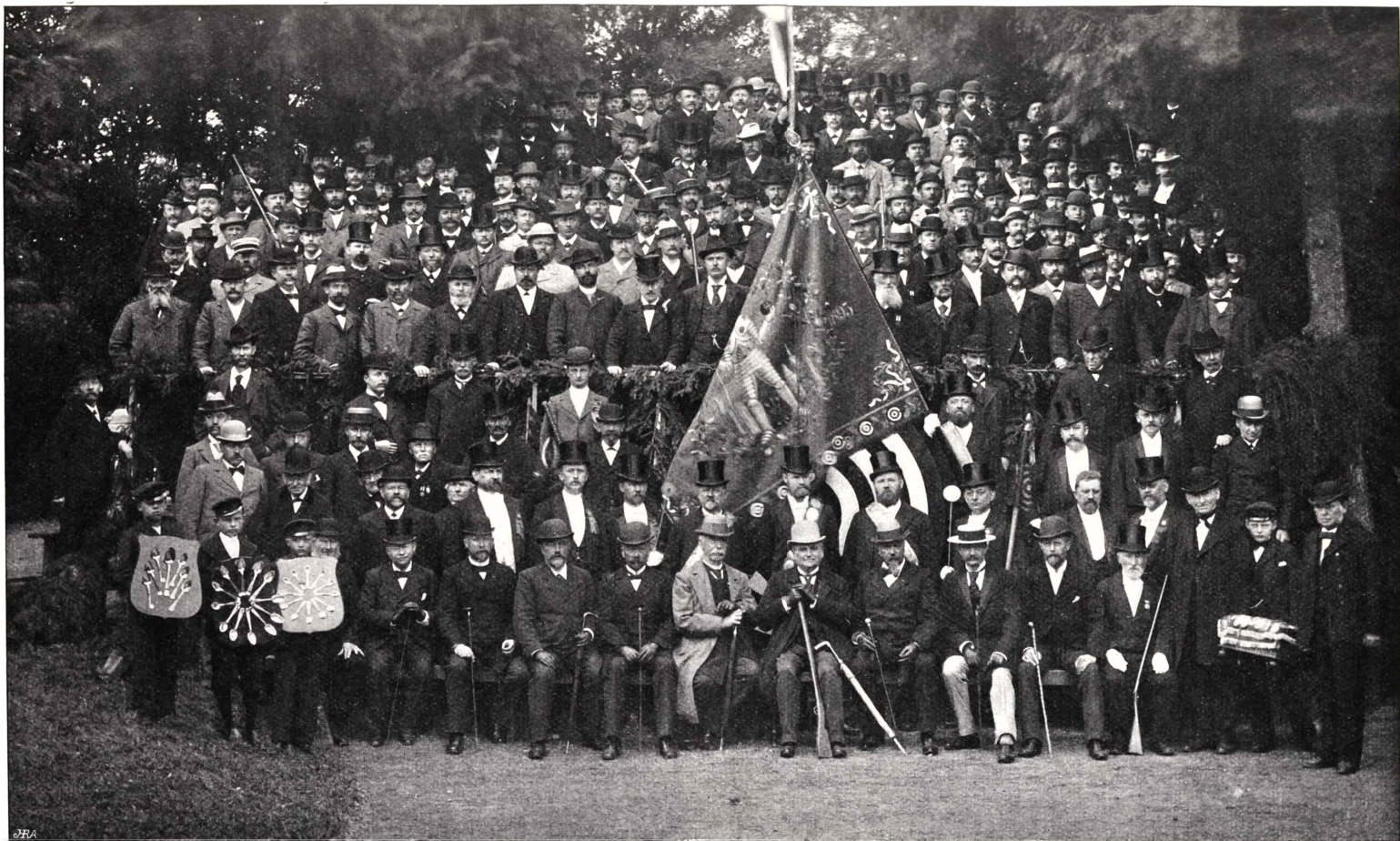
HENVISNINGER OG ANMÆRKNINGER

1. Anden Udgave S. 528.
2. Saml. til Fyens Hist. og Topogr. V, 50.
3. Fyenske Registre 18. Febr. 1635.
4. Smst. 16. April 1636.
5. Fyenske Tegnelser 16. Juli 1633.
6. Fyenske Registre 8. Jan. 1639.
7. Fyenske Tegnelser 16. Sept. 1639.
8. Smst. 23. April 1640.
9. Engelstoft S. 242, 247 m. fl. St. — Aarstallene for hans Valg til Raadmand og Borgmester ere hos Engelstoft ikke rigtige.
10. Odense Skifteprotokol Nr. 6.
11. Odense Raadstuebog 1631—35 Fol. 60.
12. Jvfr. Uddraget af Magistratens Embedsbog hos Engelstoft S. 528.
13. Jensen, Det Kongl. kjøbenhavnske Skydeselskabs og danske Broderskabs Historie S. 42.
14. Allerede 1640 købte han sig en Ligsten i St. Knuds Kirke, den Sten, som staar i Kirken ved den Dør, som gaar ind til St. Knuds Kloster (Odense Raadstuebog 1640—41 Fol. 4), altsaa en gammel Ligsten, som han lod slibe af. Den Indskrift, der i Stedet blev hugget i Stenen til Minde om ham og hans Slægt, fik hundrede Aar senere samme Skjæbne (Mumme, St. Knuds Kirke S. 216 f.).
15. Indlæg til Fyenske Missiver i Kancelliarkivet.
16. Odense Amts Arkiv, Kongelige Reskripter.
17. De med Prikker betegnede Steder ere i Originalen ikke udfyldte.
18. Odense Byes Historie S. 357.
19. Skrivelse til Stiftamtmanden 4. Sept. 1706 i Odense Amts Arkiv Nr. 195.
20. Historisk Tidsskrift 3. R. I, 117 ff.
21. Odense Amts Arkiv, Kopibog 1713—15 (Nr. 37) S. 637.
22. Smst., Kopibog 1718—22 (Nr. 14) Fol. 33 f.
23. Odense Kathedralskoles Bibliothek, Manuskript Nr. 34 S. 318.
24. Magistratens Kopibog 1719—26 S. 26 f., 31.
25. Rytterdistrikternes kongl. Resolutioner i Rentekammerarkivet.
26. Smst.
27. Odense Amts Arkiv, Kopibog 1718—22 (Nr. 14) Fol. 49 f.
28. Rytterdistrikternes kongl. Resolutioner i Rentekammerarkivet.
29. Magistratens Kopibog over indkomne Breve 1719—25 S. 105.
30. Magistratens Kopibog 1719—26 S. 76.

ODENSE SKYTTELAV
GENNEM TO HUNDREDE AAR

AF

HOLGER HANSEN

1895.

SKYTTELAVET har altid spillet en stor Rolle i Odense, men større, jo længere man kommer tilbage i Byens Liv; i lange Tider var det den eneste offentlige Festlighed. I Frederik IV's Tid, i Holbergs Dage, da Byen var saa stor, som Assens er nu, da Samkvemmet med Omverdenen var vanskeligt og derfor dyrt, da var det en stille Glæde at bo i Fyens Hovedstad; Skuespil og sligt kendte man næsten intet til, lidt Markedsgøgl var det højeste. Det er derfor rimeligt, at Skyttelavet har lyst op som en straalende Fest i Borgernes Tilværelse.

Fra først af har Festen taget sig saaledes ud: Tidlig om Morgenen samledes man paa Torvet; med Fane og Musik marcherede man ud paa Heden for at skyde; i denne Udmarching skulde alle Skyttebrødre deltage, naar de ikke var lovligt forhindrede; men fra først af var der dem, der vilde knibe ud; det synes at have været Embedsmænd, som muligvis paa denne Maade har villet vise, at de var noget mere end almindelige Borgere. Oldermændene for 1729 skriver i Protokollen, i et noget ubehjælpsomt Sprog:

»Vi kan ikke heller forbigaa at erindre vores ædle Direktør om en Post, som en Del af Skyttebrødrene paastaar, nemlig, det alle de, som er i Lavet og agter at skyde, bør at marchere ud og ind i Byen med, og de

giver da her paa denne Forsamling ret en Afsky for denne Ud- og Indmarch, men derimod haver alle og enhver vores Øvrighed undskyldt, og de denne Post ikke optager i vrang Mening, mens hvad øvrige Personer er, som ej i nogen Aar haver bivaanet vores Ud- og Indmarch, kan ej tillades at skyde med, uden de vil gøre Lavsskik og Sædvane med andre Lavsbødre; for hvad Skyttelavet i den Post er angaaende, maa ej gøres Forskel, mens alle bør være i den Tid enig, og de Personer, som i Stand eller Vilkaar kan være, er ingen imod, de jo erlanger deres Sted og Rang i Ind- og Udmarch, som dennem kan tilkomme. I det øvrige er det Lavets Begæring, det denne Post maa blive approberet.«

Skønt saaledes Oldermændene ingenlunde forlanger nogen demokratisk Lighed, men vil give Rangspersonerne en fremtrædende Plads i Optoget, lykkes det dem dog ikke at faa Medhold hos Direktøren, dengang Borgmester *Bles*; han svarer:

»Til Slutning meldes ellers om nogle, som ikke tilige med samtlige Lavet har indfunden sig til Ud- eller Indmarch, hvorover Lavet skal være misfornøjet; da ved jeg ikke flere det er passeret med end Amtsforsvalteren, Regimentsskriveren, Postmesteren og Slotsforsvalteren, der og forhen har ud- og indmarcheret med; mens som de har besværget sig, at deres kongelige Forretninger forhindrer dennem tit at blive rent borte; skulde man nu, de Gange de har liden Tid, sætte dem de strikte Leges for, fulgte ikke andet derpaa, end de mulig kvitterede, som jeg synes, man ikke heller skulde, mens heller animere andre af højere Stand paa samme Kondition at træde i Lavet.«

Tidlig maa man være bleven færdig med at skyde, da Deltagerne kun var en Fjerdedel af dem, der i vor Tid møder; saa marcherede man til Byen igen, tog ind paa et Værtshus — Raadhuset benyttede man først langt ind i det 19. Aarhundrede — og tilbragte saa der Resten af Dagen med Drikken, Rygen Tobak, Syngen og Talen.

De første Aar slog man sig ned hos Oldermænden *Claus Nissen*; han var Købmand og boede paa Hjørnet af Fisketorvet og Staalstræde. I Aaret 1704 var der 100 Mennesker med; de har kun haft daarlig Plads i Claus Nissens Hus, hvor der egentlig kun fandtes to Opholdsrum: den forreste Stue og den inderste Stue; Resten var Kamre til forskelligt Brug, foruden Køkken og Krambod. Den forreste Stue har dog været ret rummelig, at dømme efter de Møbler, der til daglig Brug stod der: 4 Borde, de 3 af Eg og det ene af Fyrretræ, 9 højryggede Stole med Ruslæders Betræk og 3 andre Stole, en Bænkekiste, et stort Klædeskab, en gammel Egekiste, et Hængeskab, to Ure, et Barometer; desuden indeholdt Stuen 10 Skilderier og 4 Gibsbilleder og forskelligt mindre Husgeraad. Saaledes saa der ud i Claus Nissens Storstue, som det fremgaar af Skifteforretningen efter ham, da han døde 1729. Selv om nu en Del af alle disse Møbler har været rykket ud i Anledning af Skyttelavsgildet, og Magistraten og Rangspersonerne er bleven placerede i den mindre inderste Stue, saa har dog Pladsen været trang og Luften tung, naar man sad og drak og sang sig varm, medens Tobaksrøgen steg op fra alle de lange hollandske Kridtpiber. Men det tog man ikke saa nøje dengang; man lukkede alle Vinduer op, saa kunde Ungdommen ude paa Torvet ogsaa faa lidt af Fornøjelsen med.

Tarvelig har man været vant; hele Beværtningen 1704 kostede 7 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$. Selv om man regner, at Pengene den-

gang havde en Værdi, som vilde svare til 70 Kr. i vor Tid, saa var dog ogsaa det kun lidt til omtrent 100 Mennesker. Men Traktementet bestod ogsaa kun i Øl og Brændevin og saa Tobak og Piber. Servering af Madvarer indførtes først senere og saa kun for en lille udsøgt Kreds af Deltagerne; man naaede nær op til vor Tid, før man begyndte at give baade Mad og Drikke til alle Skyttebrødrene.

I de nærmeste Aar efter 1704, da Antallet af Deltagere sank ned under det halve af, hvad det havde været det første Aar, sank naturligvis ogsaa Udgifterne til Fortæring, men steg dog forholdsvis, og da Deltagernes Antal 1720 atter var 100, var denne Udgiftspost bleven fordoblet; i dette Aars Regnskab er den bleven specificeret saaledes:

2½ Td. Øl	7 Rdl. 3 ½ » ß
9 Kander fransk Brændevin	3 — 4 - 8 -
Vin paa Kælderen hos Valentin	1 — 3 - » -
4 Pd. Tobak	1 — » - » -
8 Dusin Piber	» — 3 - » -

Claus Nissen, den allerførste Oldermænd, bør som saadan kaldes Oldermændenes Stamfader; han var en anset og velhavende Borger og en ikke helt almindelig Mand, han havde mange Interesser; som man ser af det foregaaende, havde han ikke faa Kunstværker i sin Stue (hvor meget de var værd som Kunst, kan nu ikke siges, det faar staa hen), og i Sengekammeret fandtes endvidere 11 Skilderier, 9 Gibsbilleder og 2 Alabastbilleder. Han havde dertil et for den Tid meget stort Bibliotek paa ialt 315 Bind, hvis Titler er anførte i Skiftet; der er baade tyske og latinske Bøger iblandt, og det tør vel antages, at Ejeren har kunnet læse i dem; saa ejede han endvidere et Møntkabinet, der indeholdt mange Sjældenheder; Samlingen vurderedes til 300 Rdl., medens

hele Gaarden — 13 Fag i to Etager til Gaden og 12 Fag til Staalstræde — solgtes for 722 Rdl. til Sønnen *Jens Nissen*, som fortsatte Faderens Handel.

Lystigheden hos Claus Nissen har formodentlig kun holdt ud, til det blev mørkt; det kan sikkert ikke have svaret sig for Værten at give Belysning med for den Betaling. Og dermed har saa Festligheden for det Aar været forbi. Men Skyttelavet kom jo igen hvert eneste Aar (dog var der nogle Aar 1711—14, hvor det i alt Fald ikke af Protokollen kan ses, at Festligheden har været holdt); og saa var det jo Meningen, at Øvelser imellem de aarlige Skyttelavsfester skulde holde Interessen vedlige. Hvor meget der er gjort ud af disse Skydeøvelser, er ikke til at oplyse; de omtales kun i Vedtægterne og er formodentlig tidlig holdt op.

Formuestilstanden var tidlig meget daarlig. Indtægten var fra først af Medlemsbidraget 2 à 3 ŷ for hver Deltager og 2 Rdl. Indskrivningspenge for hver Rekrut; dertil kom saa fra 1721, hvad man kunde faa ind i Forpagtning af Skytteagrene, som i de første 50 Aar kun var gennemsnitlig 30 Rdl. aarlig; selv om man sparede, er det forstaaeligt, at Pengene ikke slog til. Endnu 1716 havde Raadmand *Hans Poulsen* ikke faaet Betalingen for det Tøj, han 1704 havde leveret til Fanen. Oldermændene for det Aar maatte gøre ekstraordinære Anstrængelser for at faa Lavets Pengesager paa Fode, som det fremgaar af følgende Indførsel i Protokollen:

»For en Gang at komme til Endelighed med det længe henstaaende som Gæld ved en Del af Lavsbrødrene, da haver vi Oldermænd udi indeværende Aar med stor Flid og Møje, for at føre Skyttelavet en Gang i god Rigtighed igen, gjort af yderste Ævne, som har foraarsaget os megen Løb og Forsømmelse, og med

vores ædle Direktørs Tilladelse gjort Søgemaal til Tinge paa de skyldige og ladet de gamle Skytteskiver auktionere, som endda fandtes; saa er nu sluttet aarlig ved Skydepladsene, at hver Aars Skive ved Opbud skal vorde den højstbydende tilsagt og nyde imod Betaling til Lavet, og dermed bragt det til den Ende, at vi med den overblevne 1 Rdl. og det indsøgte haver vi imod Kvittering af ædle Raadmand *Hans Poulsen* betalt for Aar 1704 hos hannem annammede Fanetøj, som blev tagen til Skytternes Indrettelse ved Skydepladsen, Penge 4 Rdl. 2 $\frac{1}{2}$, og til Sr. *Claus Nissen*, som af Bogen ses, Skyttelavet at være hannem skyldig 5 Rdl. 4 $\frac{1}{2}$ 2 β , og imod Kvittering er bleven fornøjet, foruden flere smaa Poster, som ligger i Laden til Eftersyn, saa intet Gæld er paa Odense Bys privilegerede Skyttelav til Dato, ihvad Navn det endog have kan. Dette med hosfølgende indstilles til Lavets velædle Direktørs videre Approbation og efter gode Behag at underskrive med de fire nuværende Oldermænd.

Odense den 29. Juli 1716.

Peder Knudsen,
Felbereder.

Christen Søfrensen Westkier.

Claus Pedersen Holm.

H. Klochmester,
Klejnsmed mpria.

Approberes af

Jens Christensen mpr.

Efter at man havde faaet Skytteagrene, var det godt med Pengesagerne en lille Tid, men snart kneb det igen, og meget tidlig har Oldermændene begyndt at spæde noget til, for at faa Regnskabet til at balancere.

En Dannelse som Claus Nissens har sikkert været sjælden blandt Borgerne i de Tider; de fleste af Skytte-

brødrene kunde vel ikke engang læse og skrive. I 1728 kendte i hvert Fald den ene af Markørerne ikke disse Videnskaber, som kan ses af denne Oldermændenes Notits:

»Paa Skydebanen dette Aar var begaaet en Faute af Markørerne, at de med deres Nummerering havde dem forset, hvorefter de begge, nemlig *Jacob Faaborg* og *Peder Jørgensen*, af Oldermændene Dagen efter blev tiltalt, og som Jacob Faaborg selv tilstod, at hans Medhjælper Peder Jørgensen ingen Skyld i den Forseelse havde, siden han hverken kan læse eller skrive, og Nummereringen alene ved hannem selv var forset, saa vidste vi ikke rettere at kende, end Jacob Faaborg til de fattige for denne Forseelse andre til Eksempel bør betale 1 Rdl. til de fattige.« »Som endnu ikke er betalt,« er senere tilføjet; om det nogensinde er sket, kan ikke ses.

Peder Jørgensen var Markør og blev senere Oldemand, uden at hans Mangel paa boglig Dannelse synes at have skadet hans Karrière. En Forestilling om det almindelige Kulturstandpunkt faar man ogsaa ved at se, at Bogtrykker *Brandt* i sin Avis for 21. Maj 1735 finder sig foranlediget til at indsætte en Advarsel som denne:

„Her udi Odense har funden sig en fremmed Rejsende Person, som efter sin fantasi, og drucken skab Enfoldige haver vildet indbilde at hand hafde dend viedenskab og forstand at Verden skulde forgaa 3 dage for St. Hans dag med andre fabel hafftige griller, som en hver Enfoldige vilde tage sig vare for og ikke tro Paa sliig toulighed.“

Naar Forholdene var saaledes, er det ikke underligt, at der var dem af Deltagerne, hvis selskabelige Dannelse var saa ringe, at de blev ubehagelige, naar Drikken steg dem til Hovedet. I Protokollen findes af og til Spor deraf, undertiden i Form af Mulktering og Udelukkelse af Slags-

brødre. Saaledes blev Smeden *Johan Christensen* 1720 overfaldet paa Raadhuset af *Saxe Bager*; men da det ved Afhøring oplystes, at det var sket i Drukkenskab paa begge Sider, blev Sagen forligt.

Værre var det med *Jacob Glarmester* 1728:

»*Jacob Detlofsen* Glarmester haver opført sig ved denne vores Samling i Sr. *Erich Christensens* Hus meget unyttig og grov med Ørefigen imod *Johan Ditloff*, og efter Sagens Oplysning og Examination blev Jacob Glarmester dømt at betale for sin Forseelse efter den 17de vores Laugs-Artikel 2 Rdl. og til de fattige 2 ½ danske; samme 2 ½ til de fattige betalte han straksen, og samme Tid blev de fattige uddelt. Hvad sig de to Rigsdaler er angaaende, som ikke er betalt, beror til vores ædle Direktørs Approbation.«

Direktøren eftergav ham de to Rigsdaler; men da han 1731 atter havde været grov og opført sig utilbørlig, og desuden ikke vilde møde for Laden for at mulkteres, blev han udelukket af Lavet.

Johan Ditlev, som 1728 var den overfaldne, har dog maaske ikke været helt uskyldig, for 1729 var det galt med ham:

»Anno 1729 d. 3. Augusti fandt Oldermændene fornøden at tilvare *Johan Ditlef* at møde for aaben Lade, som og mødte og blev tilspurgt, hvad Aarsag han havde, det han ikke tillige med andre Skyttebrødre var mødt for vores Direktørs Dør og marchere ud paa Heden at skyde efter Skiven; derpaa kunde han ikke give nogen tilstrækkelig Undskyldning; men tvært derimod var paa Heden, samme Tid der blev skudt, desuden mødte op i vores Forsamling i Birkedommer Sr. *Erich Christensens* Hus for at nyde sin Tractament til-

lige med andre i Skyttelavet; mens der førte han sig meget slet op, idet han med grove, scoumulante og utilbørlige Ord talte i Kompagniet mens endog havde tilredt sig med Fylder, som ingen skikkelig Mand var anstændig, og det i vores Direktørs og Magistratens Overværelse, saa vel da de var nærværende, som og efter deres Bortgang; hvorfore vi da som Oldermænd taltale ham derfor og sagde, saadan Opførsel kunde ikke ustraffet passere, hvorpaa han straks gav til Svar, de da kunde slaa en Streg over hans Navn. Saa haver vi da med tiltagne Skyttebrødre ej heller ville nægte sin egen Begæring men andre ligesindede til Eksempel finder for Ret, det Johan Ditlof for sin utilbørlig Opførsel fra vores Skyttelav og Skydekompagni aldeles er udelukt og derudi ingen mere Del eller Rettighed haver at nyde.

Othense ut supra.

Søfren Fugl. A. Rasmussen. Peter Jensen Pottemager. Jochum Paul Junge. Peder Jørgensen. Anders Christensen.

Hertil føjer Direktøren:

»Hvad som om *Johan Ditlef Gregoriussens* skete Opførsel findes antegnet, er ganske billig i sig selv, men som han paa den Tid var hel drukken, og det er den første Gang, han sligt har begaaet, saa finder jeg for bedst, at dersom han sømmelig indstiller sig ved næste Samling og betaler til de fattige 4 R , kan man forsøge, om han herefter sig bedre vil anstille.«

Da han imidlertid ikke betalte de 4 R , udelukkedes han i 1730 af Lavet.

I Aaret 1742 synes det at have gaet særlig haardt til, siden Direktøren tager Ordet i Protokollen for følgende Paamindelse:

»I det øvrige bliver Lavbrødrene, som i alt, saa i Særdeleshed i den Post om Drukkenskab, Klammeri og anden Uskikkelighed ved Samlingen, enten paa Skydebanen eller efter Hjemkomsten, forbunden og pligtige at rette sig efter de Lavet allernaadigst meddelte Artikler, saafremt de ikke derefter vil anses med Mulkt og desforuden efter Beskaffenheden som uværdige til saa skikkeligt et Lav og Societet af samme udelukkes; til hvilken Ende de, som i dette Aar i saadan Fald maatte have pecceret, af de gode Meddommere og Oldermænd maatte navngives, at de derfor kan vorde straffet, og saadan Uorden i Fremtiden forekommet.«

Undertiden var Uforsigtighed i Forbindelse med anden »Unyttighed«. Grunden til Mulkten, som i denne Sag fra 1728:

»For samtlige Skyttelavets Kompagni var *Jens Dyre* og *Poul Møller*, Snedker, i dette Aar i Sr. Erich Christensens Hus noget unyttig, med det de begge ladte deres Geværer i Stuen med mere, som derved passerede, hvorfore Oldermændene tillige med 4 tiltagne Skyttebrødre den 11. Juni var i bemeldte Erich Christensens Hus; de da samme Tid blev inciteret og der deres Forseelse blev examineret og efter Beskaffenheden straffet, nemlig: det Jens Dyre i Mulkt til de fattige straks betalte 2 fl danske, og Poul Møller aldeles blev fradømt ej mere at nyde Lavsrettighed. Siden haver Poul Møller voren hos Oldermændene og anlovet bedre at opføre sig ved Samlingerne, hvor da Dommen med Direktørens Konsens blev formildet saaledes, det Poul Møller for denne Gang endnu forbliver i Lavet og i Steden til de fattige betalte 4 fl danske.«

For dem, Pryglene gik ud over, har Skyttelavsfesten jo ikke været lutter Behagelighed; men det var da ikke hvert Aar, at sligt forefaldt, og gennemgaaende har Fornøjelsen været stor; gennem alt, hvad der skrives om Skyttelavene i Bladene, gaar en Tone af stor Hengivenhed for dette kostelige fra Fædrene nedarvede Klenodie. Første Gang Festen omtales i Pressen, er i det foran omtalte Blad fra 1735, som udgaves en Gang om Ugen af Bogtrykker *Brandt* og førte Navnet »*Ugentlige Provincial-Notifikationsliste*«, et lille uanseligt Blad i Oktavformat, som nu er bleven en stor Sjældenhed: Aargangen 1735 kendes kun i det Eksempplar, som Karen Brahes Bibliotek her i Byen ejer. Nr. 14 for den 11. Juni indeholder følgende Beskrivelse:

„Den 7 Junii sistleden, Diverterede ædle og Velviise Magistrat udi Odense sig, tillige med det smukke og fornemme Borgerskab, i at skyde efter den der til af Borgeskabet indrettede Skive, hvor de ikke alleniste haver 3. Gevinster, nemlig en stor Sølv-Skaal, et Sølv-Tallerken, og et Sølv-Begere, men endogsaa skionne Tractamenter af adskillige rare Retter Mad, Viin, Brænde-Viin, Øl, Piber og Tobak; saa og fuld Musiqve af Stads-Musicanter: Og der hos haver de en synderlig Naade og Frihed af vores allernaadigste Hjerre og Konge, idet at Hænd haver givet et vist og stort stykke Jorde-Gods dette Skytte-Lau til gavn og beste, som bliver holt Aar efter Aar, og den samme, som rammer nærmest i middel-puncten paa skiven, Hænd bliver Konge i Skytte-Lavet, og vinder Sølv-skaalen, og bliver med Musiqve, Trommer og Piber geleidet hjem til sit Huus. De andre tvende, som rammer nærmest igjen ved middel-puncten paa skiven, de vinder de andre tvende Gevinster. De som vandt med største ære og berrømmelse i Skotte-Lavet forommeldte Gevinster, vare: Samuel Bergmand, Isaak Guldsmed, og Niels Kok.“

Som man ser, findes allerede dengang nogle af de endnu bevarede Skikke, men Bemærkningen om de »rare Retter Mad« maa ikke forstaas saaledes, at hele Selskabet

fik dem; det var, som før bemærket, kun Honoratiores. Efter en gammel Skyttebroders Fortælling var det endnu 1818 saaledes, at de fornemmere sad paa en ophøjet Plads og spiste varm Mad, medens de »gemene« Skyttebrødre nede i Salen kun blev beværtede med Øl og Brændevin. Men Pressen var maaske allerede da saa mægtig, at Redaktøren hørte til dem, som spiste med den store Ske. Forandringen til det, som er Tilfældet nu, at Beværtningen er ens for alle, er et ubetinget Fremskridt. Det kan maaske ikke siges om den anden Forandring, som vi bemærker, nemlig med Hensyn til Gevinsterne: de var fra første Tid tre i Antal, som de er endnu, men Genstandene er andre, nu er det lutter Skeer af forskellig Slags. De gamle Gevinster var maaske nok saa nette, de kunde tage sig ud, naar de stilledes op paa et festligt Bord; de nye Gevinster er mere nyttige. Mon Kvindens gennem Tiderne voksende Indflydelse har gjort sig gældende her? Mon Mutter har haft en Finger med i Spillet?

Det vilde jo have taget sig ganske morsomt ud, om man havde bevaret den gamle Skik med Piber og Tobak; men Afskaffelsen var en Nødvendighed, da det var gaet helt af Brug at ryge af de lange hollandske Kridtpiber, og ingen mere skøttede om dette Traktement; dog holdt Skikken sig lige til 1827, da det vedtoges at spare denne Udgift for Fremtiden.

Bogtrykker Brandts Avis holdt sig kun i nogle faa Aar, og derefter gaar der en lang Tid, i hvilken Odense intet Blad havde. Først i 1772 begyndte under Titelen »*Odense Adresse-Contoirs Efterretninger*« det Blad, som er naaet helt ned til vore Dage under Navnet »*Fyens Stiftstidende*«. I den første Aargangs Nr. 25 (for den 19. Juni 1772) omtales Skyttelavet saaledes:

»Den 16. Junii om Formiddagen Kl. 9 marcherede Skyttelavet her i Odense under Anførsel af Direktøren, Velædle Hr. Borgemester *Seidelin* og øvrige Magistratspersoner fra Odense Torv igennem Byen med flyvende Fane og klingende Spil ud paa Odense store Hed til Skydebanen for at skyde til den der oprettede Skive, og efter at enhver havde udtaget deres Nummer, begyndtes der at skyde: Allerførst for Hans Kongelige Majestæt, dernæst for Deres Majestæter Kron- og Arveprinserne og siden for Hans Excellence Hr. Geheimeraad og Stiftsbefalingsmand Hr. *Henrich Bille*. Gevinsterne, som bestod af Sølv, vare følgende: En stor Sølv-Skaal, et Bægere og en stor Potage-Ske. Sr. *Rose*, Kaptajn ved Borgerskabets 2det Kompagni, tilfaldt den bedste Gevinst, nemlig Sølvskaalen; Sr. *Knud Altona*, Kaptajn ved Borgerskabets Livkompagni, og Mester *Knud Nielsen* Grovsmed, Kommandørsergeant ved Borgerskabets 2det Kompagni, tilfaldt de 2de andre Gevinster til lige Deling, siden deres Skud vare af den Beskaffenhed, at de ej kunde separeres. Hele Skyttekompagniet marcherede i samme Orden tilbage til Byen om Aftenen Kl. 7, hvor de indtog til Sr. *Herman Kyhn*, Gastgiver, og fornøjede dem indbyrdes med et der anrettet Tractament og Musik til om Morgenens, da enhver i al Kærlighed skiltes fra hinanden. Den følgende Dags Aften havde Selskabet hos bemeldte Sr. *Kyhn* et Bal.«

Nu strækker Festen sig altsaa over to Dage, idet et Bal er kommet til. Længere hen i Tiden bliver det endda til tre Dages Højtid: det egentlige Skyttelav i to Dage og paa den tredie et Bal, hvortil Skyttebrødrene med deres Damer indbydes, undertiden af Foreningen i Fruens Bøge. I vor Tid

er den tredje Festdag igen bortfaldet. Stiftstidenden eller Hempels Avis, som den i lang Tid kaldtes, har hvert Aar en Notits om Skyttelavet, men den er i lang Tid næsten enslydende med den i første Aargang; og Meddelelsen i Konkurrenten Iversens Avis er endnu magrere og tørrere. Vi savner for det 18. Aarhundredes Vedkommende en Digter, der ud af sine Barndoms- og Ungdomsminder kunde give en Skildring af denne Folkefest. En saadan fik vi i det 19. Aarhundrede i *H. C. Andersen*; hans Romaner er fulde af Erindringer fra hans Barndomstid her i Odense, og i »*Kun en Spillemand*« finder vi da ogsaa Skyttelavet forherliget:

»I den tidlige Morgenstund marcherer med tyrkisk Musik de respektable Borgere ud af Byen. Æreporte ere oprejste, Byens saakaldte Vesterport bekrandset og smykket med Indskrifter. Alle Skoler og Værksteder have Frihed og mod Aften, naar Indtoget sker, findes alle Vinduer i Hovedgaden opfyldte med Tilskuere . . .«

»Henimod Aften saa man alle Vinduer opfyldte med Mennesker. Skydningen var forbi, og ved een eneste Auktion blev nu den gennemskudte Skive solgt og derpaa, efter gammel Skik, overladt Byens Gadedrenge at bære hjem. Seks af de største og stærkeste toge, efter at have drukket deres Snaps, Skiven paa Skuldrene, to modige Kammerater sprang ovenpaa, plyndrede Æreporten, og smykkede med Guirlander og Inskriptionerne bares de i Triumf; hele den øvrige Vrimmel af Drenge fulgte jublende efter med grønne Grene i Hænderne; til sidst sluttede de sig i dobbelt Række for at modtage det respektable Borgerskab. Dette nærmede sig med fuld Musik.

Toget gik til Klubben, hvor Festen skulde sluttes

med et Gilde, som varede i tre Nætter. Skaal paa Skaal skulde drikkes, og Trompeterne blæse ud af de aabne Vinduer, mens en af den laveste Almue, klædt som Harlekin, med sværtet Ansigt og Briks i Haanden, gjorde sit for at holde Lystigheden ved lige.«

»*Kun en Spillemand*« udkom 1837; men da *H. C. Andersen* kom fra Odense allerede 1819, er det Barndoms-minderne fra Aarhundredets Begyndelse, han her oprisker. Forøvrigt var hans Hukommelse ikke helt paalidelig, og i Enkeltheder kan han godt tage fejl, naar Fantasien løber af med ham. I det væsentlige er dog denne Skildring nok rigtig, Tonen har han truffet.

Nu da Skyttelavet er blevet 200 Aar gammelt, har det udviklet sig til at være en Institution med et meget omstændeligt Ceremoniel, med Regel og Rettesnor for hvert enkelt Skridt, ja endog med Bestemmelser for, hvad der skal drikkes, og hvad der skal spises. Men alle disse Sædvaner er naturligvis ikke lige gamle, de er voksede frem efterhaanden, og Reglerne er fra meget forskellig Tid; men Lavets ærefrygt-indgydende Alder kaster et Ærværdighedens Skær over alt, hvad der hører det til, og beskytter det mod alle Lyster til Forandring. Det vilde blive taget en Oldermænd meget ilde op, om han ikke var nøje inde i hele Ceremoniellet; det er derfor godt, at de har nogle Aar at blive oplært i. Det lader sig vel endnu gøre at føje noget nyt til, men at tage noget gammelt fra — næppe. Hvorledes gik det ikke, da Guldsmeden vilde afskaffe Smededrengenes Optog? En gammel Skyttebroder har velvilligst overladt mig nogle Op-

tegnelser til Brug ved dette Skrift; ogsaa denne Sag kommer han ind paa, og her vil jeg benytte hans egne Ord; der er en varm Følelse og en digterisk Flugt over dem, saa at man maaske kan kende Forfatteren derigennem:

»I gamle Dage, da Toldportene endnu eksisterede, skulde Skyttelavet selvfølgelig paa Hjemturen marchere gennem Vesterport. Men foran Skyttelavet drog Smededrengene med Skiven paa deres Skuldre og et Par Drengene staaende oven paa den; og det var ikke Smaapoge som nu til Dags; thi dengang varede Læretiden mindst 6 Aar, saa det var store, stærke Tampe, der drog af Sted med Skiven, omgivet af en vældig Bande af ligesindede, og alle forsynede med store Knipler. Ved Vesterport gjorde Banden Holdt, og de to Skivedrengene kravlede op paa Gitterværket over Porten, medens de øvrige dannede Espalier paa begge Sider af Gaden. Men naar saa Skyttelavet var marcheret forbi, saa kom Skiven paa Skuldrene igen, og nu gjaldt det om at komme forbi Processionen for at kunne staa opstillet uden for Raadhuset og modtage den med skyldigst Honnør, hvilket bestod i at tærskle løs paa Skiven med Stavene og synge den gamle Skyttelavsmelodi med den smagfulde Tekst: »Grønærter og saltet Flæsk.« Men ve da den, som vovede at stille sig i Vejen for Smededrengene paa deres Fart forbi Skyttelavet, særlig hvis det var en Landboer; thi da susede Kniplerne ubarmhæjrtigt ned over ham, saa det er en Selvfølge, at Landboerne holdt sig fjærnt fra Odense paa Skyttelavsdagen.

Efterhaanden indskrænkedes Læretiden, Smededrengene, som bar Skiven, blev mindre og mindre; thi de større Drengene, som efterhaanden under Civilisationens Indflydelse hellere vilde spille Kavallerer end Smededrengene, holdt sig for gode til at være med til den Kommers, og det gik enkelte Aar

saa vidt, at Drengene maatte leje Arbejds mænd til at bære Skiven for dem. Men den Raaben og Syngen og Piben, som fulgte med Skivens Indbæring, blev ikke mindre; thi selv om Legemskræfterne vare formindskede, saa var Skrigeorganerne saa meget bedre i Orden, og der var derfor jævnlig Tale om helt at stryge denne Del af Festen. Men der var dog ingen, der havde Mod til at gøre dette Brud paa Traditionen, før nu afdøde Guldsmed *Emil Christiansen* i 1883 blev ældste Oldemand. Han vovede at nægte Drengene at faa Skiven udleveret, og i det Aar blev den ikke baaret ind. Han motiverede sin dristige Handling med den smukke Tanke, at det ikke skulde være de fattige i Samfundet, der skulde bruges til den støjende Gærning, men at hvis Oldermændenes og de bedrestillede Skyttebrødres voksne Sønner vilde lægge Skulder til, da skulde de med Fornøjelse faa Skiven udleveret, han vilde kun ikke have de lavere stillede Børn endnu mere demoraliserede. Han fik imidlertid ikke megen Glæde af, at han paa den Maade havde reformeret det gamle Skyttelav, thi baade Høje og Lave misbilligede, at der var taget et Led ud af den Kæde af sammenhængende Festligheder, som karakteriserer det gamle Lav. Og samme Nat blev Skiven i al Hemmelighed bragt op i Raadhussalen, hvor den til Tonerne af *Willumsens* udmærkede Orkester blev baaret rundt i Salen, ikke af Smededrenge, men af djærve Skyttebrødre. Og paa Skiven stod Skyttelavets da endnu temmelig unge Digter med Glasset i Haanden og udbragte et Leve for det gamle minderige Skyttelav og dets mange ærværdige Traditioner.

Samme Aar var Kunstmaleren, Professor *C. F. Aagaard*, som var født her i Odense, kommen herover fra København, dels for at deltage i Skyttelavet og dels for at tage en Skitse af Processionen, hvilken han senere vilde overføre paa

Lærredet og mulig skænke enten til Skyttelavet eller til Museet. Men der blev ikke noget hverken af det ene eller af det andet. Han blev saa harmfuld over det Brud, der var sket paa Traditionen, at han ikke paa nogen Maade vilde deltage i Festen paa Raadhuset. Ved Andendagsgildet mødte han dog, men kun for at lægge Oldermandskabet paa Sinde, at de atter maatte optage den gamle Skik med Skivens Indbæring, og han talte saa inderligt og hjærteligt om det Minde, han havde bevaret fra sine Barndomsdage, og om hvorledes han med Barnets Fantasi paa sin senere Livsvandring stadig havde set for sit Blik det skønne Syn fra Barndomsaarene, da Danmarks Ungdom, selv om det var Smededrenge, i den skønne Skærsommeraften bar den lyse løvkransede Skov ind igennem Byens Gader. Og dette og mere udtalte han paa en saa gribende Maade, at ikke en eneste havde Mod til at imødegaa ham, men at alle følte Rigtigheden af, at man ikke skal bortkaste det fra Fædrene overleverede, saalænge det ingen Skade forvolder.

Saa fik da Drengene Lov til atter at bære Skiven ind paa god og vanlig Vis, og det var sikkert en meget fornuftig Beslutning, ikke alene for at bevare Traditionen, men ogsaa fordi, at selv dengang Skiven blev dem nægtet, drog de dog alligevel med deres Træer og Kranse foran Processionen og opførte den Skrige- og Pibekonzert, som i umindelige Tider har været et nødvendigt Appendix til den gamle Borgerfest.«

I det foregaaende er ofte nævnt »*Direktøren*«; Læseren har vel forstaaet, at dermed menes Formanden for Lavet, som nu altid kaldes »*Præsæs*«. I lang Tid, fra 1704 og et godt Stykke ind i det 19. Aarhundrede kaldtes han »Direk-

tøren«; kun et enkelt Sted, i en Skrivelse af 4. Sept. 1706,*) forekommer i denne Tid Ordet »*Præces*«, stavet paa denne lige saa almindelige som fejlagtige Maade. En kort Tid omkring 1825 kaldes han »*Chefen*«; men fra 1838 er »*Præses*« det eneste Navn, der forekommer om Skyttelavets Formand.

I Aaret 1837 findes Lavets Bestyrelse, Oldermandskabet benævnt »*Entreprenørerne*«. Straks 1704 kaldes Oldermændene »*Dommerne*«. Men ganske kort efter er Oldermandsnavnet det almindelige her som i de andre Lav og har holdt sig lige til vor Tid.

Markørerne har paa Grund af deres Bestilling altid ført det samme Navn. Foruden deres Forretning ved Skiven havde de fra gammel Tid det Hverv at opvarte ved Bordet. Formodentlig kommer deraf, at de endnu under Spisningen maa staa op det meste af Tiden. Stillingen som Markør, der fra først af var noget underordnet, har haft Tilbøjelighed til at hæve sig, ligesom flere Stillinger ved Hæren og Kirken: Ligesom en Marskalk ikke mere er Hestepasser, og en Klokke ikke ringer, ligesom en Graver maaske nu aldrig har gjort et Spadestik, saaledes udfører en Markør i Skyttelavet ikke mere den egentlige Markørtjeneste, men lader denne besørge af andre, medens han selv optræder som Vært for de Skyttebrødre, som vil besøge ham i »*Grotten*«; og medens nu Markørerne altid rykker op til yngste Oldermænd og disse til ældste Oldermænd, var dette ikke Tilfældet i det første halve Aarhundrede; dengang gav Markørtjenesten ingen Berettigelse til yderligere Hædersposter.

I den ældste Tid valgte Lavet selv sin Direktør, og fra først af var det en af Borgmestrene; Byen havde dengang mindst to, som ikke var Statsebedsmænd som nu, men

*) I Odense Amts Arkiv Nr. 195.

Købmænd i Byen. Engang kom imidlertid Oldermændene i en beklagelig Strid med Direktøren. Forpagteren af Skytteagrene, *Zacharias Augustesen*, havde altid været en daarlig Betaler; hans Afgift var kun 30 Rdl., men allerede 1722 maatte Borgmester *v. Bergen* forstrække ham med dem, og senere maatte Borgmester *Bles* gøre det samme, for at ikke Skyttefesten det Aar skulde umuliggøres paa Grund af Penge-mangel. Det var imidlertid ikke muligt for Borgmestren at faa sine Penge igen af Forpagteren, og han mente saa, at Skyttelavet maatte godtgøre ham dem: 43 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$ 8 β , som det i 1731 var vokset til med Renterne. Oldermændene erklærede, at den Sag kom ikke Skyttelavet ved, det var en privat Affære mellem Borgmesteren og Forpagteren. Borgmesteren blev vred, vilde ikke mere være Direktør for Lavet, og det truede med at komme til Proces. Men paa en Forsamling den 1. Februar 1731 vedtog saa dog Lavet en Ordning, ifølge hvilken hver Skyttebroder i Aarene 1731, 1732 og 1733 skulde betale 1 $\frac{1}{2}$ ud over det sædvanlige Kontingent til at holde Borgmester *Bles* skadesløs med. I de tre Aar blev saa Deltagelsen i Skyttelavet betydelig ringere end sædvanlig, og Resultatet blev daarligt for Borgmesteren, han fik kun 33 Rdl. og 1 $\frac{1}{2}$ ud af det. Om Skyttelavet, da *Bles* ikke vilde være Direktør mere, har forsøgt at faa den anden Borgmester til det, kan ikke ses; men Enden blev, at Lavet derefter maatte nøjes med en Raadmand, saa var det en Birke-dommer, som ikke engang var Medlem af Byens Magistrat, saa en Branddirektør, en Amtsforvalter og endelig 1760 igen en Borgmester. Fra da af til nu har det altid været en Borgmester. Og man har saa fuldstændig glemmt, at man oprindeligt selv valgte sin Præses, at i den nyere Tid uden videre i Borgmesterens Forfald Fuldmægtigen eller den konstituerede Borgmester har optraadt som Præses. Da nuværende

Brygger *Haugsted* 1861 var konstitueret Borgmester, var han dermed ogsaa Præses for Skyttelavet, men kom ikke til at optræde ved en Skyttelavsfest, men derimod ved en Raadhusforsamling.

I gamle Dage havde man nemlig undertiden almindelig Forsamling paa Raadhuset af Skyttebrødrene for at drøfte en eller anden Sag og tage Beslutning; man vedtog Bestemmelser og Regler for Lavet, besluttede, om der var Anledning til at undlade den aarlige Fest for det Aar o. l. Nu, da man ikke længere betragter Skyttelavet som en Forening, som man er Medlem af, til man melder sig ud af den, men kun er Medlem af Lavet de Dage, man deltager i Festlighederne, er der jo ikke saa megen Mening i at holde almindelig Forsamling af Brødrene; det er da ogsaa meget længe siden, at en saadan har været holdt. I ældre Tid kunde man ikke engang komme ud af Skyttelavet igen uden gyldig Grund, Sygdom eller Alderdom. Trak man sig uden Grund tilbage, maatte man bøde 4 Rdl.

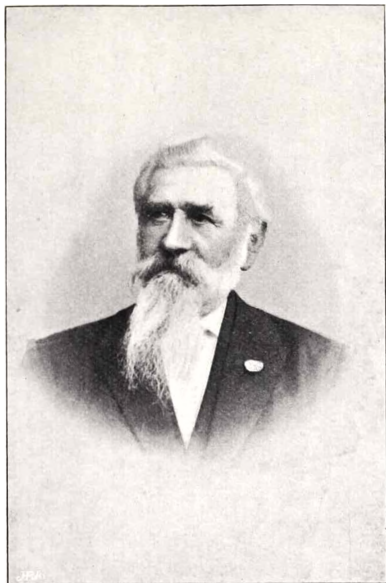
Ordentligvis kunde enhver selvstændig og hæderlig Borger i Byen blive Medlem af Lavet; men »selvstændig« er et elastisk Begreb, og man var ganske naturlig ikke nøje-regnende i den Henseende. Kunde man være Medlem af Lavet, kunde man naturligvis ogsaa være Oldermænd. Engang blev der dog gjort Indvending imod et Oldermændsvalg. I 1838 var de to Svogre*), *Morten Hempel* og Farver *J. F. Schroeter*, bleven valgte til Markører; men Guldsmed *Harcksen* klagede i et Brev til Bestyrelsen over, at to Ikke-Borgere skulde være Oldermænd; han mente, at ingen af

*) De var gifte med to Søstre, Døtre af Borgmester Lund i Rudkøbing, der som konstitueret Borgmester havde været Præses for Lavet i 1824.

dem var selvstændig, idet *Morten Hempel* var Faktor i Faderen *Søren Hempels* Trykkeri, og *Schroeter* da kun var Forpagter af *Kellinghuusens* Farveri. Men Præses, Borgmester *Reimuth*, resolverede fornuftigvis, at der intet var til Hinder for, at de to paagældende kunde være Oldermænd, eftersom de kunde være Medlemmer af Lavet.

Man kan ikke og har aldrig kunnet undslaa sig for at være Oldermænd, og i gamle Dage var der vel heller intet, der kunde bevæge Folk til at afslaa dette; men efterhaanden som Festlighederne er blevne dyrere og dyrere og navnlig Beværtningen meget bekostelig, saa at den ikke alene sluger hele Lavets faste Indtægt og Medlemmernes Kontingent, men endog lægger stærkt – noget for stærkt – Beslag paa Oldermændenes private Pung, kan man forstaa, at Folk har næret Betænkelighed ved at paatage sig en saadan Hæderspost. Oldermændene, som nu altid vælger de nye Markører, der skal rykke op til Oldermænd, maa derfor passe nøje paa, at det bliver velstaaende Folk, de vælger dertil. Og dog har det hændt, at nogen har sagt nej; men vedkommende har da heller aldrig siden kunnet komme med til Skyttelav.

Man har formodentlig altid haft en Anfører for Processionen; men i Protokollen staar en saadan sjælden nævnt, saa det er ikke muligt at give en fuldstændig Liste over Indehaverne af denne Post. En Tid synes det at have været Direktøren, siden Stadthauptmanden. I den sidste Halvdel af 19. Aarhundrede var det en Kaptajn af Borgervæbningen; den sidste »Kommandør«, som tillige havde denne Stilling, var den gamle Skyttebroder, Skræddermester *Hans Fr. Brun*; da han døde i Aaret 1898, blev han afløst af Malermester *N. M. Aagaard*, som har været Premierløjtnant i Borgervæbningen og nu viser sit strategiske Snille paa Marchen fra Torvet til Heden.

Malermester N. M. AAGAARD.

Snedkermester P. H. STEGMANN.

En Fanebærer maa man ogsaa altid have haft, da man altid har haft en Fane; men ogsaa om denne Værdighed tier Protokollerne helt stille. For Tiden besørges dette ingenlunde lette Hverv til alles udelte Tilfredshed af Snedkermester *P. H. Stegmann*.

Det var fra gammel Tid ikke udelukket, at udenbys Folk kunde deltage: Felbereder *Hans Jespersen* fra Nyborg var flere Gange med i Midten af 18. Aarhundrede, og *Hans Erichsen* af Flensborg blev optaget 1723, men maatte rigtig nok ogsaa betale 10 Rigsdaler i Indgangspenge; ogsaa i den nyere Tid har f. Eks. Mølleren i Ejby ofte deltaget; men ellers var det Odense Bys egne Indvaanere og navnlig Købmænd og Haandværkere. Embedsmændene holdt sig som Regel tilbage. Imidlertid skriver Hempels Avis 1835: »Et glædeligt Tidens Tegn, tydende paa en større Tilnærmelse end hidtil iblandt de forskellige Klasser, var, at nogle af Byens højtagtede Gejstlige (to vare undskyldte ved nødvendig Bortrejse) og en Del af Regimentets Officerer efter Indbydelse deltog i denne Borgerfest, hvilket første ingensinde forhen, saa gammelt end Selskabet er, skal have været Tilfældet. Ogsaa *Oehlenschläger* glædede det med sin Nærværelse. I det hele havde Skyttelavet i Aar vundet meget i Styrke; en usædvanlig Mængde deltog i Ud- og Indmarchen, og det skønneste Vejr begunstigede denne for vor By vistnok ejendommelige Friheds-Festdag for Gamle og Unge, Rige og Fattige.« Det næste Aar var Generalkrigskommissær *Abrahamson* og Biskop *Faber* med; og herefter er det bleven mere og mere almindeligt, at ogsaa Embedsmændene deltager. Og den broderlige Tone breder sig ud over hele Selskabet, over Folk i alle Stillinger, Skyttebrødrene beegner under Festen hverandre med en overordentlig Ligeformhed, som der fortælles mange Anekdoter

om. En Skyttelavsnat, da Brødrene sad og snavsede omkring i Raadhussalen, kom Borgmesteren ind og traadte hen til et Bord, hvor forlængst afdøde Rebslager *Roulund* sad; denne, som var en prægtig, ligefrem, meget jovial Mand, bød Borgmesteren en Snaps med; Borgmesteren saa lidt skeptisk til de snavsede Glas og det overspildte Bord, men *Roulund* sagde resolut: »Ja, Borgmesteren holder maaske ikke af at drikke af et snavset Glas, men det skal snart blive rent.« Og derpaa trak han sin Skjorteflig frem, viskede Glasset rent, skænkede i det og klinkede med Borgmesteren, idet han med et lunt Smil betroede samme, at Mutter havde givet ham en ren Skjorte paa, før han gik til Skyttelav.

I det hele taget gaar der blandt Borgerne mange Historier om pudsige Situationer og mere eller mindre grov Spøg, som er forefaldet ved Skyttelavsfesterne. Disse Historier er naturligvis morsomst for dem, der bevarer dem som Minder om egne lystige, unge Dage og tager dem frem, naar Humøret passer dertil; de blegne let, naar de tegnes op og maaske læses i en ganske nøgtern Stemning. Men for Resten er det virkelig en Tradition, at den Dag sover Lovene, Politiet holder sig hjemme, og der er frit Slag for alle Spøgefugle. Det falder derfor ganske naturligt, naar man uden for *Dichman* paa Nørrebro tager Borde og Stole ud paa Gaden og fortsætter Festen der i den lyse Sommernat, til Morgensolen straalere over det lystige Lag, medens Diligencen, der kommer kørende fra Bogense, maa stoppe op, fordi Gaden er spærret. *Nicolai Holst* kan ustraffet tage den trekantede Hat af General *Wedells* Hoved, sætte den paa sit eget og lade sig køre hjem i hans fine Karet. Folk, som menes at være gaaet for tidligt hjem, tager man ud af Sengen og slæber dem i dybeste Negligé ud paa

Gaden. Vægterne maa lide den Tort at bæres i Procession paa Stigen om i Byen. Paa Raadhuset gaar om Natten Bølgerne højt: Gamle *Grundtmann* holder med en brillant Stemme sine morsomme Taler med de samme Vittigheder hver Gang. Skomager *Nicolai Holst* har faaet fat i en veritabel levende Hest og rider paa den ind i Salen, medens rundt omkring de andre Skyttebrødre hælder det ene Glas Punch i sig efter det andet, saa at det maaske nok kan hænde, at en og anden maa hælde det af igen.

Somme Tider kan Løjerne gaa over Stregen, som da man engang greb fat i en tysk Barber, som havde et dejligt, stort, krøllet Haar, satte ham Papillotter i Haaret og hejsede ham op til Lysekronen; der gik der Ild i Papiret; men der skete dog ikke større Ulykke, end at Haaret sved af Barberen.

Der er et grovkornet, nordisk Fastelavnshumør over denne Odenses Midsommerfest.

Nogenlunde det samme er det, som sker hvert Aar; hvert Aar drager man ud i Procession, skyder til Skiven, drager ind igen og drikker Skyttekongens Skaal og Prinsernes og mange andre Skaaler, altid de samme, som efterhaanden er kommen i en fast Orden. Forandringerne er væsentlig personelle: en Gang imellem faar man en anden Præses, aarlig fornyes Oldermandskabet, og hvert Aar eller næsten hvert er der en ny Skyttekonge. Her viser sig ret det demokratiske ved Lavet, idet man ikke fødes til denne Stilling, men kun kan hæve sig dertil ved egne Fortjenester. Derfor er det snart Lavets Præses (Postmester *Kurrelbaum* 1781, Borgmester *Reimuth* 1825), snart dets Kommandør (Stadthauptmand Agent *Andrup* 1830), som oftest et ellers ganske menigt Medlem; snart er det en næringsdrivende Borger, snart en Embedsmand; det ene Aar er Provinsens

højeste Rangsperson, Stiftamtmanden, Lavets Skyttekonger (*Henrich Bille* 1775), det andet Aar maaske *Sivert Pottemager* (1721); snart er det hele Rigets Konge (*Frederik IV* 1719 ved Borgmester *v. Bergens* Skud; *Frederik V* 1757 ved Felbereder *Philip Waidtløws* Skud; *Frederik VI* 1817 ved General *Ahlefeldts* Skud), snart Skarpretteren over Fyens Stift (*Augustinus Christian Stengel* 1786). Een Gang vinder Dronningen første Gevinst, nemlig *Caroline Amalie* ved Kronprins *Frederiks* Skud 1840, og een Gang er den regerende Konge selv til Stede og bliver Skyttekonger ved eget Skud (*Frederik VII* 1862).

Da Kronprinsen 1840 skød første Gevinst til sin Moder, gik han naturligvis med Skyttekongens grønne Baand om Skulderen i Spidsen for Processionen og præsiderede ved Festmaaltidet, som det Aar første Gang holdtes paa Raadhuset, da Klubbens Lokaler, som man i mange Aar havde benyttet, var under Ombygning. Nogen Tid efter sendte han et Guldskilt sammen med denne Skrivelse:

»Idet jeg herved til videre behagelig Besørgelse fremsender det med Hendes Majestæt Dronningens og mit Navnechiffre forsynede Skilt, der efter Vedtægt skal tjene til Minde om, at jeg ved det borgerlige Skyttelav i Fjor ved mit Skud erhvervede den første Gevinst til hendes Majestæt, undlader jeg ikke tillige at tilføje Forsikringen om, at den Dag, der bragte mig dette Held, som tilbragt i saa mange af Odense brave Borgeres Midte, stedse som enhver lignende skal være mig i kær og uforglemmelig Erindring.«

Nu findes ikke længere denne Skrivelse i Original i Skyttelavets Eje; den vilde ellers have Interesse som Autograf; det samme kan siges om Takkeskrivelser fra bekendte

Personer, som man undertiden inviterede med til Festlighederne, saaledes nogle fra *H. C. Andersen*, som er afskrevne i Protokollen. En Tid lang ser man ved Afleveringsforretningen fra de afgaaende Oldermænd til de tiltrædende opført blandt de Ejendele, der overleveres, Laden med Protokoller, og Papirer; nu eksisterer kun Protokollerne, der er bleven for mange til at rummes i Laden (man er i Gang med den fjerde); men Laden selv er ganske tom. I Tidens Løb er det gaaet med disse Papirer, som med saa mange andre interessante gamle Sager, de er »bleven borte«. Ikke engang det kongelige Gavebrev paa Skytteagrene findes mere; i Aaret 1860 savnede de nye Oldermænd, *F. W. Hey* og *A. Jensen*, et saadant Adkomstbrev og søgte igennem Stiftamtmanden at faa en Afskrift fra Indenrigsministeriet; men der svaredes, at der hverken i Gehejmearkivet eller i Ministeriernes Arkiver havde kunnet findes et saadant Brev. Det er heller ikke fundet iblandt de Sager, som Provinsarkivet nu har samlet ind fra Embedsmændene, og altsaa formodentlig gaaet til Grunde; men engang har det eksisteret, for Skyttelavet har i sin Tid givet 13 Rdl. for at faa det udstedt. Det er den Slags Tab, som smerter en Elsker af gamle Sager; men en saadan har ogsaa gjort den Erfaring, at det er lettere at formaa en brav Mand til at begaa en Forbrydelse end at bevæge ham til at gemme et gammelt Stykke beskrevet Papir.

Fra 1816 til 1848 holdtes der et Slags Hof her i Byen; Landets Kronprins, først Prins *Christian Frederik (Christian VIII)*, siden Prins *Frederik Carl Christian (Frederik VII)*, residerede paa Odense Slot som Fyens Guvernør; det var festlige Tider for Byen og store Dage ogsaa for Skyttelavet. Prinserne deltog ofte i dette, og det optraadte et Par Gange som Lav blandt Byens andre Korporationer uden for den sædvanlige aarlige Skyttefest, som der meldes om i Protokollen:

»Den 14. Juli 1840 [i Virkeligheden var det først den 15. Juli, Kl. 2 om Morgenen] deltog dette borgerlige Skyttelav ved Deres Majestæters, Kongens og Dronningens Ankomst til Odense, første Gang Allerhøjst-samme efter deres Tronbestigelse bærede Staden med deres høje Nærværelse, i en festlig Modtagelse for Deres Majestæter, idet Lavet i Forening med flere andre Korporationer og Lav med et Musikkorps i Spidsen paraderede paa Overgade. Ligeledes deltog Lavet den 16. Juli om Aftenen i et stort Fakkeltog af alle Klasser, som tællede circa 1000 Deltagere, der i Slotshaven bragte Deres Majestæter deres Hylding. Idet Processionen drog forbi Slottet, lode Deres Majestæter sig ved Hans Kgl. Højhed Kronprinsen hver enkelt Fane af de forskellige Lav og Korporationer præsentere. Under almindelig Jubel begave Deres Majestæter sig derpaa iblandt de tætte Folkemasser ned i Haven, hvor allerhøjstsamme navnlig længe underholdt sig med Skyttelavet. Den ene af de ældste Oldermænd, Købmand *Tychsen*, komplimenterede Deres Majestæter i Lavets Navn. Hendes Majestæt Dronningen tilkendegav allernaadigst Lavet sin Glæde over, at hun ved Hans Kgl. Højhed Kronprinsens Skud havde modtaget dets Kongegevinst, og idet Hans Majestæt Kongen derpaa udbragte et Leve for Skyttelavet, gav Allerhøjstsamme det tillige Haab om selv til næste Aar at deltage i dets Skydning.«

»Aar 1845 den 15. Okt. var Skyttelavet opmarcheret paa det store Torv for i Forening med samtlige Lave og Korporationer, der havde deres Faner og Velkomster med Musikkorps i Spidsen i en højtidelig Procession at være til Stede ved Overleverelsen af Æresdiplomet til Fyens ophøjede Guvernør, den af alle saa højt elskede

Kronprins *Frederik Carl Christian* som Æresborger udi Staden Odense. En sjældnere og højtideligere Fest har vist ingensinde fundet Sted i gamle Odense. Under samtlige Kirkeklokkers Ringning satte Toget sig i Bevægelse igennem Nørregade til Slotshaven. Diplomet overræktes under Kanonerens Torden Hans Kongelige Højhed af Borgmester Hr. Etatsraad Ridder *Reimuth*. I Havnen flagede alle Skibene, Slotshaven var propfuld af Mennesker; der var en ubeskrivelig Glæde og Jubel, der gav Festen det mest ophøjede Præg og bar det skønne Vidne om, hvor kær og dyrebar den saa højt elskede Kronprins med sin huldsalige folkelige Karakter var alle Samfundets Medlemmer. Skyttebrødrene vare saa talrige, som de kunde være, og ikke alene alle indenbys, men ogsaa de udenbys Brødre havde indfundet sig. Skyttebrødrene bar den grønne Kokarde og de øvrige Lave og Korporationer den danske Kokarde.«

Om Aftenen var der Fakkeltog af alle Lavene med Sang af Billettør *Petersen* og Bal paa Raadhuset.

Man forstaar, at *Frederik VII* var som født til at være Skyttebroder, han var uhyre populær i Lavet.

Der passede paa ham, hvad *Gerson* synger om den brave Skyttebroder Christen Christensen Olsen:

Hans Lyst, det var vor Borgerfest,
 hvor fornem Stivhed faar sin Rest,
 hvor Borger og hvor Militær
 gaa lige skæve med Gevær.

Derfor bør ogsaa Lavsprotokollens udførlige Referat af Festen i 1862 meddeles her:

»Aar 1862 den 8de Sept. afholdt det kongelige privilegerede borgerlige Skyttelav sin aarlige Skiveskydning paa sædvanligt Sted. Da Hans Majestæts forventede Ankomst her til Byen først nu havde fundet Sted, havde man udsat Skyttelavet.

Den 6te Sept. havde Præses, Borgemester, Justitsraad *Mourier* med de to ældste Oldermænd, Vinhandler *Hey* og Tobaksspinder *Jensen* indfundet sig paa Slottet for at anmode Hans Majestæt om at vise Lavet den Naade at deltage i Skyttelavet og de Festligheder, som i Anledning af samme vilde finde Sted. Hans Majestæt erklærede sig villig dertil, idet han udtrykkelig begærede, at Lavet ej paa Grund af hans Nærværelse afveg fra sine Vedtægter, saaledes som disse vare bestemte ved gammel Skik og Brug. Man begav sig derpaa til Hans Majestæts Gemalinde for at udbede sig den Ære, at hun vilde være til Stede ved Skyttelavet. Hans Majestæts Gemalinde svarede, at hun med Fornøjelse vilde deltage i Souperen, og at hun derhos om Formiddagen vilde aflægge et kort Besøg paa Skydepladsen.

Da det var første Gang, at en Konge deltog i Lavets Skiveskydning, havde man bestræbt sig for at gøre Festen saa smuk, som Lavets Evner tillode det. Paa Skydepladsen var som Følge heraf blevet opslaaet et smukt udstyret Telt til Hans Majestæt og et til Hans Majestæts Gemalinde. Man havde derhos i Forbindelse med Skyttelavets store Telt føjet flere mindre Telte, hvori Frokosten blev indtaget.

Da der i Raadhussalen, hvor Skyttelavet ellers afholder sit Aftengilde, ej vilde være tilstrækkelig Plads i Aar, havde man bestemt sig til at leje Forlystelses-Etablissementet Pantheon, hvis Cirkus var blevet indrettet til en stor Spisesal, hvorhos det til Cirkus stødende Teater blev indrettet til en elegant Sal, hvor Hans Majestæt med Gemalinde kunde

opholde sig, før de gik til Bords. Præsens og Oldermændenes Damer samt en Del af Byens øvrige Damer vare blevne indbudne til at deltage i Souperen.

Kl. 7 om Morgenen stillede Skyttebrødrene som sædvanligt paa Torvet, og efter at Oldermændene og de indbudne Gæster havde indtaget den sædvanlige Frokost hos Borgemesteren som Præsens, marcherede man paa sædvanlig Maade ud til Skydepladsen. Her stillede Brødrene sig op til Parade for at vente Hans Majestæt, der ankom Kl. 9 og blev modtaget ved Indgangen til Pladsen af Præsens med Oldermændene, hvornæst han til Vogns passerede Brødrenes Linie, der modtog ham med Musik og Hurra. Skydningen begyndte derpaa, idet Hans Majestæt gjorde de første Skud, og fortsattes derpaa Skydningen uafbrudt.

Kl. 11 behagede det Hans Majestæt at indtage Frokost. Ved denne udbragte Præsens Hans Majestæts Skaal saaledes:

»Overalt i Deres Majestæts Rige danne sig nu *Skyttelav*, og saa vel Unge som Gamle øve sig i at bruge Bøssen, for naar Deres Majestæt kalder Deres Børn til Vaaben, at være parat til at følge deres Konge, hvor Æren kalder, og forsvare vort fælles Fædreland.

Men længe før noget Skyttelav fandtes uden for Rigets Hovedstad, havde Odense sit. Alt for 150 Aar siden tillod nemlig højsalig Kong *Frederik den 4de* Odense Borgere at danne et Skyttelav efter det københavnske Lavs Mønster og skænkede det derhos et stort Stykke Jordegods. Skyttelavet har lige fra sin Oprettelse været den mest *populære Institution* i Byen, og den Dag, naar Skyttebrødrene – og alle Byens Borgere og Indvaanere ere Skyttebrødre – kæmpe om de udsatte Priser, er Byens store Festdag.

Ja! allernaadigste Konge, Skyttelavet ser tilbage med en vis Stolthed paa sin Fortid; men især dvæler det med Tilfredshed ved de Minder af dens Historie, paa hvilke Deres Majestæts Navn er indskrevet; thi det vil ikke glemmes, at vor folkelige Konge *som ung Prins flere Gange* har vist Lavet den Naade at deltage i dets Priskampe, og den *Skydeplade*, som Deres Majestæt engang skænkede Lavet, er for det en kostelig Relikvi. Skyttebrødrene takke Deres Majestæt, fordi De nu atter i Aar viser Lavet den Naade at være til Stede ved dets Priskamp, og for den Naade, hvormed De kommer enhver af dem fra den simple jævne Mand til den højst stillede i Møde, og udtale det Ønske, at Kongernes Konge længe maa bevare Deres Majestæt for Danmark.

Længe leve Kong Frederik VII!«

Anden ældste Oldermann Tobaksspinder *A. Jensen* udbragte derpaa Hans Majestæts Gemalindes Skaal, hvornæst de sædvanlige Skaaler udbragtes. Efterat Frokosten var hævet, underholdt Hans Majestæt sig paa sin sædvanlige folkelige Maade med Skyttebrødrene.

Kl. 1½ ankom Hans Majestæts Gemalinde. Præses og Lavets Oldermænd modtog hende ved Indkørselen til Skydepladsen, Skyttebrødrene havde stillet til Parade og Hans Majestæt havde den Naade personligen at overtage Kommandoen.

Hans Majestæts Gemalinde blev, da hun passerede Skyttebrødrenes Linie hilset med Musik og Hurra, hvornæst hun behagede at begive sig ind i det for hende indrettede Telt, hvor hun blev modtaget af de af Lavet indbudne Damer.

Senere behagede det Hans Majestæts Gemalinde at gøre trende Skud til Skiven. Kl. 2½ forlod Hans Majestæt med

Gemalinde Skydepladsen, men Skydningen vedblev til Kl. 6½. Ved Prikkerne Opmaaling viste det sig da, at Hans Majestæts første Prikskud var det bedste, og blev han som Følge heraf erklæret for Skyttekonge, og tilfaldt da Hans Majestæt

1ste Gevinst, 12 Stk. Spiseskeer af Prøvesølv.

2den Gevinst, 6 Stk. Spiseskeer og en Ragoutske, tilfaldt

Hr. Købmand *A. C. Petersen* ved eget Skud.

3die Gevinst, 12 Stk. Teskeer af Prøvesølv, tilfaldt Hr.

Sadelmager *Larsen* ved Hr. Guldsmed *Grønlunds* Skud.

Skyttebrødrene marcherede Kl. 7 fra Skydepladsen og skiltes ad paa det store Torv for atter at møde i Pantheon Kl. 8 til Aftensgildet.

Kl. 8½ ankom Hans Majestæt med Gemalinde til Souperen i Pantheons Lokale og hang første ældste Oldermænd Hædersbaandet som Skyttekonge over Hans Majestæts Skulder.

I det til Modtagelsessalon indrettede Teater bleve de modtagne af Præses og Oldermandskabet samt deres Fruer og de øvrige indbudne Damer.

Efter et kort Ophold her behagede det Hans Majestæt at begive sig ind i det til Souperens Afholdelse indrettede Cirkus, hvor Lavsbrødrene alt forud havde taget Plads og staaende modtog Hans Majestæt med Gemalinde, som han førte til Bords.

Præses bød derpaa Hans Majestæt velkommen med følgende Ord:

»Allernaadigste Konge!

Odense borgerlige Skyttelav takker Dem for den store Naade, De viser det ved at tage Del i dets tarvellige Gilde. Retterne, vi byde, ere kun simple, og vi skulde ej heller have vovet at byde dem, havde Deres Majestæt ej selv tilladt, at vi med Hensyn til samme lige

som i alt andet denne Skyttefest betræffende, fulgte de os fra vore Fædre overleverede Traditioner. Vore Skaaler og Sange ere maaske noget gammeldags og minde stærkt om vore Bedsteforældres Tid, men det er netop derfor, at vi i vor Enfoldighed holde af dem, thi mangt et kært Barndoms- og Ungdomsminde knytter sig til dem, og vi vide, at vor folkelige Konge ej vil forarges over dem.

Ja, selv dette *Bæger*, hvormed jeg vover at byde Deres Majestæt velkommen, er fra en svunden Tid, og for os dyrebare Minder knytte sig til det; thi det er en Gave fra Deres Majestæts højsalige Bedstefader, der skænkede det, efterat han i Aaret 1772 her i Odense havde vundet Prisen i en Skyttefest, og Bægeret vil nu faa en ny og forhøjet Værdi, efterat det atter er blevet brugt til at ønske Deres Majestæt vor elskede Konge til Lykke. Gud bevare Deres Majestæt! Længe leve Kong Frederik VII!«

Derpaa bød første ældste Oldermann Vinhandler *Hey* Hans Majestæts Gemalinde velkommen i følgende Ord:

»Hans Majestæt, vor Konge har ofte ytret, at hans Hustru har gjort ham til den lykkeligste Mand; en bedre Ros kan ikke gives nogens Hustru; vi vil ret ønske, at denne Erkendelse altid som nu maa glæde Hans Majestæts Hjerte.

Med dette Ønske mine Damer og Herrer har jeg den Ære at udbringe en Skaal for Hans Majestæts Gemalinde. Hendes Naade Lensgrevinde af Danner leve!«

Paa denne fulgte de øvrige sædvanlige Skaaler og blandt disse Skaaler for Hans Majestæt som Skyttekonge, som Præsens udbragte, og for hvilken Skaal Hans Majestæt

takkede, idet han yttrede, at han to Gange havde været Skyttekonge i Odense, første Gang som Kronprins og nu som Danmarks Konge; han ønskede, at enhver Borger i Landet maatte træffe Hovedet paa Sømmet saa godt, som det ved disse Lejligheder var faldet i hans Lod.*) Efter at de øvrige sædvanlige Skaaler var udbragte, udbragte Hans Majestæt Damernes Skaal og befalede, at denne Skaal for Fremtiden skulde optages iblandt de sædvanlige Skaaler ved Skyttelavsgildet.

Festmaaltidet hævedes Kl. 11.«

Deltagende som Æresmedlemmer ved denne Lejlighed finder man foruden de sædvanlige tillige bl. a. Gehejmeraad *J. P. Trap* og Gehejmearkivar, Konferensraad *C. F. Wegener*, hvis Bedstefader var Malermester her i Byen og Oldermænd for Skyttelavet i Aaret 1767.

*) Hentyder til nogle Ord benyttede af Præses i hans Tale for Skyttekongen.

DIGTERNE

Der kan ikke være nogen Tvivl om, at man altid ved Skyttelavsfejerne ogsaa har benyttet Sangen saa vel som Musikken. Den sidste ser vi straks fra Begyndelsen af opført paa Regnskabet, Sangen mæles der derimod ikke et Ord om. Sangene har nemlig været de almindelige, blandt Folk kendte Viser, som kunde synges af enhver, uden at Teksten behøvede at leveres Brødrene trykt. Af og til har en eller anden digtet et Vers, som har passet til Lejligheden, og har fremsagt det. I Aaret 1775 skød Kromand *Rasmus Nielsen* første Gevinst til Stiftamtmand *Henrik Bille*, *Biskop Ramus's Søn Christian* fik anden Gevinst og Musikantsvenden *Rehbach* skød tredje Gevinst til Kronprins *Frederik*. Hempels Avis indeholdt i sit paafølgende Nummer i den Anledning under Navnet *I. E. Busch* følgende Digt, som det tør antages, at Forfatteren har deklameret for Selskabet:

»Vor Stiftamtmand her blev Konge,
Bispens Søn næstbedste skød;
Mange saa den Skive ronge,
Da den Rehbach Kuglen bød;
Sidste skød paa Prinsens Vegne,
Som til Kronen nærmest er.
Gud derpaa lod straksen regne;
Alt fornøjed en og hver.«

Til Forklaring af sidste Linier tjener denne Notits i samme Nummer af Bladet:

»Udi denne Uge er her og omkring udi Landet faldet velsignet Regn, for hvilken den Højeste være lovet!«

Det maa have været længe Tørke, thi i et Digt i det følgende Nummer i Anledning af Regnen hedder det:

»Vor Jord den var som en uddiet Amme
For Dyrene, de vilde og de tamme.«

De fleste har vel gjort den Erfaring, at naar man allerhæftigst ønsker Tørvej, skal det nok træffe at blive Regnvej; her i Byen tyder det gamle Mundheld: »Faar vi ikke Regn før, saa faar vi nok paa Skyttelavsdagen,« hen paa en saadan Erfaring.

I Anledning af Forordningen om Indfødsret 1776 forfattede et Medlem af Skyttelavet følgende mere velmente end velgjorte Digt (undertegnet *P. J.* i Hempels Avis for 4. Juni):

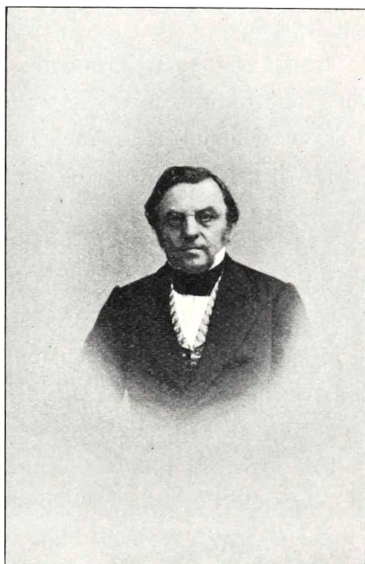
»Det Landets Børn tilforn fortrød
Af Danske, Norske, Jydske,
At andre deres Levebrød,
Som vare Franske, Tyske,
Og saa at sige Stivbørn er,
Og rette Børn skal miste.
Jeg overlader til enhver,
Som skal den Skæbne friste.
Men Gud ske Tak! vor Christian
Som Himmelen belønner,
Han sørget, og vor Sag tog an,
For Landets Børn og Sønner.«

Den Slags Poesi kunde maaske være god i Mangel af bedre; men man kan dog nok forstaa den Jubel, der blev blandt Skyttebrødrene, da der første Gang leveredes hver af dem et Blad Papir med to rigtige Sange, skrevne i Dagens Anledning.

Det var for 60 Aar siden, og fra den Tid af har Skyttelavet aldrig manglet en Digter, og det har i Tidens Løb samlet sig en hel tyk Sangbog.

Den første Digter var en af Danmarks rigtige, en af dem, som nævnes i Literaturhistorien, *Carl Bagger*, som da var Redaktør af »Fyens Stiftstidende«. Men han var dengang kun et Vrag af, hvad han havde været, og ingen af de Viser, han i dette og de følgende Par Aar leverede Skyttelavet, hører til hans betydelige, som vil bevare hans Navn længe. Dog var Skyttelavet netop noget for ham, han har sikkert været blandt de kaadeste og har rigtigt ladet sit Vid spille, som han ogsaa plejede at gøre, naar han om Aftenen i *Andrups* Vinkælder i Jordan kunde samle en lyttende Kreds om sig. *Bagger* døde 1846; de følgende Viser bærer ingen Forfattermærke, og 1848 og 1849 hindrede Krigen Afholdelsen af Skyttelavsfest. I Aaret 1850 finder vi første Gang Signaturen *P.*, det vil sige *Peter Petersen*. Han var en indfødt Odensemand, var jævnaldrende med *H. C. Andersen*; blev 1826 Exam. juris, 1828 Politifuldmægtig, 1834—53 var han Billettør ved Indkvarteringsvæsenet, derefter var han Prokurator; i Midten af 60'erne var han i nogen Tid konstitueret først som Byfoged, siden som Byskriver; 1866 blev han udnævnt til Kancelliraad og døde den 10. Januar 1872, 66½ Aar gammel. Stiftstidenden skriver om ham, at han var en dygtig Forretningsmand af en hæderlig og retskaffen Karakter; han var en jævn og omgængelig Mand og en behagelig Selskabsbroder, som var med til alt, hvad der var i Byen af Festlig-

heder, til hvilke han har leveret en utrolig Mængde Sange. Lige fra 1850 til 1871 finder vi hans Mærke i Skyttelavets Sangbog. Hans letflydende Sange viser os ham som en typisk Mand fra Frederik VII's Dage. Han er nationalliberal, og Begivenhederne i Midten af Aarhundredet sætter Spor i hans Vers, naar han f. Eks. 1850 synger:

Kancelliraad P. PETERSEN.

Vi hævded Kongeæren — hist tvende Prinser faldt
Fra Ærens Toppunkt ned i Skændsels Møddingpøl.

Og 1851 lyder det med Følelse:

Ej spilled Kuglen blot til Lyst
Hen over Danmarks grønne Vænge,
Den traf saa mangt et Broderbryst,
Fra sidst vi legede paa Enge.

Han er frihedsbegeistret og priser Grundloven, paa hvis Fødselsdag Skyttefesten ofte er faldet. Paa Melodien »At Slyngler hæves til Ærens Top« taler han om den ulige Fordeling af Lykkens Gaver:

En faar i Vuggen en Ske af Guld,
 Hvormed han Kaalen for ti kan søbe,
 En anden knap faar en Teske fuld,
 De fleste maa med Limstangen løbe.
 Saa er vor Færden
 I denne Verden;
 Tro derfor Lykken ej paa Gebærden
 I Morgensmil.

Han har ogsaa lystige Strengte paa sin Lyre, men han skiller sig tydeligt ud fra Visebogens øvrige Forfattere ved sit Præg som nationalliberal Borger fra Aarhundredets Midte.

Første December 1854 blev *Julius Christian Gerson* Redaktør af *Stiftstidenden*. Han hed egentlig Joseph Hartvig Gerson og var født i København 1811 som Søn af en jødisk Skrædder og døde paa Sygehjemmet i København 1894; da han gik over til Kristendommen, antog han Fornavnene Julius Christian. Han begyndte i sin Ungdom paa at være Skuespiller, men opgav det og var en Tid Huslærer paa Landet; den største Del af sit Liv var han Forfatter og Journalist, fra Slutningen af 1854 til Udgangen af 1863 var han Redaktør af »*Fyens Stiftstidende*«. Han har forfattet og oversat en Mængde Fortællinger, Skuespil og Digte, som aldrig var meget betydelige, og som nu alle er glemte undtagen et eneste lille Digt, »*En lille Nisse rejste*«. Hans Mærke —*g*— findes i Skyttelavets Visebog fra 1855. Straks i dette Aar optræder han som Forfatter af den lystige Vise om den brave

Skyttebroder og Sprøjtemand Christen Christensen Olsen. Den jævne Gemyttighed laa godt for hans Evne; men at han ikke hører hjemme i Odense, kan formentlig ses deraf, at det kan falde ham ind i en Sang at indføre Ord som følgende om denne By:

»Lidt Sladder er der nu og da,
Og Rygter føres til og fra,«

som han dog mildner noget ved at tilføje:

»Men Herregud, selv i Paris
Gaa Mundene paa samme Vis.«

En Tid skiftes Digterne, snart er det Gerson, snart Petersen, som maa holde for; snart helt nye Mænd som Teaterdirektøren *M. W. Brun*; han var ofte her i Byen, og faldt det paa en Tid, da her var Skyttelavsfest, undlod han ikke at tage med til den; men een Gang (1860) maatte han holde sig inde paa Grund af et brækket Ben; han sendte da i sit Sted en lystig Vise. 1872 maatte Boghandler *S. F. Helm-Petersen* og Overlærer *V. Strøm* skrive Sangene.

Fra Aaret 1873 begynder Skyttelavets kæreste Digter, *V. R.*, at lade sin Røst høre. *Ivar Valentin Rasmussen* er født i Odense den 14. September 1838, Søn af Skrædder og Bedemand *Jørgen Rasmussen*, som ogsaa i sin Tid tog Del i Skyttelavets Glæder. 1865 nedsatte han sig som Urmager her i Byen og har virket som en meget skattet Lejlighedsdigter i c. 30 Aar. 1897 blev han udnævnt til Dannebrogsmænd. Han er den egentlige Afløser af Petersen som Skyttelavsdigter; som denne er han en af Byens egne Børn. Han besynger Skyttelavet ud fra glade Barndomsminder:

Det er den Dag i Aaret,
 Hvorpaa jeg lægger Vægt;
 Som Barn jeg alt har baaret
 For den en stor Respekt.
 De Helte jeg beundred',
 Naar de marcherte ud;
 Glad hørte jeg, det dundred'
 Derude Skud paa Skud.

Han er den tro Vogter af Traditionen:

Ja, det er vort Skyttelavs skønneste Dyd,
 At Fortidens Skikke vi holde i Ære,
 Som dengang det var, saa nu og det skal være.

Eller som det hedder i 1875:

Alt i Verden bli'r forandret, dog vort gamle Skyttelav
 Kan endnu den Dag i Dag
 Sejle under samme Flag;
 Ja, vor Kreds endnu omslynges af det samme skønne Baand,
 Vor Borgerfest besjæles af sin gamle Borgeraand.
 Vore Fædre
 End vi hædre,
 Deres Fodspor tro vi gaa!
 Fortids Minder
 Ej forsvinder,
 Som Eksempel de os staa!

Men der kommer tillige noget nyt ind med Valentin Rasmussen; det er Revyvisen; de gemytlige af Sangene, navnlig de for Oldermanskabet, er fulde af Hentydninger til Dagens Begivenheder i Byen og til kendte Ejendommeligheder ved de paagældende Personer. Derved forhøjes

deres Yndest som Lejlighedssange; men de kan til Gengæld kun bruges een Gang, der maa nye hvert Aar. Paa den anden Side faar de efterhaanden Værdi derved, at egentlig hele Skyttelavets Historie i de sidste 30 Aar er nedlagt i dem; denne Historie er ganske vist ofte skrevet i forblommede Ord; men har man Nøglen til den, kan man nok læse den; og der tegner sig i disse Sange for en et helt Billede af Skyttelavets Liv og de optrædende Personer. Vi hører Trommerne og Piberne paa Gaden i den aarle Morgenstund eller midt om Natten, som skal vække Brødrene og minde dem om ikke at komme for sent:

I Morges jeg laa i den dejligste Ro
 Og drømte, jeg fik en Gevinst eller to,
 Da brat jeg blev vækket af Tummel paa Gaden,
 Af Trommer og Piber, som drog gennem Staden.

Vi er med til »Morgenandagten« hos Præses; derefter

Med flyvende Fane og klingende Spil
 Marcherede muntert ad Heden vi til,
 Vi Vaabenet dristigen bare paa Nakke;
 De fleste med Trægevær toge til Takke;
 Ja, somme blot havde en Stok, det var alt,
 Men saadan det netop er originalt.

Saa skydes der og spises Frokost; saa marcheres der ind igen, og efter at den store Spisning er forbi, hedder det:

Nu, *Bille!* Tak for Maden!
 Det var den ærligt værd.
 Vi nu en Tur i Staden
 Vil efter den Besvær,

Og I, som stod jer trætte
Og styred alt saa bra',
I kan nu ned jer sætte,
Revanche I nok vil ta'.

Urmager VALENTIN RASMUSSEN.

Paa denne Maade er Valentin Rasmussen foruden Skyttelavets Digter tillige bleven dets Historieskriver; det bedste Billede af dets Liv er tegnet i hans Sange. Digteren har forlængst holdt sit 25-aarige Jubilæum, og han er heldigvis ikke gammel endnu.

GODS OG EJENDELE

Skyttelavets fornemste Ejendom er Skytteløkken, om hvilken der er talt tilstrækkelig foran; den giver nu c. 800 Kr. om Aaret i Indtægt.

En anden fast, aarlig Indtægt er Jens Benzons Legat. Kammerherre *Jens Benzon*, født 1767, død 1839, er godt kendt som en af Odense Bys største Velgørere. Han var en Søn af Kammerherre *Christian Benzon* til Christiansdal, var en kort Tid, 1801–05, Amtmand i Randers, men levede siden her i Byen, hvor han væsentlig gav sig af med sociale og humanitære Opgaver. Han og hans Hustru, *Antoinette Margrethe Gersdorff*, efterlod sig store Legater. En Mindesten over dem af *Freund* staar paa St. Knuds Kirkegaard ved Siden af Læseforeningen. For Skyttelavet har de stiftet et Legat paa 2500 Rdl., hvis Renter udbetales til Formændene for Skyttelavet og anvendes, efter disses nærmere Bestemmelse, dels til at forhøje de forskellige Gevinsters Værdi og Antal, og dels til at forskaffe enten alle Deltagere eller dog de uformuende iblandt dem nogen Lettelse i de med Beværtningen forbundne Udgifter, saa at Selskabet kan erholde et nyt Liv, og Skyttelavsdagen blive en sand Borger- og Folkefest, der af mange glade Mennesker vil vorde fejret med en anstændig Munterhed og i uforstyrret Enighed. Kapitalen er den 4. Marts 1864 overleveret Kommunalbesty-

relsen til videre Forvaltning og er ved Oplæg af Renter vokset til sin nuværende Størrelse, c. 5300 Kr. Fundatsen er af 1. Juni 1837 med kongelig Konfirmation af 10. November 1841.

Skyttelavets rørlige Ejendele er dets Inventariegensstande.

Straks 1704 blev anskaffet 2 Faner, en stor og en lille; Tøjet var rødt Silkebast og kostede 4 Rdl. 2 ½ hos Købmand *Hans Poulsen*; *Melchior* Skrædder fik 1 ½ 12 β for at sy dem. 1735 betaltes der Smeden *Hans Klohmester* 1 Rdl. for at forsyne den store Fanestang med en Krone af Jærn og Navnetrækket *C. Otus*; Sværdfeveren *Matthias Gamrath* fik 2 Rdl. for at forgylde denne Fanespids; da den gik tabt, fik *Hans Klohmester* igen 1743 5 ½ for at paasætte en ny

af Kobber. Atter 1760 maatte Spidsen fornyes og kostede 3 Rdl. Denne ældste Fane er forsvunden. Den erstattedes 1785 af en grøn Silkefane med St. Knuds Billede paa; dens hæderkronede Levninger opbevares nu paa Museet, efter at den 1895 er bleven erstattet af en pragtfuld ny. Under 23. Maj 1894 fik Oldermanskabet følgende Brev:

»Oldermanskabet for Odense kongelige
privilegerede Skyttelav!

Da jeg i Gaar marcherede ud til Skydepladsen under den gamle, ærværdige Skyttelavsfane, kom jeg til den Erkendelse, at det næsten er umuligt at forlange mere effektiv Tjeneste af denne Veteran, og at det, for at bevare Resterne af den, bliver nødvendigt at lade den henleve Resten af sine Dage med de mange Minder, som knytte sig til den, i Museet.

Hvis nu det ærede Oldermanskab maatte — om end med Vemod — kunne være enig med mig heri, vilde Oldermanskabet give mig et nyt Bevis paa Styrken af det Baand, som knytter mig til Skyttelavet, ved at tillade mig at skænke Lavet en ny Udgave af den gamle, ærværdige og kære Fane; derved vil Traditionen blive bevaret, særlig naar, som jeg ønsker og haaber, Broderiet maatte blive udført her i Byen.

I det Haab, at Oldermanskabet opfylder dette mit Ønske, forbliver jeg Skyttelavets hjertelig hengivne
Præses

G. Koch.«

Dette smukke Tilbud modtoges naturligvis med Glæde, og allerede næste Aar havde Lavet en ny Fane, som indviedes ved følgende Højtidelighed, refereret i Protokollen:

»Ved Skyttelavet den 11. Juni 1895 udmarcherede Lavet under den gamle Fane, som efter Ankomsten til Skydepladsen straks afmarcherede under Kanonsalut for fremtidig at opbevares paa Odense Museum.

Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formiddag blæstes til Samling, og Skyttebrødrene samledes da foran Skydevolden, hvor den højtidelige Indvielse af den af Lavets Præses, Hr. Borgmester, Etatsraad *Koch*, skænkede Fane fandt Sted, idet Lavets Præses under stor Tilslutning fra Skyttebrødrenes Side indslug det første Søm for Hans Majestæt Kong *Christian IX*, hvilken Handling ledsagedes af Kanonsalut, begejstrede Hurraer og Afsyngelse af Nationalsangen.

Hr. Kammerherre, General *Hedemann* indslug dernæst det andet Søm for Fædrelandet, og sluttelig indsluges det tredie Søm for det kongelig privilegerede borgerlige Skyttelav af første ældste Oldermann, Købmand *P. Breum*. 2den ældste Oldermann, Bundtmager *Marius Rasmussen*, bragte derefter Præses en hjertelig Tak for den store og smukke Gave under levende Tilslutning fra Skyttebrødrene.

Fanen udfoldedes nu under Kanonsalut og stor Begejstring og førtes derpaa, efter at Lavets Præses havde takket for den ham ydede Hyldest, ind i det uvidede Skyttelavstelt, hvor Frokosten indtoges, og de traditionelle Skaaler udbragtes, og hvor især Lavets Præses, som netop den Dag fyldte 68 Aar, var Genstand for stormende Hyldest fra samtlige Skyttebrødre.

Fanen er tegnet af Litograf *Hagen*, broderet af Fru *Thyra Jensen* f. *Schmidth* og monteret af Sadelmager *Neumann*. Possementmagerarbejdet er udført af Possementmager *M. Assam*, Fanestangen og Fanespidsen

henholdsvis af Snedker *Stegmann* og Gørtler *Grønning*. Fanen er som før nævnt leveret af første ældste Oldermann, Købmand *P. Breum*.«

Laden er anskaffet 1716 af Oldermændene *Peder Knudsen Felbereder*, *Christen Søfrensen Westkier*, Hattemager *Claus Pedersen Holm*, *Claus Nissens Svigersøn*, og Klejnsmed *Hans Klochmester*. Den kostede 2 Rdl. 4 $\frac{1}{2}$ 6 β , men er kun lille og uanselig.

Sølvpokalen har Skyttelavet faaet forærende i den nyere Tid, som det fremgaar af Oldermændenes Tilførsel til Protokollen 1862:

»I et Møde, der afholdtes den 29. Maj d. A. af de tilbageværende Medlemmer af det her i Byen tidligere bestaaende ridende borgerlige Korps, blev det vedtaget efter Forslag af Skyttelavets første ældste Oldermann (*F. W. Hey*) at skænke det borgerlige Skyttelav en Sølvpokal, der er givet Korpset af Hans Kongelige Højhed Arveprins *Frederik 1773* som dettes Fuglekonge, og hvilken Pokal er Lavet overleveret.

Paa Laaget findes følgende Inskription:

Ved Lykke-Skud forgangen Aar født Prins til Prins er
bleven;
Hans Naade gav, at til god Taar en smuk Pokal er
dreven. 1772.

Paa Foden findes ligeledes en Inskription:

Gid Arveprinsen leve vel i mange Aar og Dage;
Gid de maa nyde Fred og Held, som af Pokalen
smage. 1773.

Til Gaven er knyttet den Betingelse af Giverne, at hvis det borgerlige Skyttelav nogensinde bliver opløst, da overgaar Pokalen til det her i Byen værende Museum for Oldsager, eller skulde ogsaa dette være forandret eller ophævet, da til det nordiske Museum i København.

Det er Bestemmelsen ved det aarlige Skyttelav, at Præsens for Lavet med Pokalen i Haand udbringer Hans Majestæt Kongens Skaal.

Pokalen opbevares af Lavets ældste Oldemand,*) som vi vente vil værne om dette Fortids-Minde.

F. W. Hey.

A. Jensen.«

Den 17. Juni 1783 vedtog Lavet at anskaffe tre Silkebaand »til Opmuntring og for at distingvere dem, som ved at skyde bedst have udmærket sig«; Skyttekongen skulde bære et grønt Baand over Skulderen, 2den og 3die Gevinsts Vindere henholdsvis et gult og blaat; med disse skulde de marchere ind fra Skydepladsen og det næste Aar marchere ud. Endvidere bestemtes det, at saa vel Skyttekongen som de to Prinser skulde give »en liden Sølvplade af Størrelse som en 2 $\frac{1}{2}$, hvorpaa deres fulde Navn, som faar Gevinsten, saa og Aarstallet skal udstikkes, og disse Plader hæftes paa forommeldte Baand det ene Aar efter det andet. Skulde og nogen have Lyst til tillige at lade stikke en Devis paa Pladen, kan det være dem tilladt, dog ikkun en anstændig Inskription.« Herved har Lavet i Tidernes Løb samlet sig en Mængde saadanne Sølvplader; ikke blot er Silkebaandene fuldt besatte, men ogsaa tre Tæpper har man udstyret med disse Minder om Brødrenes Skydefærdighed.

*) Den opbevares nu paa Museet, men er fremme ved hver Skyttelavsfest.

En smuk Forøgelse af sine Ejendele fik Skyttelavet i 1884. Oldermændene havde for Borgmester *Mouriers* endnu levende Enke udtalt Haabet om til Minde om den afdøde Præses at eje et Billede af ham, og Justitsraadinde Mourier opfyldte paa den smukkeste Maade dette Ønske ved at skænke Skyttelavet den Marmorbuste, som findes afbildet længere henne i Bogen. Busten er udført af *Andreas Paulsen* og er for Tiden opstillet i Byraadets Sal paa Raadhuset.

Endelig maa ikke glemmes, hvad der er noget af det værdifuldeste, Skyttelavet ejer, nemlig dets Protokoller; de er alle vel bevarede og fint indbundne i Pergament; den ældste gaar fra 1704 til 1778, den anden 1783—1855, den tredie 1856—97, den fjerde er for Tiden i Brug.

Disse Protokoller har naturligvis været den vigtigste Kilde til Fortællingen om Skyttelavets Liv.

PRÆSES

I. *Jens Christensen (Schouboe).*

Direktør 1704—19.

Jens Christensen hørte ikke hjemme i Odense, men skal have været fra Jylland. Han blev Byfoged her 1680 og steg til Borgmester 1689, fra hvilken Stilling han entledigedes 1719; kort efter døde han, ifølge Ligstenen i St. Knuds Kirke den 18. November 1719, 74 Aar gammel. Paa denne Ligsten¹ kaldes han med Navnet *Schouboe*, som hans Børn førte, men som han ikke selv synes at have brugt. Kort efter, at han var bleven Byfoged, giftede han sig med *Margrethe West*, der var en Datter af Tolder og Borgmester *Christen Westesen*, var født 1664 og døde 1728. De havde i deres Ægteskab 16 Børn, af hvilke flere døde før Forældrene; to Sønner faldt som Løjtnanter i Slaget ved Gadebusch 1712.² Kun 3 Sønner og 4 Døtre overlevede begge Forældre. Af Sønnerne kan nævnes *Christian Schouboe*, som blev Justitsraad og Landsdommer i Fyen, og *Oluf Borch Schouboe*, som blev Justitiarius i Højesteret og Stiftamtmand og i Aaret 1747 ophøjet i Adelsstanden; af Døtrene var *Christiane* gift med Byfoged *Jens Petersen* og efter hans Død med Landsdommer, Justitsraad *Just Valentin Eichel*, *Anne Borch Schouboe* med Præsten i Kværndrup *Clemen Jensen*, *Elisabeth* med Forstanderen paa Graabrødre Hospital *Jens Pilegaard*, og den yngste, *Kirstine Volborg*, først med Forstander paa

Herlufsholm *Peter Feltman* og derefter med Rektor sammesteds *Jacob Steensen*. Det var altsaa langt frem, Jens Christensens Børn naaede, og alene ved sine Familieforbindelser har han været en mægtig Mand. Han har tillige været en rig Mand; af Skiftet efter Enken 1730³ fremgaar, at han foruden den Gaard, som han boede i paa Hjørnet af Overgade og Fisketorvet, ejede i Byen 18 Huse og 5 Vaaninger samt Munke Mølle og uden for Byen: Ejby Mølle, Ny Møllegaard og Ejbyløkken, en Gaard i Tommerup og en halv Gaard i Langsted i Verninge Sogn. Der var Snak mellem Folk om, at Jens Christensen ikke var kommen helt ærligt til al sin Ejendom, og man klagede over, at han ikke benyttede sin store Magt paa den bedste Maade. I Aaret 1716 indsendtes endog her fra Byen en anonym Klage til Kongen;¹ den beskylder største Delen af Borgmestre og Raadmænd for Under-slæb med Byens Skatter og Udsugelse af Borgerne foruden anden tyrannisk Fremfærd. Det hedder heri: »Den ældste Borgemester *Jens Christensen* er en Mand, som søger alles Undergang paa en subtil Maade; han regerer ikke Byen alene, men tvinger det ganske Land: Landstinget ligger som under hans Magt, thi hans Søn er Landsdommer; ved Raadstuen er han selv Præses; ved Bytinget er hans Datters Mand Byfoged, som er og en Mand, men ikke efter Guds Hjærte; saa denne Mands Kræfter strækker sig saa vidt, og dette alt til Indtægt. I det Sted han skulde hjælpe den fattige, da bespottes han os, sigendes: Der er fire Porte paa Byen, haver I ikke mere at give, saa herud med det Pak! Dette er for mangen den sidste Løn. Paabydes der Skatter af Hans kongl. Majestæt, da er han selv en fattig Mand og tvivler om sit Livs Ophold, da han dog er en Mand paa 20,000 Rdl. og derover,⁵ er en Ejer af de fleste Herligheder ved og i Byen; men, om det skulde komme for en Dag,

hvorfra det er kommen, da ville vi ved tales.« Hvor meget sandt der er heri, kan nu umuligt afgøres; Overdrivelse er der jo nok brugt, og en anonym Skrivelse er jo en daarlig Hjemmel; men den giver dog Udtryk for, hvorledes Stemningen mod denne Borgmester var i Dele af Borgerskabet, og rimeligt er det ikke, at han har været en mild og ædel Menneskeven.

Klagen gav Anledning til, at der nedsattes en Kommission til Undersøgelse af Magistratens Forhold; men der synes ikke at være kommen noget ud af Sagen; og Jens Christensen var død, før den sluttedes.⁶

II. *Andreas v. Bergen.*

Direktør 1720—27.

Den anden Direktør var en god indfødt Odensemand. *Andreas v. Bergen* var en Søn af Købmand *Daniel Sebastiansen*, som atter var en Søn af Bartskeer *Bastian v. Bergen*, som døde her i Byen i Aaret 1655.⁷ Han var født 23. August 1682, blev 1719 Borgmester, 1731 Kancelliassessor, 1738 Vice-landsdommer, 1742 Justitsraad. 1757 dispenseredes han fra Embedets Forretninger og døde den 8. Marts 1763.⁸ Han var gift med *Karen Landorph* (f. 1690, † 1761), en Datter af Professor *Knud Landorph* og Enke efter Professor *Christian Henrik Luja*. *Andreas v. Bergen* har foræret St. Knuds Kirke det store Døbefad af Sølv, hvorpaa staar følgende Vers:

»Andreas v. Bergen, Landsdommer i Fyen, og Karen af
Landorphs Stamme;

Det Fad, som her bruges, de skænkte i Tro, for Naaden,
Gud dennem beviste;

I Omsorg for Guds Hus og Lyst til hans Ord, vel samlet og altid de samme;
 Benaadede Læser! betænk og Guds Hus, en Skærv bliver Guld i Guds Kiste.«⁹

Man ved ikke noget om hans Personlighed; men at dømme herefter har han i Modsætning til den forrige Borgmesters materielle haft mere aandelige Interesser, og hans Familieforbindinger viser ham snarest hen til den lærde Verden. Han skal ogsaa have været den første, som med Held søgte at tyde Biskop *Gisicos* bekendte Indskrift paa St. Knuds Kirke.¹⁰

I St. Knuds Kirkes sydlige Sidegang hænger et Monument over ham og hans Hustru.

III. *Christian Ulrich Bles.*

Direktør 1728—30.

Om *Christian Bles's* Oprindelse vides intet; han var i sin Ungdom (1713 til c. 1720) Bestyrer af Postvæsenet i Postmesteren *Søren Bolts* Alderdom.¹¹ I 1722 blev han Raadmand, 1728 tredie Borgmester, foreløbig — indtil en af de andre afgik — uden Løn; 1731 virkelig Borgmester; 1736 udnævntes han til Kommerceraad, afstod sit Embede 1748 og døde 24. Januar 1751 paa Fraugdegaard. Han var tre Gange gift, første Gang 1710 med *Pernille Pilegaard*, en Søster til Hospitalsforstanderen *Jens Pilegaard*; hun døde ung 1711; saa giftede Bles sig med *Maren Lime*, med hvem han havde Sønnen *Christian Bles*; da denne anden Hustru døde 1727, blev han gift med Apoteker *Peter v. Westens* Enke, *Elisabeth Becker* (f. 1679, † 1749).¹² Han synes ikke at have ejet noget,

da han begyndte sin Løbebane, men endte ret velhavende, dels paa Grund af sine Giftermaal, dels fordi han og hans tredie Hustru 1744 fik testamenteret Fraugdegaard af *Thomas Kingos* og Justitsraad *Christian Carl Bircherods* Enke, *Birgitte Balslev*; derude boede han flere Aar, selv medens han var Borgmester i Odense. Til Oplysning om hans Virksomhed som Handelsmand kan tjene dette pudsige Avertissement i Byens Blad:

»Edle og velvise Hr. Borgemester *Christian Ulrich Bles* i Odense lader herved, paa de kgl. oktroierede vestindiske Guineiske Kompagnis Direktører over det Kongelig privilegerede Sukker-Raffinaderis udi København deres Vegne, bekendtgøre, at alle og enhver hos hannem i hans Hus af fornævnte Sukkerfabrik kan bekomme til Købs efterskrevne Sorter Sukker og Sirup for følgende Pris:

Fin Canari à Pundet	25 β dansk.
Raffinade	22 β
Melis	19 β
Brun Candis	22 β
Bedste Sort hvid dito	44 β
Ordinær dito	28 β
Brun Sirup à 100 Pund	2 og en halv Rdl.

Mens sælges ikke udi ringere Parti end 20 Pund af hver Sort.«¹³

Om hans Strid med Skyttelavets Oldermændskab er fortalt ovenfor (S. 56).

IV. *Samuel Joachim Grube.*

Direktør 1731—36.

Samuel Joachim Grube var en Søn af Fysikus *Herman Grube* i Haderslev. Som ung kom han i Lære hos *Peter v. Westen* og var siden Apotekersvend hos ham; engang maatte han optræde for Retten som Vidne i Anledning af et Drab, der var begaaet i Apoteket Juleaften 1714. Den 10. August 1716 giftede han sig med Købmand *Johan Borchhausens* Enke, *Karen Poulsdatter*, som laa syg dengang og allerede døde fire Dage efter Brylluppet, den 14. August; imidlertid havde Grube ved dette Giftermaal faaet en Forretning, som dog nok ikke var meget værd; tilmed fulgte der en Steddatter med. Han drev da ogsaa kun i faa Aar denne Forretning; i 1718 giftede han sig med en anden Enke, *Margrethe Helene Borch*; hun havde været gift med *Wolrat Dam*, som 1713 havde faaet kgl. Bevilling paa 10 Aar paa at drive Tobaksspinderi, men allerede døde 1716; Enken sad med Forretningen, som var paa Vestergade med Indkørsel fra Pogestræde; nu overtog Grube den, og da hans anden Hustru døde 1722, skaffede han sig et Privilegium paa Livstid. Rimeligvis har han saa drevet denne Virksomhed Resten af sin Tid i Odense; men noget stort blev Forretningen aldrig, Grube sad altid smaat i det. Han giftede sig tredie Gang med *Karen Bertelsdatter*, Datter af Præsten *Bertel Ludvigsen* i Assens.¹⁴ I 1731 var Grube bleven Raadmand; da hans tredie Hustru døde 1762, og han nu var en gammel Mand, blev han ked af at være i Odense, hvor han skyldte Gud og hver Mand Penge; han afstod sit Embede og tog til sin Søn *Bertel Herman Grube*, som var Præst i Everdrup i Præstø Amt. Men Sorgerne fulgte efter ham. Skiftevæsenet i Odense havde i lang Tid været i Uorden, og nu var det

kommet saa vidt, at Magistraten, Borgmestrene og Raadmændene, var bleven dømt til en for alle og alle for en at betale en bortkommen Arv; paa det kongelige Brev, som Grube i den Anledning fik sendt, skrev han følgende:

»Allerunderdanigst læst af mig underskrevne. Men da publike Penge i mit Embeds Tid, formedelst min bekendte Uformuenhed, ikke har været mig betroet, og jeg nu som en gammel Mand, der er over 80 Aar og ikke kan retirere sig selv, i min Enkemandstand nyder Ophold i min Søns Hus og ikke ejer uden det, jeg staar og gaar i, efter at jeg ved min Afrejse fra Odense har overleveret alt mit Ejende, baade Gaard og Gods, i Odense Magistrats Hænder til Gældens Betaling, saa vidt maatte tilstrække; saa haaber jeg allerunderdanigst for min Person at vorde befriet.

Everdrup Præstegaard den 26. April 1764.

S. J. Grube. ¹⁵

Formodentlig er Raadmand Grube død kort efter hos sin Søn; desværre eksisterer Everdrup Kirkebogs Begravelsesliste for den Tid ikke mere, saa at hans Endeligt ikke sikkert kan oplyses.

V. *Erich Christensen.*

Direktør 1737—55.

Denne Mand var rimeligvis Købmand og Værtshusholder i Odense, hvor han boede paa Hjørnet af Vestergade og Graabrødrestræde; i lang Tid holdtes Skyttelavets Gilder hos ham. I 1728 blev han Birkedommer for Ulriksholms og Østergaards Birk og 1757 tillige Birkeskriver; han døde

Natten mellem 21. og 22. Maj 1763. Foruden den Gaard, han boede i, ejede han Gaarden paa Hjørnet af Nørregade og Gravene med Baghus til Dansestræde, nogle Huse rundt om i Byen og en Gaard i Ullerslev. Han havde en Søn, *Lars Eriksen*, som blev Kammerraad og Borgmester i Odense, men allerede døde 1756. En Plejesøn af ham, Kaptajn *Christian v. Erichsen*, synes at have været en uheldig Person; han var Søn af en tidligere Tjenestepige hos Birkedommeren, *Johanne Bendzdatter*, og var forblevet der i Huset, til han blev Student, hvorefter Plejefaderen købte et Kompagni til ham. Paa Skiftet efter *Erich Christensen* optraadte nu denne Kaptajn med et Skøde paa Gaarden i Ullerslev, som han paastod, Plejefaderen havde givet ham; men baade ved Herredstinget og Landstinget blev Skødet dømt at være et falsk Dokument.

Hvad *Erich Christensen* efterlod sig, tilfaldt *Lars Eriksens* Børn i hans Ægteskab med Apoteker *Peter v. Westens* Datter, *Charlotte Christiane*.¹⁶

VI. *Jacob Petersen*.

Direktør 1756—58.

Om *Jacob Petersen* er der ikke meget at sige; han er næsten ubekendt. Han var Brand- og Vandinspektør i Odense og døde 15. Januar 1765 paa St. Knuds Kloster, hvor han boede. Af Skiftet efter ham fremgaar kun, at han var en af Stiftamtmanden, Grev *Rantzaus* tidligere Domestiker, at han var temmelig fattig og ingen Familie havde.¹⁷

VII. *Lauritz Aabye.*

Direktør 1758.

Lauritz, eller som han sædvanlig kaldes *Laertz*, *Aabye* var en Søn af *Thomas Lauritzen Aabye*, som var Professor ved Odense Gymnasium og Rektor for Latinskolen, og Hustru *Johanne Marie Lerche*; han var født 1722,¹⁸ blev 1749 Vice-Raadmand i Odense og faa Aar efter Regiments-kvartermester ved det fyenske nationale Infanteriregiment. Dette sidste Embede købte han af Formanden, *Søren Seidelin*, for en Afstaaelsessum af 1800 Rdl.,¹⁹ hvoraf man ser, at Familien har været ret velhavende, og at Embedet har været godt, siden det kunde betale sig at give saa meget for det. I Aaret 1760 blev *Lauritz Aabye* Amtsforvalter i Nyborg og Tranekær Amter, hvorfor han flyttede herfra til Nyborg, hvor han døde den 27. April 1767;²⁰ 1763 var han bleven udnævnt til Justitsraad. Han var gift med en Datter af Regiments-skriver *Hans Langsted*, *Anna Margrethe Langsted*, og havde en Søn, *Thomas Aabye*, som blev Kontorchef i Rentekammeret og Justitsraad ligesom Faderen.

Lauritz Aabye ejede en Tid Pjente Mølle i Odense, som Professoren ogsaa havde haft.²¹

VIII. *Jens Nielsen.*

Direktør 1760—63.

Jens Nielsen var en Bondesøn fra Ladby i Kølstrup Sogn.²² Han var Købmand i Odense og boede i Korsgade i den Gaard, hvor nu Hotellet er; 1742 blev han Raadmand, 1751 Borgmester og døde i Slutningen af Aaret 1763.

Skiftet²³ efter hans Død var meget vidtløftigt, men Formuen kunde ikke dække Gælden. Af Gaarde ejede han Tømmergaarden uden for Nørreport og den, han boede i, som vurderedes til 1550 Rdl.

Jens Nielsen var to Gange gift; med sin første Kone, *Leene Hansdatter Læssøe*, havde han to Børn, *Niels Laddorph*, der var Løjtnant ved det fyenske Nationalregiment, og *Karen Laddorph*, som var gift med Købmand *Anders Kier* i Nyborg.²⁴

Hvor *Jens Niensens* Begravelse indføres i St. Knuds Kirkebog, kaldes han med den fortyskede Form af Navnet paa hans Fødeby, hvormed hans Børn pyntede sig; selv skriver han sig aldrig *Laddorph*. *Jens Niensens* Enke, *Anne Cathrine Langsted*, en Datter af Regimentsskriveren *Hans Langsted*, levede meget fattigt og væsentlig med Understøttelse af Slægtninge; hun døde i 1785 og begravedes i Familiebegravelsen i St. Knuds Kirke.²⁵

IX. *Michael Seidelin.*

Direktør 1764--77.

Michael Seidelin var en Søn af Degnen *Peder Seidelin* i Herrested, som atter var en Søn af en Godsejer *Michel Seidelin*, som døde af Pest i København 1711.²⁶ Degnens Søn *Michael* kom i Skriverlære og var i 15 Aar Fuldmægtig ved det kongelige fyenske Rytterdistrikts Gods; saa blev han Vice-Raadmand i Odense og endelig 1763 Vice-Borgmester, foreløbig kun med Raadmands Indtægter, hvilket ikke var ret meget; han siger selv, at det var ikke synderlig over 40 Rdl. aarlig. Da han ved en anden Borgmesters Afgang

blev rigtig Borgmester, steg Lønnen vel; men han regner dog kun Embedets Indtægter til lidt over 200 Rdl., hvoraf ogsaa skal lønnes Medhjælp paa Kontoret. Denne usle Løn var i og for sig nok til at gøre Borgmester Seidelin til en fattig Mand; men dertil kom, at han var en Mand med et meget blødt Hjærte; naar Byens Borgere kom og klagede deres Nød for ham, de kunde umuligt for Tiden betale de haarde Skatter, saa ynkedes han over dem og lagde Pengene ud for dem og fik dem for det meste ikke igen. I Begyndelsen havde han en lille Arv paa 1500 Rdl., men den gik hurtigt med; saa maatte han laane af de forskellige Kasser, han havde under sig. I Aaret 1781 var det kommet saa vidt, at han havde en Underbalance af 3500 Rdl., foruden at han havde tilsat sine egne 1500 Rdl. Det kunde den dygtige Stiftamtmand *Henrik Bille* ikke se rolig paa; han udvirkede, at Magistraten, baade Borgmester *Seidelin* og Raadmand *Abraham Biørnsen*, suspenderedes i Slutningen af Aaret 1781, og Byfoged *Bendz* og Landkommissær *Hans Drejer* konstitueredes. Dette var til stor Sorg for Byens Indbyggere; de elskede deres Borgmester og glemte ham ikke i hans Nød, han, som saa tit havde hjulpet dem; de fremkom med Forslag til Gældens Afbetaling efterhaanden af Byen; men Forslaget forekom ikke Stiftamtmanden betryggende nok. Først i Aaret 1788 lykkedes det at faa Suspensionen hævet. Da havde Byens Borgere selv sammenskudt 1900 Rdl. til Afbetaling af Seidelins Gæld, og ved kongeligt Brev af 25. Juli 1788 genindsattes baade *Seidelin* og *Biørnsen* i deres gamle Embeder, men kun paa den Betingelse, at de eligerede Mænd (en Slags raadgivende Borgerrepræsentation) skulde have Indseende med Byens Pengevæsen, og de skulde indestaa for og være ansvarlige for, hvad Borgmester Seidelin maatte være og blive skyldig af Statens eller Byens Skatter

i hans Betjenings Tid.²⁷ Det var egentlig ikke behagelige Vilkaar at være Borgmester paa; dog, naar Forholdet var som mellem Seidelin og hans Borgere, gjorde det jo ikke noget. Det blev kun kort Tid, at Seidelin igen var i Embede; allerede 1. Juni 1792 entledigedes han i Naade med Pension, og 4. April 1806 døde han i en Alder af 82 Aar.²⁸ Han synes at have haft lettere ved at klare sine Pengesager som Pensionist end som fungerende Embedsmand. I 1796 købte han det Hus i Overgade, som han boede i, og ved hans Død fandtes over 500 Rdl. i rede Penge hos ham. Han synes ikke at have været gift og efterlod sig i hvert Fald hverken Enke eller Børn; en gammel Kone, Sværdfeger *Møllers Enke Maren*, havde de 23 sidste Aar passet hans Hus. Som Arving meldte sig en Søstersøn af den afdøde, *Hans Enoch Larsen*, som var Rebslagersvend i Nyborg. Men det viste sig nu, at Seidelins Regnskaber fra begge hans Embedsperioder endnu henstod uberigtigede, og det mentes at ville blive saa stort et Arbejde at bringe Orden i Sagerne, at der af Boets Masse tilstodes Byskriver *Lange* 300 Rdl. i Honorar for at paatage sig det. Lange behandlede derefter Boet som Skiftekommissær, men hans Levetid slog ikke til; han døde 1816 uden at være bleven færdig med Borgmester Seidelins Dødsbo. Om Rebslageren oplevede at se Enden paa sin Onkels Skifte, kan ikke oplyses; men mange Penge har han i hvert Fald ikke faaet ud af det.

Michael Seidelin har sikkert ikke været af de dygtigste blandt Odenses Borgmestre, men han har maaske været den mest elskede.

X. *Matthias Kurrelbaum.*

Direktør 1778—93.

Matthias Kurrelbaum var født her i Odense 1733 som Søn af Købmand *Johan Frederik Kurrelbaum*, der døde 1756; hans Moder var *Alhed Marie Eilschow*, der var en Søster til den bekendte Købmand *Peter Eilschow* og først døde 1798, efter Sønnen.²⁹ *Matthias Kurrelbaum* blev i 1769 Raadmand i Odense; han var tillige Postmester og boede i Priorgaarden, som han til Dels ombyggede. Som halvgammel Ungkarl giftede han sig 22. Oktober 1783 med *Anne Marie Elisabeth Erreboe*,³⁰ hun var en Datter af Købmand *Christen Erreboe* i Faaborg og Enke efter Præsten i Haarslev, *Søren Nielsen Henriksen*, med hvem hun havde en Datter. Hun medbragte til sit andet Ægteskab lidt Formue, et godt Indbo og en Gaard paa Nørregade.

Matthias Kurrelbaum døde 22. Juni 1793 uden at efterlade sig Børn.

XI. *Lauritz Martin Bendz.*

Direktør 1794—97 og 1817—23.

Lauritz Bendz var født 31. August 1751 i Rønninge Præstegaard som det andet af 10 Børn; hans Forældre var Præsten *Niels Christian Bendz* og Hustru *Ellen Dorothea Brink*.³¹ I en Alder af 28 Aar blev han Byfoged i Odense og 1792 tillige Borgmester; i 1780 var han bleven Vice-Landsdommer og avancerede siden til Landsdommer; han entledigedes da fra sine Embeder som Byfoged og Borgmester i Odense, men vedblev at være Auktionsdirektør (1797). I Aaret 1805 ophævedes imidlertid det gamle Fyenbo Lands-

ting, og Fyen fik fælles Overret med de øvrige Ølande. Derved mistede Bendz sin Landsdommerbestilling, men fik i Stedet 500 Rdl. i Ventepenge. Da Byskriver *Hans Mossin Lange* døde 1816, og Byfoged og Borgmester *Lindved* entledigedes, forandrede Embederne saaledes, at Byfoged og Borgmester igen blev to Personer. Bendz blev Borgmester

og Auktionsdirektør og beholdt tillige det personlige Tillæg paa 500 Rdl.³² Han var bedre aflagt end sin stakkels Formand *Seidelin*, under hvis Suspension 1782–88 Bendz var konstitueret Borgmester. Bendz var to Gange gift, først med *Elisabeth Hedvig Aagaard*, en Datter af Præsten *Jens Aagaard* i Saaby, siden med Amtsforvalter *Jacob Bangs* Datter *Regine Christence*. Mange Børn fødtes i disse to

Ægteskaber, og flere af Sønnerne blev bekendte Mænd; mest bekendt er vel Kunstneren *Vilhelm Bendz*, som har malet det Portræt af Faderen, som her gengives. Bendz købte i Aaret 1782 Gaarden Nr. 5 i Overgade, som dengang havde Ud-kørsel til Torvet mellem Gæstgivergaarden og Skrædder *Peder Warbergs* Hus; det er den samme Gaard, i hvilken *Tietgens* Læremester, Raadmand og Manufakturhandler *Chr. Jürgensen*, senere havde Forretning, og hvor nu »*Messen*« er til Huse. Efter Borgmester Bendz's Død, den 23. April 1824, solgtes Gaarden til Overkrigskommissær og Branddirektør *Kiøbke* for 1900 Rdl. Sølv. Skønt Bendz efter Tidens Forhold har haft gode Indtægter, gik det dog ikke ham bedre end de fleste Embedsmænd i disse Frederik VI's ulykkelige Dage; saa længe han levede, holdt det dog, men efter hans Død udviste Boet et betydeligt Underskud.³³

Lauritz Bendz var en anselig Mand, og tillige en anset Mand, han blev baade Etatsraad og Ridder af Dannebrog.

XII. *Andreas Roesteen Lindved.*

Direktør 1799—1816.

Lindved var fra Jylland; formodentlig var han en Datter-søn af Rektor i Vejle og Sognepræst i Vinding *Jesper Andersen Roesteen* og maa være født omkring 1750. Straks efter sin Konfirmation kom han i Skriverlære i Vejle og var ansat paa Byfogedkontoret i 19 Aar, til 1784, først under Byfogden *Hans Lassen Gaarmann* og siden under dennes Efterfølger, *Gerhard Wilhelm Geelmuyden Fleischer*; i Aarenes Løb var han ofte konstitueret i et eller andet Retsbetjentembede og tog 1779 dansk juridisk Eksamen, hvorefter han straks fik

Bestalling som Prokurator; men allerede 1776 begyndte han at søge Embede og var saa i 20 Aar »en ubønhørt Supplikant«. Endelig 1796 blev han af Kammerherre *Christian Benzon* kaldet til Birkedommer og Skriver i Tirsbæk Birk; det var et usselt Embede, han siger selv, at de visse Indtægter kun var 20 Rdl. aarlig, og han begyndte derfor straks at søge et nyt. Den 23. Marts 1798 blev han saa udnævnt til Byfoged og Borgmester i Odense. Han var nu en Mand i Slutningen af Fyrrerne og mente omsider at være kommen i en saadan Stilling, at han kunde forsvare at gifte sig; allerede samme Foraar holdt han Bryllup med sin tidligere Principal, Kancelliraad *Fleischers* Enke, *Karen Angel*, der var omtrent jævnaldrende med ham; hun havde i 14 Aar været Enke og havde en Søn og en Datter. Men Lindveds Forhaabninger om gode Indtægter blev skuffede, Embedet var ikke stort; Landsdommer *Bendz* havde beholdt Auktionerne, der var en Pension at udrede paa 112 Rdl.; naar Lindved havde betalt Udgift til Husleje og Kontorhold, havde han tilbage circa 200 Rdl. til at underholde sig og Familie for, 10 Personer; det var umuligt, og han maatte da ogsaa i de første Aar gøre en Gæld af 3—400 Rdl. aarlig. Men efterhaanden bedredes Indtægterne, og da Lindved i 1816 tog sin Afsked, naaede han at faa en Pension paa 800 Rdl. Aaret efter døde han den 1. Juni 1817; hans Enke flyttede til sin Svigersøn, Borgmester *Johan Ernst Heilmann* i Ribe, hvor hun døde 2. Oktober 1824, 74 Aar gammel. Lindved blev i 1805 udnævnt til Kancelliraad; han skal have været en ualmindelig elskværdig Mand; Amtmand *Hans de Hoffman* i Vejle skriver om ham i en Anbefaling 1797: »Den sagtomdige Hengivenhed i sin ublide Skæbne, den ikke mindre uforandrede Redelighed i hans Kald og den uegennyttige Fremgang mod fattige Personer, som søger hans Raad, ere

saa sjældne Egenskaber hos Prokuratorer, at jeg ikke kan skjule for Deres Kongelige Majestæt den Medlidenhed, hvoraf jeg er gennemtrængt for ham, og det inderlige Ønske, at han engang maatte bevæge Deres Majestæt til Naade, og jeg tør sige til Retfærdighed mod ham.« I Slægten Heilmann mindedes han som den blide og sindige Bedstefader, medens Kancelliraadinden var en begavet og livlig Dame af et fordringsfuldt og excentrisk Væsen.³⁴ Lindved beboede og ejede Gaarden Nr. 2 paa Albani Torv ved Siden af Læseforeningen, den solgtes efter hans Død (1819) til Krigsraad *Peder Kryssing Riissing* og Birkedommer *Hans Friis* for 2000 Rdl. Søl og 2665 Rdl. Sedler og Tegn. Dødsboet, som sluttedes 1828, viste en Underbalance af 1144 Rdl., som havdes til gode i Etatsraad Bendz's Bo, der jo ligeledes var insolvent.³⁵

XIII. *Jacob Johan Lund.*

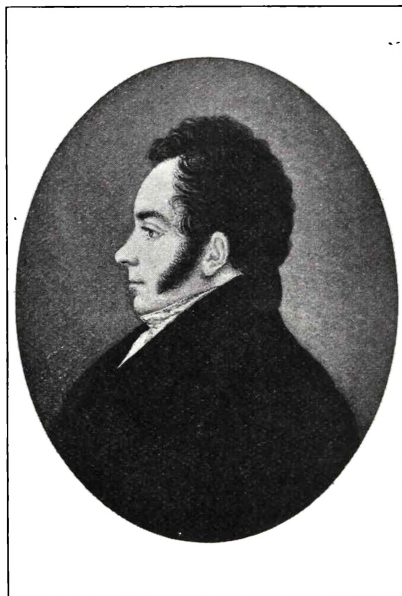
Direktør 1824.

Lund var Examinatus juris og i lang Tid Fuldmægtig hos Stiftamtmanden; som saadan blev han efter Etatsraad *Bendz's* Død konstitueret som Borgmester i Odense og kom derved til i samme Aar at optræde som Præses for Skyttelavet. 1827 blev han Byskriver i Rudkøbing, Birkedommer og Skriver paa Strynø og Herreds- og Birkeskriver paa Langeland; han døde i Rudkøbing 27. November 1854, 80 Aar gammel. Hans Enke, *Anne Cathrine Pflug*, døde 8. November 1860. De omtvistede Oldermænd for 1841, *Morten Hempel* og Farver *C. A. F. Schroeter*, var begge Svigersønner af *Lund*.

XIV. *Christian Ulrich Emil Reimuth.*

Præses 1825—46.

Reimuth var født den 8. November 1787, Søn af Præsten *Peder Mortensen Reimuth* i Igen paa Als og døde 3. December 1846; hans Hustru, *Lucie Christiane Schwefel*, var

født 8. Januar 1795 og døde 31. Juli 1865, som det fremgaar af Ligstenen paa Kirkegaarden, hvor Gravstedet vedligeholdes af Odense Kommune.

Reimuth var Borgmester i Odense fra 1824 til 1846; om hans Eftermæle kan man læse i »Fyens Avis« for 3. December 1846: »En ædel Mand, der med den inderligste Varme i en lang Række af Aar havde helliget sin utrættelige og op-

ofrende Virksomhed til denne Kommunes Vel, er i Nat indgaet til den evige Hvile: Denne Stads højt agtede og almenelskede Borgermester, Etatsraad Ridder *Reimuth* er ikke mere! I Sommer hjemkommen fra en Rejse, af hvilken han havde haabet en heldbringende Indflydelse for Sundheden, men hvorfra han medbragte Spiren til en haardt angribende Sygdom, kastedes han straks paa det Sygeleje, der, trods en ædel Hustrus omhyggelige Pleje og Lægernes Bestræbelser, tillige skulde blive hans Dødsleje. Budskabet om hans Død modtages her overalt med sand Beklagelse over Tabet af en Mand, hvis sjældne Humanitet, hjærtelige Sindelag, Dygtighed i sit Kald og Kærlighed til denne Stad og dens Borgere maatte vinde ham den almindelige Agtelse og Kærlighed, der længe ville bevare den ædles Minde i kærligt og taknemligt Eftermæle.« Han blev med stor Højtidelighed begravet fra St. Knuds Kirke.

Borgmester Reimuth var af ydre Fremtræden en anselig Person og repræsenterede udmærket; han var bekendt over hele Fyen for den elegante Menuet, han sammen med Stiftamtmand *Cederfelds* smukke Frue opførte paa Kongens Fødselsdag den 28. Januar.

Billedet, som her er reproduceret, er efter et lille Akvarelmaleri, som *D. C. Blunck* har malet af Reimuth som ung, og som hans Søn, Hr. *C. Reimuth*, forhen Ejer af Ferslevgaard, velvilligst har udlaaet til Brug for denne Bog.

XV. *Fritz Benzon.*

Præses 1847.

Kammerjunker *Frederik (Fritz) Julius Wilhelm Constantinopolitanorumque Benzon*, Søn af Kammerherre *Christian*

Frederik Otto Benzon til Christiansdal, var født 1. August 1813 og døde 27. Marts 1864; han var juridisk Kandidat, men havde aldrig Embede. Som konstitueret Borgmester i Odense efter Reimuths Død var han i 1847 Præsæs for Skyttelavet.

Hans Hustru hed *Henriette Linde*; de havde ingen Børn.

XVI. *Christen Estrup.*

Præsæs 1848—60.

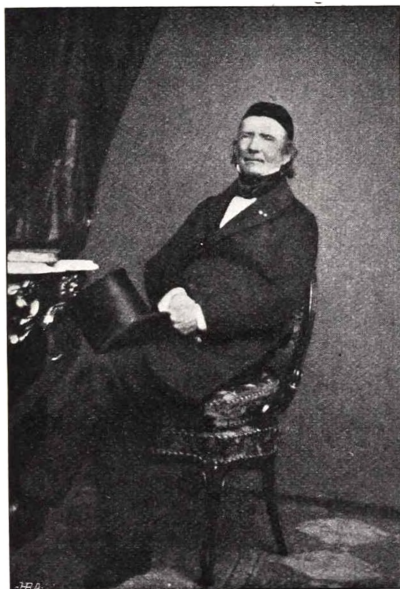
Christen Estrup er født i Randers den 30. Juni 1790, Søn af Sognepræsten Mag. *Peder Estrup* og Broder til Historikeren *H. F. J. Estrup*; han var altsaa Farbroder til Politikeren *J. B. S. Estrup*. Efter at være bleven juridisk Kandidat 1812 blev han først Auditør i Helsingør, senere Borgmester og Byfoged i Kolding og endelig 24. Juni 1847 Borgmester i Odense. Her blev han, til han den 1. Juli 1860 tog sin Afsked. I 1861 udnævntes han til Konferensraad. Hans Hustru, *Mette Maria Villadsen*, som var en Købmandsdatter fra Randers, døde 1834. De havde en Datter, *Cathrine*, som blev gift med Købmand *Niels Peter Hansen* i Kolding. Der døde *Christen Estrup* den 17. September 1868.

Estrups Embedstid faldt i en Periode, da Odense By var i stærk Udvikling: Anlægget af Kongensgade og Grønne-gade begyndte 1848, Vandforsyning og Gasbelysning indførtes 1853, Albanibroen byggedes, og Albanikvarteret anlagdes i 1858; i 1860 byggedes Ting- og Arresthuset og Sygehuset. Byen købte 1853 Pjentedams Mølle til Nedrivelse, og Anlægget af Pjentedamsgade, Østergade og Adamsgade begyndte. Kanalen blev overtaget af Byen 1858. En stor Del Arbejde maatte denne raske Udvikling skaffe Borg-

mesteren og hans Hjælper, Formanden for Borgerrepræsentationen, Grosserer *V. Petersen*; de to Mænd deler da ogsaa Æren derfor.

I de mange Komitéer i Krigens Tid tog Borgmester Estrup ivrig Del.

Estrup var en meget dygtig Embedsmand, om end ikke

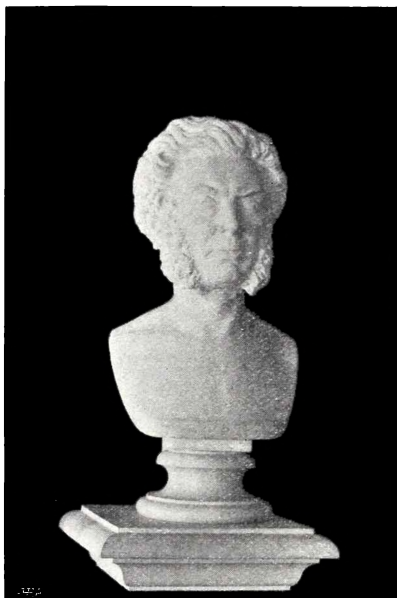

saa repræsentativ som Reimuth. Borgerskabet kunde maaske føle sig noget trykket af hans Overlegenhed; men han var ellers meget elskværdig baade i Embedsforhold og i privat Omgang. Hans lange, tynde Skikkelse skal have taget sig pudsigt ud, naar han ved Skyttelavsgildet svang sig i Dansen paa Raadhuset med en lille, tyk Borger som Dame.

XVII. Louis Mourier.

Præses 1862–76.

Louis Edzard Alexis Mourier var født i København den 11. September 1805 som Søn af Præsten ved Reformert Kirke, Professor *Ferdinand Louis Mourier*. Fra 1854 til 1861 var

han Borgmester i Fredericia; den 10. November 1861 udnævntes han til Borgmester i Odense og døde her den 2. Maj 1877. Den 31. Maj 1847 var han bleven gift med *Hanne Weilbach*, som er født i Usserød 29. Maj 1824; om den Marmorbuste af den afdøde Præses, hun har foræret Lavet, er talt ovenfor (S. 88).

I Skyttelavsprotokollen har Oldermændskabet indført følgende Mindeord:

»I Anledning af vor højtærede Borgmester, Justitsraad *Mouriers* dødelige Afgang er det Oldermandskabet en kær Pligt i Lavsprotokollen at fremhæve, hvorledes den afdøde som Præses for Skyttelavet, foruden den smukke Maade, hvorpaa han imødekom alle ved vore Sammenkomster, for nogle Aar siden med stor pekuniær Opofrelse indbød samtlige Skyttebrødre til Frokost forinden Udmarchen til Skydepladsen og fremdeles aarlig vedligeholdt denne smukke Skik; hvorledes han, som i mange Forhold viste at have Hjærte for at fremme alt, hvad der var godt og hæderligt, med særlig Interesse fulgte Odense borgerlige Skyttelavs hundredaarige Institution, er det os en Glæde at kunne hædre og vel-signe hans Minde.

Ved Bisættelsen repræsenteredes Skyttelavet af samtlige Oldermænd, hvoraf de to ældste, Lægeassistent *Hennings* og Tobaksfabrikant *Windel* bare Marchalsstavene, og Skyttelavets Krans havde efter derom fremsat Ønske faaet Hæderspladsen paa Kisten.

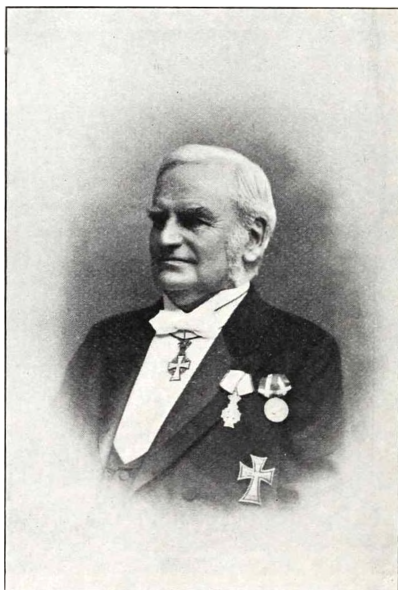
I Overensstemmelse med vore Forfædres Fremgangsmaade er denne Optegnelse oplæst og underskrevet i Lavssamlingen den 15. Maj 1877.«

XVIII. *J. G. C. F. Koch.*

Præses 1877—97.

Johan George Christopher Frederik Koch er Søn af Proprietær *Frits Ernst Koch* og født paa Østergaard i Tulstrup Sogn i Jylland den 11. Juni 1827. I 1851 tog han juridisk Eksamen, blev 1853 Politimester, Raadmand og Auktionarius

i Slesvig og 1859 Appellationsretsraad i Flensborg. Her til Odense kom han i 1866, da han den 5. Maj udnævntes til Byfoged, hvilken Stilling han ved Justitsraad *Mouriers* Død ombyttede med Borgmesterembedet; fra 25. Juni 1877 til 1. Juli 1897 var han Borgmester i Odense, saa tog han sin Afsked og blev udnævnt til Konferensraad. Han har to

Gange været Folketingsmand for Odense, fra 1869 til 1872 og 1876—81; Landstingsmand var han 1894—1902.

Konferensraad Koch er vistnok den af alle Odense Bys Borgmestre, der hidtil bedst har forstaaet at vurdere Skyttelavets Betydning. Det kunde bringe Folk af forskellig Stilling og Natur i venskabelig Berøring med hverandre, i Skytteteltet og i Grotten forstummede alle Disharmonier, og

den omgængelige og fordragelige Tone, som skabtes ved Skyttelavets Bægere, bredte sig videre ud og kunde tjene større Formaal; skulde Borgmesteren ved sin Myndighed i Byens Raad have vakt nogen Misstemning imod sig, saa vidste han, at Skyttelavets Præsæs kunde vinde Populariteten rigeligt ind igen. Samtidig elskværdig og ironisk, folkelig og overlegen kunde han vinde alle Hjærter og tillige hævde sin Myndighed. Allerede i sin Politimestertid, da han som Folketingsmand i 1870 var forhindret fra at deltage i Festen, kunde han saa præcis anslaa den rette Skyttelavstone, som i dette Telegram, som han sendte:

»Mine Venner og Skyttebrødre en broderlig Hilsen!
Paa den stolte Dag, da Aarhundreder se ned paa eder og I paa eders Politimester, var han glædest, om han delte eders Frokost og Munterhed; thi ak! hvad er Snapstinget imod Skytteteltet? hvor findes en Konge som eders Konge? eller har man maaske andensteds Prinser af Blyet og Markører, der tage Højden allerede ved Frokosten? Jeg drikker eders Skaal mindst 3 Gange i Dag, og hvis I til Gengæld sætte gamle Odins Stad paa den anden Ende, beder jeg mig derom underrettet, dog først i Morgen, thi i Dag er jeg ikke hjemme, og i Morgen er det for silde at forhindre det. Leve Skyttelavet!

Koch.«

Konferensraad Koch staar for Skyttebrødrene som det lysende Mønster paa en Præsæs.

XIX. Johan Frederik Simony.

Præses 1898.

Johan Frederik Simony er Søn af Stiftamtmand *Carl Frederik Simony* og født 19. September 1846 i København. Efter at have taget juridisk Embedseksamen 1870 var han

i nogen Tid ansat i ministerielle Kontorer; 1885 blev han Borgmester i Aalborg og forflyttedes 30. Juli 1897 til Odense; her var han akkurat 3 Aar, idet han 1. August 1900 udnævntes til Amtmand i Thisted. Han naaede kun at præsidere ved et Skyttelav een Gang.

XX. Ludvig Dithmer.

Præses 1901.

Ludvig Nicolai Marius Dithmer er født 28. Marts 1853 i København, Søn af Grosserer *F. Dithmer*. Han blev Kandidat i 1876, ansat i Justitsministeriet 1881. Allerede 22. Juni 1886

kom han her til Odense som Auditør, forflyttedes 1891 til København, var saa fra 1895 til 1900 Byfoged og Borgmester i Næstved, men vendte tilbage til Odense 1. September 1900 som Borgmester. Borgmester Dithmer er den 20de Præses for Skyttelavet i dets 200 Aar lange Liv.

OLDERMÆNDENE

1704—1904

(I den første Tid er det vanskeligt at henføre
Oldermændene til bestemte Aar).

1704—14		1722	Hans Jensen Hunderup
Knud Hansen, Sadelmager
	Claus Nissen, Købmand	1723	Johan Lorentz, Sadelmager
Jacob Nielsen, Felbereder
	Jesper Rust, Guldsmed	1724	Jørgen Hvid
Jacob Hansen, Væver
	Thomas Christensen	1725	Boe Knudsen, Bager
Jacob Kritlau, Skrædder
	Urban Jensen, Farver	1726	Jacob Christensen Hetting
Jens Helt
	Peter Just, Hattemager	1727	Niels Larsen, Handskemager
Søren Felbereder
	Rasmus Nielsen, Skrædder	1728	Peter Bowet, Parykmager
Nicolai Clausen
	Matthias Simonsen	1729	(Thomas Blangsted, i hvis
Forfald fungerede:)
Søren Fugl
Anders Rasmussen, Handske-
mager
	Christian Maler	1730	Jochum Poul Junge
Peder Jensen, Pottemager
	Henrich Larsen	1731	Anders Christensen Hetting
Peder Jørgensen
	Søren Snedker	1732	Andreas Brylle
Georg Albrecht Lambert,
Bogbinder
	Lorentz Bogbinder	1733	Jacob Christensen Faaborg
Jens Bindsbøl
	Simon Schwartz, Guldsmed		
	Henrich Rohrbach, Hattemager		
1715	Hans Thomsen Asmand		
1716	Claus Pedersen Holm, Hattemager
Hans Klohmester, Klejnsmed		
1717	Peder Knudsen, Felbereder
Christen Sørensen Westkier		
1718	Claus Giese		
1719	Niels Sørensen, Snedker
Matthias Jensen Randers,
Karetmager		
1720	Jens Frederiksen, Knapmager
Jesper Hansen, Felbereder		
1721	Jochum Jochumsen Bøtcher,
Glamester
Henrich Jensen Hind		

1734 Knud Christensen, Skomager
Gotfred Grohman, Murmester	1749 Jacob Holst
Christopher Waidtløf, Felbereder
1735 Nis Brodersen
Niels Pedersen Koch, Felbereder	1750 Peder Rasmussen, Urtemand
Jens Blok, Snedker
1736 Matthias Lindegaard
Jacob Grech Pommer, Skomager	1751 Jesper Berg
(Peder Svendsen, Blikmager; han fik Forfald og erstattedes af:)
Anders Nielsen, Svarrer
1737 Johan Beyer, Svertfeger
Matthias Øhlsenschlæger, Skomager	1752 (Matthias Gunderman, Farver, i hvis Forfald atter traadte:)
Anders Nielsen, Svarrer
Andreas Rosa, Skrædder
1738 Jacob Christensen, Bager
Hans Hansen Møller, Bedemand	1753 Georg Henrich Deigl, Sadelmager
Hans Rasch, Sadelmager
1739 Samuel Bergman
(Johan Bager, som flyttede fra Byen)
Lauritz Arentzen, Bager	1754 Johan Drissel, Felbereder
Hans Schmidt, Glarmester
1740 Jacob Hansen, Væver
Anders Rasmussen, Handskemager	1755 Peder Hansen Ramløse, Grovsmed
Anders Nielsen, Svarrer
1741 Philip Blytækker
Jørgen Andersen, Handskemager	1756 Johannes Nielsen Juel, Bager
Jens Matthias Hunderup
1742 Christian Kyhn, Gæstgiver
Lorentz Wilman, Sadelmager	1757 Niels Sigvartsen, Pottemager
Tønnes Carstensen, Handskemager
1743 Hans Matthiassen, Bager
Jørgen Christensen Riisgaard, Svarrer	1758 Abraham Biørnsen, Guldsmed
Jørgen Michael From, Bager
1744 Poul Frederik Junge, Bogbinder
Nicolai Munck, Kandestøber	1759 Herman Jansen, Billedhugger
Johan Christopher Horn, Sadelmager
1745 Matthias Gamrath, Svertfeger
Friderik Faber, Parykmager	1760 Hans Christian Lindegaard
Jacob Thrane
1746 Philip Waydtløf, Felbereder
(Jørgen Møller, Kromand, som døde)
Hans Møller, Bedemand	1761 Jens Rosenkilde, Overskærer
Jørgen Jespersen, Bager
1747 Peder Henriksen, Handskemager
Peder Blok, Skrædder	1762 (August Schilling, Blytækker; Forfald)
Rasmus Nielsen, Kromand
Anders Hansen, Pottemager
1748 Jørgen Lund, Guldsmed
Christopher Højsgaard, Bendrejer	1763 Jens Kogsted, Handskemager
August Schilling, Blytækker
	1764 Johan Gottlieb Meyer, Bogbinder
Johan Patermann, Grovsmed

- 1765 Hans Jensen, Klejnsmed
Daniel Ernst Korisna, Kobber-
smed
- 1766 Peter Worm, Bendrejer
Niels Christensen, Klejnsmed
- 1767 Peter Worm, Bendrejer
Caspar Frederik Wegener,
Maler
- 1768 Peder Nielsen, Rendemester
Anders Larsen, Handskemager
- 1769 Johan Gotfred Winter, Kam-
mager
Hans Hebbe, Skrædder
- 1770 Svend Jensen, Tømmermand
Hans Hartvig, Handskemager
- 1771 Niels Wilman
Knud Nielsen, Grovsmed
- 1772 Knud Gewert
Lars Hendrichsen, Pottemager
- 1773 Jens Lind, Skrædder
Hans Borring, Glarmester
- 1774 Niels Hansen, Handskemager
Hans Johansen Cordt, Potte-
mager
- 1775 Niels Helt
Ole Holm, Handskemager
- 1776 Christopher Franch, Knap-
mager
Anders Møllegaard
- 1777 Hans Møller, Gartner
Rasmus Pedersen, Bager
- 1778 Lars Nielsen, Urtemand
Hans Colding
- 1779 Lorentz Blach, Bager
Hans Hunderup (?)
Med Aaret 1778 udløber en
Protokol, og den næste be-
gynder først 1783; maaske
har der ikke været holdt
Skyttelav fra 1779—82; sand-
synligere er det dog, at man
ikke har naaet straks at an-
skaffe en ny Protokol.
- 1783 Frederik Gustav Zillmer,
Parykmager
A. Hansen
- 1784 Jørgen Waidtlow
Rasmus Tolderlund
- 1785 A. Drissel
P. C. Winterlig
- 1786 Anders Madsen
Peder Knudsen Krag
- 1787 Jens Dorch
Rasmus Hendrichsen
- 1788 Peder Randers
Mads Borre
- 1789 Christopher Waidtlow
Caspar Øhlenschläger
- 1790 Niels Saabye
Matthias Horn
- 1791 Andreas Holst
Samuel Nielsson
(I dette Aar er der maaske
ikke holdt Skyttelav).
- 1792 Niels Saabye
Frederik Zillmer, Parykmager
(Disse to var af Markørerne
for 1790 lejede til at være
Oldermænd).
- 1793 Henrich Braadt, Handske-
mager
Erich Bruun, Handskemager
- 1794 Christen Bertelsen, Snedker
Johan Christopher Fransen
eller Franch, Skomager
- 1795 Hans Roulund
Morten Andersen
- 1796 F. Milo, Bogbinder
Jørgen Pommer
- 1797 Johan With, Skomager
Johannes Smith, Snedker
- 1798 Jacob Reiffelin
J. Patermann
- 1799 L. N. Faber, Boghandler
Fr. Aug. Angelo, Urmager

- 1800 H. N. Gunderman, Farver
Rasmus Ibsen Møller,
Værtshusholder
- 1801 J. Schytte
Jørgen Nielsen Wulf, Bager
(C. F. Tietgens Morfader)
- 1802 Holmsted
H. Langhoff
- 1803 P. O. Berg
Chr. Møller
- 1804 Brandt
J. Rasmussen
- 1805 P. Theilgaard
P. Greve
- 1806 Larsen, Bogholder
A. E. Fich, Maler
- 1807 Knud Roulund, Snedker
Hans Buhl Theilgaard, Guld-
smed
- 1808 afholdtes ikke Skyttelav paa
Grund af Spaniernes Op-
hold her i Byen
- 1809 N. Møller
C. Hansen
- 1810 R. Jørgensen
Claus Brodersen, Skomager
- 1811 Breineberg, Skomager
Gullich Strøm, Gæstgiver
- 1812 Lauritz P. Tydsk, Brændevins-
brænder og Brygger
Søren Hempel, Bogtrykker
- 1813 holdtes ikke Skyttelav
- 1814 D. Busch
P. Pedersen
- 1815 Chr. Jørgensen
J. Nielsen
- 1816 A. J. Schmidt
P. Michelsen
- 1817 C. Døcker
Paulsen, Brygger
- 1818 Jens Chr. Andrup
Simon Hempel, Farver
- 1819 (Schmidt, Købmand)
Simon Hempel, Farver
H. Dorch, Hattemager
- 1820 N. Simonsen
(A. Thomsen; Forfald)
G. F. Brodersen, Købmand
- 1821 Jannik Andersen, Apotheker
A. Thomsen, Værtshusholder
- 1822 H. Langkilde, Møller (Ejby)
H. E. Pflug, Glarmester
- 1823 J. F. Petersen, Købmand
Isach Hartvig, Bager
- 1824 Ole Hansen, Sadelmager
Hans Ancher Koefod, Kasserer
- 1825 H. Kellinghuusen, Krigsraad
Niels Jensen, Vinhandler
- 1826 N. Jacobsen, Maler
M. Døcker, Købmand
- 1827 A. B. Bonnesen, Guldsmed
Frederik Fugleberg, Konsul
- 1828 P. Warberg, Skrædder, Kaptajn
I.B. Lorentzen, Gørtler, Kaptajn
- 1829 B. M. Nees, Købmand
T. Tange, Slagter
- 1830 Søren Bang, Købmand
Peder Nielsen, Brændevins-
brænder
- 1831 Chr. Schmidt, Købmand
Ludvig Arbegast, Glarmester
- 1832 N. Larsen, Gæstgiver
(Johan Hagenstrøm, Køb-
mand; syg)
Søren Bang, Købmand
- 1833 Samuel Henrich Strøm,
Gæstgiver
Poul Jørgensen, Købmand
- 1834 Thomas Carl Grut, Konsul
W. Schrøder, Farver
- 1835 P. Eilschou, Købmand
N. Nielsen, Garver
- 1836 Chr. Jørgensen, Købmand
Jens Harcksen, Guldsmed

- 1837 I. H. Frydendahl, Købmand
Julius Nielsen, Brændevins-
brænder
- 1838 M. Lausen, Postmester
P. Petersen, jun., Købmand
- 1839 I. Østerbye, Farver
R. Kaarup, Købmand
- 1840 Th. Thrane, Købmand
V. Tychsen, Købmand
- 1841 M. Chr. Hempel, Faktor
C. A. F. Schroeter, Farver
- 1842 A. Lange, Garver
M. K. Brandt, Farver
- 1843 Chr. Hansen, Snedker, Kaptajn
C. Clausen, Brændevins-
brænder
- 1844 P. Rasmussen, Købmand
H. Chr. Nielsen, Købmand
- 1845 M. P. Allerup, Jærnstøber
L. B. Jürgensen, Købmand
- 1846 Georg W. Schmidt, Urmager
P. Petersen, Juvelerer
- 1847 (Ove Thomsen, Redaktør, Raad-
mand; da han var paa Rejse,
konstitueredes:)
L. B. Jürgensen, Købmand
P. Richardt, Købmand
- 1848—49 holdtes ikke Skyttelav
- 1850 Heinrich Schmidt, Købmand
Jørgen Haugsted, Snedker
- 1851 Chr. Lind, Vinhandler
N. Rammeskov, Købmand
- 1852 Rasmus Nielsen, Brændevins-
brænder, Overformynder
A. B. Koppel, Sadelmager
- 1853 Rasmus Holbeck, Grosserer,
N. N. Blumensaadt, Sæbesyder
- 1854 Chr. Wiingaard, Slagter
M. N. Petersen, Købmand
- 1855 Johan Chr. Petersen, Køb-
mand
N. C. Clausen, Guldsmed
- 1856 P. H. Petersen, Købmand
A. A. Dænke, Fabrikant
- 1857 Wilh. R. Maegaard, Købmand
Peder Jørgen Wich, Skrædder
- 1858 Carl F. Bang, Købmand
Em. Andersen, Gæstgiver
- 1859 W. Pantmann, Købmand
I. C. Rasmussen, Jærnstøber
- 1860 Ludvig Limkilde, Købmand
N. Springer, Snedker
- 1861 holdtes ikke Skyttelav
- 1862 F. W. Hey, Vinhandler
A. Jensen, Tobaksfabrikør
- 1863 C. W. Jensen, Vinhandler
L. Stapel, Slotsgartner
- 1864 holdtes ikke Skyttelav paa
Grund af Krigen
- 1865 C. la Cour, Købmand
H. Petersen, Detailhandler
- 1866 M. Prøvensen, Grosserer
H. T. Helweg, Skibsreder
- 1867 E. F. Esmann, Grosserer
J. C. Dreyer, Kancelliraad
- 1868 A. C. Petersen, Købmand
R. Jørgensen, Brygger
- 1869 Rasmus Jørgensen, Købmand
H. Assam, Drejer
- 1870 Peter Jensen, Købmand
H. Haugsted, Skolekasserer
- 1871 holdtes ikke Skyttelav
- 1872 H. C. G. Holbeck, Grosserer
Emanuel Allerup, Fabrikant
- 1873 F. Knutzen, Købmand
L. Dæhnfeldt, Gartner
- 1874 Hans Teisen, Købmand
Andreas Windel, Fabrikør
- 1875 S. F. Helm-Petersen, Bog-
handler
Peter Petersen, Vognfabrikant
- 1876 Waldemar Hansen, Grosserer
A. Küster, Slagter
- 1877 holdtes ikke Skyttelav
- 1878 A. Windel, Tobaksfabrikant
Th. Hennings, Lægeassistent

1879 Søren Møller, Købmand J. N. T. Dreyer, Kollektør, Løjtnant	1890 holdtes ikke Skyttelav
1880 Peter Lauesen, Købmand N. Peter Jørgensen, Murmester	1891 J. P. Petersen, Møller Chr. Mogensen, Fabrikant
1881—82 holdtes ikke Skyttelav paa Grund af Raadhusets Ombygning	1892 holdtes ikke Skyttelav
1883 Emil Christiansen, Guldsmed Emil Allerup, Fabrikant	1893 Morten Dreyer, Kandidat E. Svendsen, Fabrikant
1884 N. P. Rasmussen, Gartner Peter Baumgarten, Grosserer	1894 S. J. Warberg, Borgmester- fuldmægtig Chr. Dæhnfeldt, Gartner
1885 holdtes ikke Skyttelav paa Grund af Udstillingen	1895 Peter Breum, Købmand Marius Rasmussen, Bundt- mager
1886 P. Roulund, Fabrikant (Chr. Andersen, jun., Køb- mand, i hvis Forfald kom:) Emil Christiansen, Guldsmed	1896 holdtes ikke Skyttelav
1887 Thor Hansen Grosserer, J. Schjær, Bager	1897 Carl Nielsen, Grosserer W. Arntz, Brygger
1888 holdtes ikke Skyttelav	1898 Peter Sieburg, Købmand J. L. Christensen, Grosserer
1889 Vilhelm Mejer, Sagfører Nicolai Blumensaadt, Fabri- kant	1899—1900 holdtes ikke Skyttelav
	1901 Hans Nielsen, Tobaksfabri- kant Henrik Nielsen, Grosserer
	1902—03 holdtes ikke Skyttelav

1904

<i>Marius Jensen</i> , Købmand	}	Ældste Oldermænd.
<i>Charles Hansen</i> , Fabrikant		
<i>Hagbarth Christophersen</i> , Guldsmed	}	Yngste Oldermænd.
<i>Wilhelm Nielsen</i> , Købmand		
<i>Harry Dessau</i> , Fabrikant	}	Markører.
<i>A. Th. Møller</i> , Vinhandler		

Fabrikant CHARLES HANSEN.
Købmand WILHELM NIELSEN.
Vinhandler N. TH. MØLLER.

Købmand MARIUS JENSEN.
Guldsmed HAGBARTH CHRISTOPHERSEN.
Fabrikant HARRY DESSAU.

HENVISNINGER OG ANMÆRKNINGER

1. Mumme, St. Knuds Kirke S. 282.
2. Mumme S. 282.
3. Odense Skifteprotokol 18, Fol. 156.
4. Odense Amts Arkiv 195 19/181.
5. Denne Opgivelse træffer meget nær det rette; ved Enkens Død opgjordes Boets Formue, efter Fradrag af Gæld, til 19,930 Rdl.
6. Engelstoft, Odense Bys Historie S. 342.
7. Odense Skifteprotokol 6, Fol. 362.
8. Ifølge Epitafiet, Mumme S. 169.
9. Mumme S. 109.
10. Paludan-Müller i Mummies Bog S. 60.
11. Odense Amts Arkiv 196 (Breve fra 1717 og 1719).
12. E. Dam, Odense Løveapotek S. 50.
13. Ugentlige Provincial-Notifikations-Liste 1735 Nr. 28 og 29.
14. Dam, Odense Løveapotek S. 50—51.
15. Odense Skifteprotokol 26, Fol. 96, Skifte efter Borgmester Jens Nielsen.
16. Odense Skifteprotokol 26, Fol. 889.
17. Odense Amts Skiftesager.
18. Bloch, Fyenske Gejstlighed I, 515.
19. Odense Panteprotokol 1744—55, Fol. 409.
20. Nyborg Skifteprotokol 1747—89, Fol. 312.
21. Odense Panteprotokol 1744—55, Fol. 496.
22. Ulriksholms Skifteprotokol 1759.
23. Odense Skifteprotokol 25, Fol. 710, og 26, Fol. 1.
24. Odense Skifteprotokol 20, Fol. 389.
25. St. Knuds Kirkebog. Odense Skifteprotokol 36, Fol. 449.
26. F. V. Mansa i Historisk Tidsskr., IV, 113. Giessing, Jubellære II, 2, 312.
27. Odense Byraads Arkiv Nr. 214, 1783. Engelstoft, Odense Bys Historie S. 397.
28. Odense Vor Frue Kirkebog; Odense Skifteprotokol Nr. 45, Fol. 561.
29. P. Eilskov, Stamtavle over Familien Eilskov.
30. Odense St. Hans Kirkebog.
31. Bendz, Rønninge og Rolfsted Sogne.
32. Kgl. Reskr. 20. Sept. 1816.
33. Odense Skifteprotokol 52, Fol. 147 med tilhørende Dokumenter.
34. G. Heilmann, Slægten Heilmann.
35. Odense Skifteprotokol Nr. 48 med tilhørende Dokumenter.
36. Fædre kaldes de forhenværende Oldermænd; dette Billede omfatter de nulevende af dem; den ældste, Gartner Stapel, er imidlertid død under Bogens Udarbejdelse.